

ყველაფეჩი ოხგანიზმის ცუდი სუნის შესახებ

„ოჯახის მკურნალის“ ბიბლიოთეკა

თბილისი 2014

„იცნობდე, რათა დაამარცხო“ პოპულარულ ენაზე დაწერილი სამედიცინო წიგნების სერიაა. თითოეულ წიგნში თავმოყრილია შეძლებისდაგვარად სრული ინფორმაცია ამა თუ იმ დაავადებაზე. ეს საშუალებას მისცემს მკითხველს, უკეთ გაიცნოს პათოლოგია, რომელიც მას ან მის ახლობელს აწუხებს; რაკი უკეთ გაიცნობს, ისწავლის მასთან ბრძოლის ხერხებს და დაამარცხებს კიდევც.

რედაქტორი

თამარ მამაცაშვილი

შემდგენელი

ნინო ჩარგეიშვილი

სტილისტი

ქეთი ნიკოლეიშვილი

კორექტორი

ნატო ტოროშელიძე

გარეკანის დიზაინი

ნანუკა ჭყონია

კომპიუტერული უზრუნველყოფა

ლევან ლაცაბიძე

ISSN 2233-3215

ISBN 978-9941-0-6883-6

ს ა რ ჩ ე ვ ი

სუნი და ჩვენ	5
უსიამოვნო სუნი და დაჟღერებები	13
პირიდან უსიამოვნო სუნი სტომატოლოგიური პათოლოგიების დროს	20
უსიამოვნო სუნი პირიდან ყელისა და ცხვირის დაჟღერებების დროს	29
უსიამოვნო სუნი პირიდან თერაპიული პათოლოგიების დროს	32
უსიამოვნო სუნის ენდოკრინული მიზეზები	45
უსიამოვნო სუნი გასტროენტეროლოგიური და ქირურგიული დაჟღერებების დროს	52
სპეციფიკური სუნი როგორც სადიაგნოსტიკო კრიტერიუმი პედიატრიულ პრაქტიკაში	60
ოფლის სუნი	66
ანოსმია	72
ნატიფი სურნელის შლეიფი	79
სასარგებლო და სასიამოვნო სუნები	82
ფერომონები	86
ქაღის სურნელი	90
არომატის გაუღენა ფსიქიკაზე	94
ხუთი მითი უსიამოვნო სუნის შესახებ	96
ტოქსიკომანია	99
ეს საინტერესოა	103

1. სუნი და ჩვენი

სუნი რამდენადმე ზებუნებრივი რამაა — არ ჩანს, ემოციების მართვა კი შეუძლია. იქნებ ამიტომაც არის, მისდამი ადამიანის დამოკიდებულება გამუდმებით რომ იცვლება.

რამდენიმე საუკუნის წინათ შინაური ცხოველებისა და ფრინველების, მათი გამონაყოფებისა და ექსკრემენტების სუნს ფერმებსა და სოფლებში მცხოვრები ადამიანები ჩვეულებრივ მოუღენად აღიქვამდნენ და ყურადღებას არც კი აქცევდნენ. ჩვენს ურბანულ საზოგადოებაში, სადაც ჰიგიენის კულტი მეფობს და ადამიანთა სხეულებს დეზოდორანტების, სუნამოებისა და ოდეკოლონების სუნი უდიდ, ამგვარი სუნები უკვე შემაწუხებელი და შეურაცხყოფელია.

თანამედროვეობის სუნებს ყველა, ასე თუ ისე, ეგუება და ისინიც საზოგადოების კულტურული წყობის ნაწილი ხდებიან.

სუნი ქვეყნის, ეთნიკური წარმომავლობის ერთგვარი ფონია. ყოველ ქვეყანას მისთვის დამახასიათებელი სუნების ნაკრები აქვს, რომელიც კულინარიული და გეოგრაფიული თავისებურებებით აიხსნება, ანუ სუნი კულტურული იდენტუფიკაციის განუყოფელი ნაწილია.

მეცნიერული თვალსაზრისით, სუნი (Odor) ამა თუ იმ ქიმიური ნივთიერების თვისებაა, გამოიწვიოს სპეციფიკური შეგრძნება ყნოსვის ანალიზატორზე ზემოქმედებისას.

სუნის ფუნქციები

სუნებისადმი მარად ცვალებადი დამოკიდებულებისგან განსხვავებით, თითქმის უცვლელია მათი ფუნქციები:

✓ მათ ერთგვარი დამცავი როლი აკისრიათ, კვამლის სუნი დიდ მანძილზეც კი მოსალოდნელი ხანძრის შესახებ მიგვანიშნებს;

✓ მომწამლავ აირთა ზემოქმედებისგან, უპირველეს ყოვლისა, ყნოსვის ანალიზატორის მიერ მათი სუნის აღქმა გვიცავს;

✓ ჩვენი წინაპრები სუნით ხვდებოდნენ გარეული ცხოველების მოახლოებას და გაურბოდნენ მათ;

✓ სრულფასოვანი კვება წარმოუდგენელია საკვების ჯანსაღი სუნის აღქმის გარეშე;

✓ სხეულის ჯანსაღი სურნელის აღქმაც დიდ როლს ასრულებს ადამიანური ურთიერთობების ჩამოყალიბებაში.

ყნოსვის მიდამო

ცხვირის ღრუს გასაღვლები და წიაღები ამოფენილია ლორწოვანი გარსით, რომლის ზედა ნაწილიც, ცხვირის ღრუს ზედა გასაღვლის ლორწოვანი, უფრო ზუსტად, ცხვირის ძვლის მფარავი ეპითელიუმი, დაფარულია ყნოსვის ძაფებით — ყნოსვის ანალიზატორის ნერვული დაბოლოებებით, რის გამოც ამ უბანს ყნოსვის მიდამო ეწოდება.

ყნოსვის მიდამო უამრავ საყნოსავ უჯრედს ანუ ყნოსვის რეცეპტორს შეიცავს.

ყნოსვის რეცეპტორი, თავის მხრივ, 5 ინსტანციისგან შედგება. ესენია:

1. ლორწოვანი გარსი;
2. წამწამოვანი წანაზარდი;
3. საყრდენი უჯრედი;
4. რეცეპტორული უჯრედი;
5. ყნოსვის ნერვის ბოჭკოები.

ადამიანის ყნოსვის ზონის საერთო ფართობი 5 სმ²-ს შეადგენს.

ყნოსვის ნერვი

ყნოსვის ნერვი თავის ქალადან, კერძოდ, ტვინის ღეროდან გამომავალი ნერვია. იგი ცხვირის ლორწოვან გარსში იწყება და იმპულსები ყნოსვის რეცეპტორებიდან თავის ტვინამდე მიაქვს.

რეცეპტორული უჯრედი

რეცეპტორული უჯრედი წარმოადგენს 5-10 მკმ დიამეტრის ბიპოლარულ ნერვულ უჯრედს — ნეირონს. მას ხშირად ქიმიურ უჯრედსაც უწოდებენ, რადგან სწორედ სუნის მქონე ქიმიური ნაერთების მეშვეობით ღიზიანდება. ადამიანს 60 მილიონამდე ასეთი უჯრედი აქვს, ძაღლს კი 125 მილიონი.

თითოეულ უჯრედს გარს აკრავს ურიცხვი წამწამოვანი წანაზარდი, რაც საგრძნობლად ზრდის სუნის მქონე ნაერთის რეცეპტორულ უჯრედთან შეხების ზედაპირს.

ყნოსვის უჯრედებამდე აღწევს ცხვირის ღრუში გამავალ ჰაერში მყოფი სუნიანი ნივთიერებების მხოლოდ 2%. ამასთან, სუნის შესაგრძნობად საჭიროა, 40 რეცეპტორული უჯრედი მაინც გაღიზიანდეს.

ადამიანის ცხვირის ღრუში ათასობით ყნოსვის რეცეპტორია, რომელთა მუშაობასაც შესაბამისი გენები აკონტროლებენ. ყნოსვაზე პასუხისმგებელი გენები მთელი გენომის 3%-ს შეადგენს. მათი საერთო რაოდენობა დაახლოებით 1000-ია.

ყნოსვის ყველა რეცეპტორი ნებისმიერ სუნს ერთნაირად როდი აღიქვამს. ამის მიზეზით ისინი სხვადასხვა ტიპად იყოფა. ერთი ტიპის უჯრედები რომელიმე ერთი ჯგუფის არომატთა აღქმასზე მუშაობენ, მეორე ტიპისანი — მეორე ჯგუფისაზე და ასე შემდეგ.

40 დღეში ერთხელ ყნოსვის განმკარგველი რეცეპტორული უჯრედების ნაწილი კედება და მათ ადგილს ახალი უჯრედები იკაეებს, რომელთა ჩვეულ რეჟიმზე აწყობა გაცილებით ადვილია. მაგალითად, თუ რომელიმე სუნს ცუდად შეიგრძნობ, მაგრამ მიზეზთა გამო მასთან ხშირად გაქვს კონტაქტი, ცხვირი მას ღროთა განმავლობაში უკეთ სწავლობს და კონტაქტისას ადვილად ამოიცნობს.

ყნოსვითი შფერძნება

ყნოსვითი შფერძნების ინტენსივობა დამოკიდებულია:

- ✓ ჰაერში სურნელოვანი ნივთიერების კონცენტრაციაზე;
- ✓ ცხვირში შესული ჰაერის ნაკადის სიჩქარეზე;
- ✓ საკუთარ ყნოსვის რეცეპტორის ფიზიოლოგიურ მდგომარეობაზე.

რაც უფრო მეტია ცხვირში სუნიაანი ნივთიერების გავლის სიჩქარე, მით უფრო ძლიერია ყნოსვის შფერძნება. იგი მაქსიმალურია საყნოსავ უჯრედებზე ზემოქმედების პირველ რამდენიმე წამს, მერე კი სუსტდება, რაც რეცეპტორების სუნისადმი მიჩვევის, ადაპტაციის შედეგია. სწორედ ამით აიხსნება, რომ შენობაში მყოფი ადამიანი რამდენიმე ხნის შემდეგ უკვე კვლარ გრძნობს სუნს, თუნდაც მისი კონცენტრაცია ჰაერში საკმაოდ მაღალი იყოს.

ასაკთან ერთად რეცეპტორულ უჯრედთა დაბერებისა და კვდომის გამო ყნოსვა უარესდება, მაგრამ ხანში შესულები რომელიმე სუნს კიდევ უფრო უკეთ აღიქვამენ, ვიდრე ახალგაზრდები. ეს იმის შედეგია, რომ ახალგაზრდა ტვინს, გამოუცდელობის გამო, ჯერ კიდევ არ შეუძლია სუნთა მრავალრიცხოვან გაღერებაში სწორი და სწრაფი ორიენტირება.

სუნის აღქმა

სუნი ჰაერში შეტივტივებული მოლეკულებია, მფრინავი ქიმიური ნივთიერებები — ოდორანტები, რომელთაც საკ-

მაოდ მცირე ზომა და წონა აქვთ ეს მოლეკულები თავისთავად, ყნოსვის რეცეპტორთან ურთიერთქმედების გარეშე, არაფრითა-რი ინფორმაციის მატარებლები არ არიან, ადვილად ორთქლ-დებიან და ჩასუნთქვისას პაერთან ერთად ხვდებიან სასუნთქ სისტემაში. ჰაერიდან მათ ყნოსვის რეცეპტორი მიიტაცებს და ქიმიურ სიგნალს გარდაქმნის ელექტრულ იმპულსად, რომელიც ყნოსვის ნერვთა დაბოლოებებს ტვინის შესაბამის სტრუქტურებში გადააქვთ ამის შემდეგ აქტიურდებიან ყნოს-ვის რეცეპტორები და ელექტრულ იმპულსებს გლომერულაში გზავნიან. ეს თავის ტვინის ყველაზე წინა ნაწილზე მდებარე ყნოსვის ბოლქვის ერთ-ერთი სტრუქტურაა. სწორედ ბოლქვი წარმოადგენს სუნთა შესახებ ინფორმაციის გაცვლის ადგილს. აქედან სიგნალები თავის ტვინის უმაღლეს ქერქქვეშა უბანს გადაეცემა, სადაც ამოიცნობა სუნი, რის შემდეგაც ლიმბური სისტემა შესაბამისი მოქმედების ბრძანებას გასცემს.

ერთ გლომერულაში თავს იყრის მხოლოდ ერთი ტიპის რე-ცეპტორებიდან მიღებული იმპულსები, შესაბამისად, ადამიანს იმ-დენივე გლომერულა აქვს, რამდენი ტიპის რეცეპტორიც გააჩნია.

სუნის აღქმა და მისი დამუშავება ტვინში საკმაოდ სწრაფად მიმდინარეობს. დაახლოებით ნახევარ წამში ტვინის იმ ნაწილმა, რომელიც ემოციურ რეაქციებზეა პასუხისმგებელი, უკვე იცის, რომელი სუნია სასიამოვნო და რომელი — უსიამოვნო. ეს ყვე-ლაფერი ჩვენგან დამოუკიდებლად ხორციელდება, ვიდრე სუნს თავად ამოიცნობდეთ ან მის აკარგიანობას შევიგრძნობდეთ.

ასე რომ, სუნებს ჯერ ყნოსვის ანალიზატორი შეიცნობს, მერე კი ჩვენ ვაცნობიერებთ.

როგორ ამოიცნობა სუნი

სუნის ამოცნობის მექანიზმი მეტად საინტერესოა.

ადამიანის თავის ტვინი საიმედოდ ინახავს ყნოსვის ორ-განოს მიერ კაცობრიობის არსებობის განმავლობაში აღქმულ

სუნებს, რომლებიც დაშიფრულია და კოდების სახით ქმნის სუნთა ეტალონს.

ცხვირის ღრუს ლორწოვანი გარსის რეცეპტორები შვრბ-ნობილ, უკვე ნაცნობი შიფრისა და კოდების ენაზე ჩაწერილ სუნს ნერეული იმპულსის მეშვეობით აწვდის თუის ტვინს, მას კი სხვა აღარა დარჩენია რა, გარდა იმისა, რომ შეადაროს იგი ეტალონს, ამოიცნოს და შესაბამისად რეაგირების ბრძანება გასცეს.

გავრცელებული მოსაზრება, რომ ქალებს მამაკაცებზე უკეთესი ყნოსვა აქვთ, სულ ახლახან ექსპერიმენტულადაც დადასტურდა. ფილადელფიის მონელის ფიზიოლოგიის ცენტრის თანამშრომელმა დაამტკიცა, რომ ქალები სუნებს მამაკაცებზე უკეთ არჩევენ.

ყოველივე ამას ევოლუციური ფესვები აქვს, რადგან ქალები უხსოვარი დროიდან დღემდე პარტნიორებს სწორედ სუნის მიხედვით არჩევენ, ისე, რომ ხშირად ამას თუადაც ვერ აცნობიერებენ.

სუნების კლასიფიკაცია

სუნების ერთიანი კლასიფიკაციის შექმნა ბევრჯერ სცადეს. ერთ-ერთი ასეთი სისტემა პირველად მე-18 საუკუნეში დაამუშავა შვედმა ბოტანიკოსმა კარლ ლინემ. მის სისტემაში სუნთა მთელი სპექტრი 7 კატეგორიად იყო წარმოდგენილი:

1. არომატული (წითული მიხაკი);
2. ბალზამური (შროშანი);
3. ამბროზიული (ჯაოზი, მუსკუსი);
4. ხახვისა;
5. კატაბალახას ნაერთები;
6. უსიამოვნო ნაერთები (ზოგიერთი მწერი, ლენცოფა, ბელადონა);
7. გულისრფის გამომწვევი (ფეკალიები, გვამის სუნი).

ყველაზე ცნობილი სისტემა კი პოლანდიელმა ოტოლარინგოლოგმა ჰენდრიკ ცვაარდემაკერმა ჩამოაყალიბა. იგი 9 კლასისგან შედგებოდა:

1. ეთერული ნაერთები (ხილისა და ღვინოების სუნები, აცეტონი);
2. არომატული ნაერთები (სანელებლები, მიხაკი);
3. ბალზამები (ყვავილების სუნები, ვანილინი);
4. ამბროჯაოზები (ჯაოზი);
5. ნიორის ნაერთები (ნიორი, ქლორი, გოგირდწყალბადი);
6. დამწვარი ნაერთები (მოხალული ყავა, კრეოზიტი);
7. კაპრილისმაგვარი ნაერთები (ყველი, დამდნარი ცხიმი);
8. უსიამოვნო ნაერთები (მწერები, ლენცოფა, ბელადონა);
9. გულისრევის გამომწვევი (ფეკალიები, გვამის სუნი).

მოგვიანებით შეიქმნა ჰენინგის (6 ძირითად: არომატულ, ეთერულ, სანელებლების, წიწვოვანთა ზეთის, წვისა და ღპობის სუნზე), კროკერ-ჰენდერსონის (4 ძირითად: არომატულ, მჟავე, დამწვრის, თხის ან კაპრილის სუნზე) და ეიმურის (7 ძირითად: მიხაკის, ეთერულ, ყვავილების, ჯაოზის, პიტნის, ღპობის სუნზე ორიენტირებული) სისტემები. უნდა ითქვას, რომ საყოველთაო აღიარება არც ერთ მათგანს არ მოუპოვებია, რადგან არც ერთი არ ითვალისწინებდა სუნის აღქმის თანმხლებ სუბიექტურ და ასოციაციურ ელემენტებს.

უსიამოვნო სუნი პირის ღრუში

პირიდან უსიამოვნო სუნი ანუ, როგორც ექიმები უწოდებენ, პალიტოზი, მნიშვნელოვანი სამედიცინო და სოციალური პრობლემაა. მისი აქტუალობა განპირობებულია მრავალი ფაქტორით. მათ შორის ძირითადია:

1. გავრცელების სიხშირე. Gerlach R. W. et al. (1998)-ის მონაცემებით, მსოფლიოს მოსახლეობის 50%-ზე ოდნავ ნაკლებს აწუხებს პირიდან ქრონიკული უსიამოვნო სუნი.

2. მიმართვის სიხშირე. კალიფორნიელი მკვლევრის S. Nachmani-ს (2004) მონაცემებით, სტომატოლოგების დაახლოებით 40-50% ამბობს, რომ მათ დღეში 6-7 პაციენტი მიმართავს ამგვარი ჩოვილებით.

3. ზოგად სამედიცინო და სტომატოლოგიურ პრაქტიკაში პირიდან უსიამოვნო სუნის დიაგნოსტიკისა და მკურნალობის სტანდარტების არარსებობა.

4. პირიდან უსიამოვნო სუნი ხშირად ნეგატიურ გავლენას ახდენს ინდოიდის პერსონალურ, სოციალურ და საქმიან ურთიერთობებზე (ფსიქოლოგიური პრობლემა) და სტრესისა და დისკომფორტის მიზეზად იქცევა.

სწორედ პრობლემის ამგვარი აქტუალობა დაედო საფუძვლად იმ შთაბეჭდავ მრავალმილიონიან ინდუსტრიას, რომელიც ამ პრობლემის მოსაგვარებლად იღვწის. მხოლოდ აშშ-ში 1996 წელს მილიონი დოლარი დაიხარჯა კბილის პასტებისა და პირის ღრუს საულებების ინდუსტრიაში, თუმცა მეცნიერულად დამტკიცებულია, რომ ამ საშუალებათა უმრავლესობას უმნიშვნელო და ხანმოკლე ეფექტი აქვს პალიტოზის მკურნალობისა და პრევენციის კუთხით.

2. უსიამოვნო სუნი და დაავადებები

ადამიანი რთული ბიოქიმიური ფაბრიკაა. ცხოველქმედების პროცესში ცოცხალი ორგანიზმი ქმნის ან შთანთქმავს სხვადასხვა სუნიან ნივთიერებას. დაავადება ამ „ფაბრიკის“ მუშაობის ნორმალურ პროცესს ცვლის. შედეგად ადამიანის მიერ ამონასუნთქი ჰაერისა და მისი გამონაყოფების სუნიც იცვლება.

საკითხს დაავადებათა სუნების შესახებ პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, თუმცა თანამედროვე სამედიცინო ლიტერატურაში იგი თითქმის არ იხსენიება. არადა, ძველი (განსაკუთრებით — XIX საუკუნის მიწურულის) სამედიცინო ლიტერატურა საკმაოდ შენიშვნებით იმის შესახებ, როგორი სუნი აქვს სიკედილს, ექსუდაციურ დიათეზს, ტუბერკულოზს, რა სუნი ასდის ტიფით დაავადებულს და სხვა. ძველ ექიმებს შეეძლოთ, პათოლოგიური მდგომარეობა დამახასიათებელი სუნით ამოეცნოთ სადღეისოდ ეს ცოდნა თითქმის მთლიანად დაკარგულია. შესაძლოა, მომავალში შეიქმნას მოწყობილობები, რომლებიც საშუალებას მოგვცემს, ამონასუნთქი ჰაერის ან სხვა სუნიანი კომპონენტების საფუძველზე ზუსტი დიაგნოზი დავსვათ. ჯერჯერობით არსებობს მხოლოდ ვიწრო მიმართულების მქონე „ძაღლის ცხვირის“ ელექტრონული ანალოგები, რომლებსაც აშშ-ის თავდაცვის სამინისტრო იყენებს ტროტილის ნაღმების მოსაძებნად და უვნებელსაყოფად.

ინტერესმოკლებული არც ის უნდა იყოს, რომ 2002 წლიდან ბრიტანელი და შვედი მეცნიერი ვეტერინარები ცდილობენ, შეასწავლონ ძაღლებს შარდის სუნის მეშვეობით შარდის ბუშტისა (ამ ორგანოს კიბოს დროს შარდს შესაძლოა დამპალი ხორცის სუნი ჰქონდეს) და პროსტატის კიბოს ამოცნობა. უკვე ჩატარებულია წარმატებული ცდები ლაბრადორების, გერმანული ნაგაზებისა და სპანიელების მონაწილეობით. წვრთნის მეთოდები თითქმის არაფრით განსხვავდება იმ მეთოდებისგან, რომელთა მეშვეობითაც წვრთნიან ძაღლებს ნარკოტიკული ან ასაფეთქებელი ნოტიერებების აღმოსაჩენად.

სუნი, რომელიც აუადმყოფს ან მის გამონაყოფს ასდის, ექიმს ზოგჯერ მართლაც აძლევს საშუალებას, ესა თუ ის დაავადება იფარაუდოს, თუმცა მაინც არ ღირს, სუნს განსაკუთრებული სადიაგნოსტიკო მნიშვნელობა მიენიჭოთ (მისი აღქმა ზომ მაინც სუბიექტურია). ამასთანავე, უმართუბულო იქნებოდა მისი იგნორირება მაშინ, როცა ის ამა თუ იმ დაავადებაზე მიუთითებს.

და მაინც, რისი სუნი აქვს დაავადებას?

1 აზიაკის სუნი — ახასიათებს ურემიულ მდგომარეობას (თირკმელების დაავადების დროს ორგანიზმის თვითმოწამელა თირკმელების მიერ მაგნე ნოტიერებათა გამოყოფის უნარის დაქვეითების გამო) და შარდის შეუკავებლობას.

პირიდან ურემიული ანუ შარდის სუნი თირკმელების ქრონიკული უკმარისობის დროს აღმოცენდება. თირკმელების ქრონიკულ უკმარისობას განსაზღვრულ ეტაპზე თან ახლავს ცვლილებები კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის მხრივ. ასეთ აუადმყოფებს აწუხებთ ანორექსია (პათოლოგიური უმადობა), სლოკინი, გულისრევა და ღებინება. ამონასუნთქ ჰაერს

ურემიული სუნი აქვს, რისი მიზეზიცაა ნერწყვში არსებული შარდოვანას დაშლა ამიაკის წარმოქმნით ამჟღ მიზეზით აუდ-
მყოფი პირში ცუდ გემოს გრძნობს. გარდა ამისა, ამ დროს
შესაძლოა უამრავი სხვა ცვლილებაც განვითარდეს. მაგალი-
თად, ეროზიულ-წყლულოვანი გასტროენტეროკოლიტი, რექ-
ტიული პანკრეატიტი და სხვა, თუმცა მათზე საუბარი შორს
წაგვიყვანს. დაეძინო მხოლოდ იმას, რომ ურემიული სუნი
თირკმელების უკმარისობის საწყისი ეტაპისთვის დამახასია-
თებელი ნიშანი არ არის და ის დაავადების დამძიმებაზე მიუ-
თითებს.

2. აცეტონის (დამპალი ვაშლის) სუნი ახასიათებს შა-
ქრიანი დიაბეტის დროს კეტოაციდოზს და კეტოაციდოზურ
ჰიპერგლიკემიურ კომას. შაქრიანი დიაბეტი ტიპი I ზოგჯერ
მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესებით ვლინდება. თავს იჩენს
ძლიერი სისუსტე, მუცლის ტკივილი, ღებინება, პირიდან
აცეტონის სუნი. ეს დიაბეტური კეტოაციდოზი ანუ არაკონ-
ტროლირებადი დიაბეტია (ნახშირწყლოვანი ცვლის უკიდუ-
რესი დარღვევა). ამ დროს ირღვევა ქსოვილებში გლუკოზის
უტილიზაცია. ღვიძლში დიდი რაოდენობით წარმოიქმნება
კეტონური სხეულები (აცეტონი, აცეტიაცეტატი), გროვდება
სისხლში და ფილტვების საშუალებით გამოიყოფა. სწორედ
ამ დროს ამოსდის პაციენტს პირიდან მოტეხო, ხილის სუნი.
კეტონური სხეულების დაგროვების ერთ-ერთი მიზეზია ცილე-
ბის გაძლიერებული დაშლა. თუ ის დროზე ვერ შევამჩნიეთ და
აუდმოყოფს სათანადო დახმარება არ გავუწიეთ, შესაძლოა საყა-
ლადლო შედეგი მივიღოთ.

გარდა ამისა, მას, ვინც ხშირად და ხანგრძლივად შიმში-
ლობს, პირიდან აცეტონის სუნი ამოსდის, რადგან ამ დროსაც
ხდება ცილების ინტენსიური დაშლა და კეტონური სხეულე-
ბის დაგროვება.

3. **მოხარშული კომბოსტოს სუნი** — ახასიათებს თიროზინოზს (თიროზინემია). ეს არის მემკვიდრეობითი დაავადება, ახასიათებს ღვიძლში, თირკმელებსა და სხვა ორგანოებში თიროზინის ჩალაგება; თან ახლავს ღვიძლის გადიდება (ჰეპატომეგალია), ძვლების რაქიტიკური ცვლილებები, ჰემორაგიული სინდრომი და ცენტრალური ნერვული სისტემის ფუნქციური დარღვევები. აუდმოფი, როგორც წესი, ბავშვობაშივე კვდება.

4. **მყრალი სუნი** — ახასიათებს ოზენას. ეს არის უსიამოვნოსუნიათი სურდო, ცხვირის ქრონიკული დაავადება. ახასიათებს ცხვირის ლორწოვანისა და ნიჟარების მკვეთრი ატროფია. ამ დროს ცხვირის ღრუ დაფარულია მომწვანო ქერქით, რომელიც იხრწნება და უსიამოვნო სუნს გამოსცემს. ყნოსვის დაკარგვის გამო აუდმოფები ხშირად სუნს ვერ გრძნობენ. ამ დაავადების მიზეზი უცნობია.

მყრალი სუნი შესაძლოა თან ახლდეს ქრონიკულ ბრონქიტს. ამ დაავადების ზოგიერთი ფორმის (მაგალითად, ჩირქოვანი ბრონქიტის) შემთხვევაში ბრონქებში დაგროვილი ლორწოვანი გამონადენი იშლება და ლპობას იწყებს. ამ დროს გამოყოფილი ნახველი მყრალ სუნს იძენს (იგივე სუნი ამოდის პირის ღრუდანაც), რაც ლორწოვან-ჩირქოვანი ბრონქიტის განვითარებას მოწმობს. ამასთანავე, ანთებითი პროცესი ბრონქის კედლის უფრო ღრმა შრეებზე გადადის. ნახველს ამ დროს მოყვითალო-მომწვანო ფერი აქვს. ზოგჯერ ჩირქოვანი წარმონაქმნი ბრონქში იხსნება და მაშინ ფილტვებიდან გამოყოფილ სპეციფიკურსუნიათ ნახველს განგრენული ბრონქის კედლების შავი, მყრალი ნაფლეთებიც ემატება.

5. **სიღამპლის სუნი ფილტვების განგრენას ახასიათებს.** ის იშვიათი დაავადებაა, მძიმედ მიმდინარეობს და ინტოქსიკა-

ციის მკვეთრად გამოხატული ნიშნები ახლავს თან. აუდმყოფს შოკოლადისფერი, სიღამპლის სუნის მქონე ნახველი ამოაქვს. სუნი იმდენად სპეციფიკურია, რომ თუ ერთხელ მაინც გიგრძნიათ, სხვა სუნებისგან მისი გამორჩევა აღარასოდეს გაგიჭირდებათ.

6. დამწნილებული კომბოსტოს სუნი ახასიათებს ნორვეგიულ მუნს (მუნის უიშვიათესი ნაირსახეობა).

7. ცხენის ოფლის სუნი ახასიათებს პენიცილინით ან მისი წარმოებულებით ორგანიზმის გაჯერებას.

8. ცხერის მატყლის სუნი თან სდევს კუშინგის დაავადებას. კუშინგის სინდრომს (რუსულენოვან ლიტერატურაში — იცენკო-კუშინგის სინდრომს, ჰიპერკორტიზოლიზმს) ახასიათებს თირკმელზედა ჯირკვლის მიერ გლუკოკორტიკოსტეროიდების ჭარბი გამოყოფა, რაც იწვევს დამახასიათებელ სიმსუქნეს, არტერიული წნევის მატებას, კუნთების განლევას, ოსტეოპოროზს, ჰიპერგლიკემიას და სხვა. მისი მიზეზია ჰიპოფიზის ადენომა, სხვადასხვა ლოკალიზაციის (ბრონქის, პანკრეასის, თიმუსის) სიმსივნე, თირკმელზედა ჯირკვლის ჰიპერპლაზია ან სიმსივნე, გლუკოკორტიკოიდების ხანგრძლივი მიღება.

9. ღვიძლის სუნი. პაციენტს პირიდან ღვიძლის სუნი ამოსდის ღვიძლის პათოლოგიების (ციროზი) შორს წასულ შემთხვევებში, კერძოდ, ღვიძლის ფუნქციური უკმარისობის დროს (ღვიძლის უკმარისობა, ღვიძლისმიერი კომა).

10. მიმწვარი ხორცის სუნი ახასიათებს კლებსიელათი გამოწვეულ პნევმონიას (ფილტვების ანთება).

11. თევზის სუნი ახასიათებს ნოთიერებათა ცვლის დარღვევის იშვიათ ფორმას — ტრიმეთილამინურიას. ამ პათოლოგიას თევზის სუნის სინდრომსაც უწოდებენ. დაავადება შესაძლოა იყოს როგორც გენეტიკური, ისე შეძენილიც. ჩვეულებრივ, საჭმლის მომნელებელი ფერმენტები ტრიმეთილამინს უსუნო ნოთიერებად გარდაქმნიან, ტრიმეთილამინურიის დროს კი ადამიანს ასეთი ფერმენტები არ გააჩნია, ამიტომ ორგანიზმში ტრიმეთილამინი უცვლელი რჩება, ამონასუნთქ ჰაერთან ერთად გამოიყოფა და ოფლსა და შარდს თევზის სუნს აძლევს. ადამიანს სხეულზე მუდმივად თევზის სუნი სდის. სუნს განსაკუთრებით აძლიერებს კევრცხი, ზოგიერთი მარცვლეული და ქოლინებით მდიდარი საკვები.

12. დამპალი კევრცხის სუნი — ლპობითი დისპეფსია. კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის ნორმალური ფუნქციონირებას კუჭში არსებული საკვების დაშლის შედეგად წარმოქმნილი საკმაოდ მძაფრსუნიანი აირები იშვიათად ხვდება ამონასუნთქ ჰაერში და, შესაბამისად, ნორმის დროს პირიდან უსიამოვნო სუნი არ ამოდის. დაავადებები, რომლებსაც თან ახლავს დისპეფსიური მოვლენები, ხშირად პირიდან არასასიამოვნო სუნის თანხლებით მიმდინარეობს. ყველაზე ხშირად სუნი თან ახლავს ღებინებას, ბოყინს და გასტროეზოფაგურ რეფლუქს (კუჭის შიგთავსის საყლაპავში ამოსროლას). კუჭის ზოგიერთ დაავადებას, რომელთა დროს კუჭში ამა თუ იმ მიზეზით ყოვნდება დაშლილი ან ნახევრად დაშლილი საკვები, თან ახლავს უსიამოვნო სუნი პირიდან. ამ შემთხვევაში საკვებში არსებული ცილების დაშლისას კადავერინისა და გოგირდის შემცველი პროდუქტები წარმოიქმნება, რაც იწვევს კიდევ უსიამოვნო სუნს. ეს მდგომარეობა წყლულოვანი დაავადებისა და საყლაპავის დიფერტიკულის დროს გვხვდება.

პირიდან უსიამოვნო სუნის პარალელურად, აღნიშნული მდგომარეობები სხვა სიმპტომებსაც განაპირობებს, მათ შორის — ტკივილსა და დისკომფორტს კუჭის არეში, გულძმარვას, ბოყინს.

3. პირიდან უსიამოვნო სუნი სტომატოლოგიური პათოლოგიების დროს

პირის ღრუში უსიამოვნო სუნს იწვევს სხვადასხვა პათოლოგია, მათ შორის — პაროდონტის (კბილის ირგვლივი ქსოვილების) დაავადებები. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემებით, პაროდონტის ანთებითი დაავადებები 35-დან 44 წლამდე მოსახლეობის 65-98%-ს აწუხებს, 15-დან 18 წლამდე კი 55-89%-ს. გარდა ფართო გავრცელებისა, პაროდონტის ანთებით დაავადებებს ახასიათებს აქტიური მიმდინარეობა, ხშირი რეციდოვი და მთელ ორგანიზმზე ნეკროტიკული ზემოქმედება.

3.1 პაროდონტის დაავადებები

არაჯანსაღი ღრძილები დიდ პრობლემებს უქმნის ადამიანს. ჯერ ერთი, მას უჭირს ლეჭვა და შესაძლოა, კბილები დაკარგოს კიდევ, მეორე — პირიდან უსიამოვნო სუნის გამო ხალხი გაურბის მასთან ურთიერთობას, და მესამე — არაჯანსაღი პირის ღრუ იწვევს ორგანიზმის ზოგად ინტოქსიკაციას და ვნებს თითქმის ყველა ორგანოს, ამიტომ ღრძილების დაავადების შემთხვევაში უმჯობესია დროულად მიმართოთ ექიმს. ასე თავიდან აიცილებთ გართულებებს და ხარჯიც ნაკლები გექნებათ.

პაროდონტის დაავადება — კბილის მიმდებარე ქსოვილების ანთებითი დაავადება — უძველესი დროიდან არის ცნობილი. მისი ერთ-ერთი ძველი სახელწოდებაა ალვეოლური პიორეა, რაც ღრძილებიდან ჩირქდენას ნიშნავს. 1836 წელს ვესკიმ შემოიღო ტერმინები: პაროდონტიტი, პაროდონტოზი, პაროდონტემა.

პაროდონტის დაავადებათა კლინიკა მრავალფეროვანია. ცალკეულ ფორმებს აქვთ სპეციფიკური სიმპტომები, რომელთა ცოდნა აუცილებელია სწორი დიაგნოსტიკისთვის, მაგრამ არასპეციალისტს ეს არ მოეთხოვება. ზოგადი ნიშნებია:

✓ გინგოვიტი — ღრძილში მიმდინარე ანთებითი პროცესი აშკარაა, მაგრამ კბილ-ღრძილის კავშირი შენარჩუნებულია (კბილები არ არის მორყეული). მართალია, გინგოვიტი დამოუკიდებელ დაავადებად განიხილება, მაგრამ ის შესაძლოა თან ახლდეს პაროდონტის სხვა პათოლოგიებსაც.

✓ ღრძილოვანი ჯიბე — დამახასიათებელია პაროდონტიტისთვის, რომელიც წარმოადგენს პაროდონტის ქსოვილების ანთებას და ძელოვანი ქსოვილის დაზიანებით მიმდინარეობს. ჯიბის სიღრმე 2 მმ-ზე მეტია (ზოგჯერ — 6-8 მმ). ის ამძიმებს პათოლოგიური პროცესის მიმდინარეობას და ხელს უწყობს ადგილობრივი გართულებების განვითარებას.

✓ კბილღრძილოვანი ჯიბის აბსცესი (დაჩირქება) — ეს არის პათოლოგიური კბილღრძილოვანი ჯიბის გართულება და თან ახლავს პაროდონტიტს. აბსცესი შეიძლება ლოკალიზდეს ერთ ან რამდენიმე არეში.

✓ ჩირქდენა ღრძილოვანი ჯიბიდან.

✓ კბილის ქვა. კბილზე მისი ლოკალიზაციის მიხედვით განასხვავებენ ღრძილზედა (ნერწყვისმიერ) ქვას, რომელიც კბილის ყელის არეში ლოკალიზდება და ღრძილქვეშა (შრატისმიერ) ქვას, რომელიც კბილის ფესვზე მდებარეობს.

✓ კბილის ფესვის (ყელის) გაშიშვლება — გამოწვეულია ღრძილოვანი კიდისა და კბილთაშორისი ძვლოვანი ძვირფასების განლევით

✓ კბილთაშორისი ძვლოვანი ძვირფასის ოსტეოპოროზი — ეს დაავადების ყველაზე ადრეული ნიშანია და კარგად ჩანს რენტგენოგრაფიაზე.

✓ კბილის მორყევა.

✓ ალვეოლური მორჩის რეზორბცია — ძვლოვანი ქსოვილის განლევა, რაც იწვევს კბილის მდგრადობის დარღვევას, მის მორყევას.

✓ ტრავმული ოკლუზია ანუ ტრავმული თანკბილვა.

✓ კბილების ჰიპერესთეზია — მგრძნობელობის მომატება. კბილის ყელისა და ფესვის გაშიშვლება კბილს დაუცველს ხდის გარეგანი ზემოქმედების მიმართ და კბილები ჩვეულებრივ გაღიზიანებას არაადეკვატურად აღიქვამენ.

✓ სოლისებური დეფექტი — გაშიშვლებული ფესვის ტუჩისა და ლოყის მხარეზე ყალიბდება დეფექტი, რომელსაც სოლის ფორმა აქვს.

✓ უსიამოვნო სუნის პირის ღრუში — გამოწვეულია პაროდონტის ქსოვილში მიმდინარე ანთებით-ჩირქოვანი და დეგენერაციულ-დისტროფიული პროცესებით.

პაროდონტიტი

პაროდონტიტი პაროდონტის ანთებით დაავადებად განიხილება. პაროდონტის შემადგენელი ნაწილებია ღრძილი, კბილი (ფესვი), პერიოდონტი, კბილბუდე, სისხლძარღვები და ნერვული ბოჭკოები. მათ აერთიანებს მსგავსი მორფოგენეზი და ფუნქციური ურთიერთდამოკიდებულება. ნორმის პირობებში ყველა ეს ქსოვილი მჭიდრო კავშირშია ერთმანეთთან და აქტიურად მონაწილეობს ღებვის პროცესში. რომელიმე

მათგანის დაზიანება გაუღენას ახდენს სხვა კომპონენტების ნორმალურ ფუნქციობაზე.

პაროდონტიტის დროს პათოლოგიური პროცესი ძირითადად ღრძილოვანი კიდიდან იწყება და ღრმად ვრცელდება ქსოვილში. მიმდინარეობის მიხედვით შეიძლება იყოს მწვავე და ქრონიკული, ხოლო გავრცელების მიხედვით — ლოკალური და გენერალიზებული.

პაროდონტის ქსოვილების ფუნქციობაზე გაუღენას ახდენს გარეგანი (ეგზოგენური) და შინაგანი (ენდოგენური) ფაქტორები.

ეგზოგენურ ფაქტორებს, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნება ადგილობრივი მატრამირებული ფაქტორები, რომელთაგან აღსანიშნავია:

კბილის ქვა. კბილის ყელში არსებული რბილი ნადები თანდათან გამინერალებას განიცდის და მყარდება, აზიანებს მიმდებარე ღრძილს და ხელს უწყობს ღრძილის ანთების განვითარებას პირის ღრუში არსებული მიკრობების დახმარებით. პაროდონტის დაავადებათა განვითარებაში განსაზღვრულ როლს ასრულებს კბილების ღეჭვით დაუტეირთაობა (პიპოფუნქცია). ეს გაუღენას ახდენს პაროდონტის ქსოვილების ფუნქციობაზე, მათ ტონუსზე და შესაძლოა, ხელი შეუწყოს პაროდონტში ატროფიული პროცესების დაწყებას. პიპოფუნქცია ამცირებს ადგილობრივ სისხლის მიმოქცევას, ასუსტებს ქსოვილთა მეტაბოლიზმს, რასაც საბოლოოდ ქსოვილებში დესტრუქციული პროცესების დაწყებამდე მივყავართ.

✓ ენდოგენური ფაქტორებია შინაგან ორგანოებში მიმდინარე პათოლოგიური პროცესები, მაგალითად, მინერალური ცვლის მოშლა, ენდოკრინული დაავადებები, ნერვული სისტემის დაავადებები, კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის დაავადებები და სხვა. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სისხლძარღვოვანი სისტემის მდგომარეობა. ათეროსკლეროზი იწვევს წვრილი

სისხლძარღვების სანათურის შევიწროებას და სისხლის მიმოქცევის მკვეთრ მოშლას, რასაც ძელოვან ქსოვილში დისტროფიული პროცესების განვითარება მოჰყვება.

სიმპტომები და მიმდინარეობა

მწვავე პაროდონტიტი შედარებით იშვიათი დაავადებაა, ლოკალურია და ძირითადად გამოწვეულია ადგილობრივი გამაღიზიანებელი ფაქტორებით: მექანიკური ზემოქმედებით, ბუენით, ხელოვნური გვირგვინით, ქიმიური ნოთიერებების ზემოქმედებით აუდმყოფი უჩივის ტკივილს ერთი ან ორი-სამი კბილის არეში, ღრძილები შეშუპებულია, შეწითლებული და სისხლმდინარი. გამოკვლევა აულებს პაროდონტულ პათოლოგიურ ჯიბეს. შესაძლოა, ჩამოყალიბდეს აბსცესი. კბილის პერკუსია (დაკაკუნება) მტკივნეულია. რენტგენოლოგიურად დასტურდება ძელოვანი ქსოვილის განლექვა, ძელოვანი ჯიბების ჩამოყალიბება.

მწვავე პაროდონტიტის მკურნალობა ძირითადად კონსერვატიულია (თუ კბილი ამოსაღები არ არის). საჭიროა გამომწვევი მიზეზის აღმოფხვრა, ანთების საწინააღმდეგო მკურნალობის ჩატარება, ჩვენებისამებრ — მორყეული კბილის დროებითი ფიქსაცია.

ქრონიკული პაროდონტიტი ზრდასრულ მოსახლეობაში გავრცელებული დაავადებაა. მისი კლინიკური მიმდინარეობა განისაზღვრება ორგანიზმის ზოგადი მდგომარეობით, დაავადების კლინიკური ფორმით აუდმყოფი უჩივის ტკივილს, ღრძილებიდან სისხლდენას, ჩირქოვან გამონადენს, კბილების მორყევას. შეინიშნება ტრამპული ოკლოზია (თანკბილვა). რენტგენოლოგიური გამოკვლევა ადასტურებს ძელოვანი ქსოვილის განლექვას. ხშირად შეინიშნება გამწვაება და ზოგჯერ აბსცესიც კი ყალიბდება. ძელოვან ქსოვილში გამოხატულია ოსტეოპოროზი, მოშლილია ღეჭვის ფუნქცია. პათოლოგიური

პროცესის პროგრესული მიმდინარეობა ასუსტებს კბილების საყრდენ აპარატს და იწვება კბილების ცვენა.

მკურნალობა

პაროდონტიტის მკურნალობა კომპლექსურია და ითვალისწინებს როგორც ზოგად, ისე ადგილობრივ ღონისძიებებს. მკურნალობის მეთოდი ინდივიდუალურად, დაავადების სტადიის, გართულების ხასიათისა და ორგანიზმის ზოგადი მდგომარეობის გათვალისწინებით შეირჩევა. პაროდონტიტის ადგილობრივი მკურნალობა ითვალისწინებს სიმპტომური გინგვიტის მკურნალობას, პაროდონტული ჯიბეების გაჩენის აღკვეთას, ალვეოლური მორჩის ანთების ლიკვიდაციას. პაროდონტის ქსოვილებში სისხლის ნორმალური მიკროცირკულაციის აღსადგენად ტარდება ანთების საწინააღმდეგო მკურნალობა, რაშიც მთავარი როლი მედიკამენტურ თერაპიას ენიჭება. იყენებენ ტკივილგამაყუჩებელ, ანტისეპტიკურ, ანტიბაქტერიულ და რეგენერაციის მასტიმულირებელ პრეპარატებს როგორც მისაღებად, ისე პირის ღრუს აბაზანებისა და აპლიკაციებისთვის. ადგილობრივი მკურნალობისას ტარდება ფიზიოთერაპიული პროცედურებიც, ინიშნება ვიტამინები, უმთავრესად — B ჯგუფისა და C, ბიოგენური სტიმულატორები. რადიკალური მეთოდია ქირურგიული მკურნალობა, რომლის მიზანსაც წარმოადგენს პათოლოგიური კბილღრძილოვანი ჯიბის მოცილება და უიმედო კბილების ექსტრაქცია ალვეოლური მორჩის ძელის შესანარჩუნებლად, რომელიც სამომავლოდ შესაძლო დენტალური იმპლანტაციისთვის არის საჭირო.

პაროდონტიტის მკურნალობის პარალელურად საჭიროა დაკარგული კბილების აღდგენაც, მაგრამ ტრადიციული მეტალოპროთეზული პროთეზების გამოყენება ამ დროს დაუშვებელია მათი სიმძიმის გამო. გარდა ამისა, მათი ჩასმა

კბილების წინასწარ მომზადებას ითვალისწინებს, რაც ისე-
დაც მორყეული და დაზიანებული კბილისთვის დამატებითი
ტრავმაა.

პაროდონტოზი

პაროდონტოზი პაროდონტის ქსოვილების ქრონიკული
დისტროფიულ-დეგენერაციული პროცესია.

პაროდონტოზის უშუალო მიზეზი ჯერ კიდევ უცნობია.
დადასტურებულია, რომ განსაზღვრულ როლს ასრულებს
მემკვიდრეობითი განწყობა. არცთუ იშვიათად ვითარდება სხვა
დაავადებების (გულ-სისხლძარღვთა, ენდოკრინული დაავადე-
ბების, მათ შორის — ათეროსკლეროზის, შაქრიანი დიაბეტის)
ფონზე.

მიმდინარეობა და სიმპტომები

პაროდონტოზის დროს ანთებითი მოვლენები თავს არ
იჩენს და არც ტკივილია დამახასიათებელი. ღრძილში გამოხა-
ტულია ატროფიული პროცესები, რის გამოც კბილთაშორისი
სივრცეები შიშველდება, პათოლოგიური ღრძილოვანი ჯიბეები
არ არის, არც ჩირქდენა აღინიშნება. ყელის გაშიშვლების გამო
იმატებს კბილების მგრძნობელობა, კბილებზე ყალიბდება სო-
ლისებური დეფექტები. ძვლოვანი ქსოვილის ატროფიის გამო
იწყება კბილის მორყევა. რენტგენოგრაფია ადასტურებს ალ-
ვეოლური მორჩის ოსტეოპოროზს, ძვლოვანი ქსოვილის გან-
ლევას. კლინიკური ნიშნები ისეთოვეა, როგორიც პაროდონტი-
ტის დროს. კბილები ირყევა და ცვოვა.

პაროდონტოზის დროს, პაროდონტიტისგან განსხვავებით,
პათოლოგიური პროცესი იწყება შიგნიდან, ძვლოვანი ქსოვი-
ლიდან, და პირის ღრუს ლორწოვანი გარსისკენ (ღრძილების-
კენ) ვრცელდება.

პაროდონტოზების ჯგუფს განეკუთვნება პარადონტოლიზი და პაროდონტომა.

პაროდონტოლიზი

პაროდონტოლიზი დამახასიათებელია იდიოპათიური დაჟადებებისთვის (ოსლეურის სინდრომი, იცენკო-კუშინგის დაჟადება, პენდ-კრისჩენ-შიულერის დაჟადება და სხვა). ამ დროს მიმდინარეობს პაროდონტის ქსოვილების პროგრესირებადი დაშლა (ლიზისი).

იდიოპათიური დაჟადებები მიეკუთვნება გენეტიკურად განპირობებულ დაჟადებათა რიცხვს. მიმდინარეობს დაჩქარებულად. უმთავრესად ახასიათებს გამოკვეთილი პათოლოგიური პროცესი, პაროდონტის ყველა ქსოვილის შეუჩერებელი დაშლა, რასაც 2-3 წელიწადში კბილების დაცვენამდე მოყვართ ძვალღრძილოვანი პათოლოგიური ჯიბეების წარმოქმნა კბილების მდებარეობის შეცვლით (სხვადასხვა მიმართულებით გადახრით). რენტგენოლოგიური გამოკვლევა ავლენს სწრაფად მიმდინარე რეზორბციულ (განლევად) პროცესს, ძვლოვანი ქსოვილის სწრაფი დაშლის გამო ყალიბდება ღრუები, ღრმულები. ქსოვილთა დაშლა მიმდინარეობს ფერმენტული აქტიუობის ფონზე, რამაც შესაძლოა წერილი სისხლძარღვების დაზიანება გამოიწვიოს. ბუშუბის ასაკში ამას სარძევე კბილების დაკარგვამდე მოყვართ შემდგომ კი მუდმივიც ცევა.

პაროდონტომა

პაროდონტომა განიხილება როგორც სიმსოფნისმაგვარი წარმონაქმნი პაროდონტის ქსოვილებზე. ახასიათებს კუთლთვისებიანი მიმდინარეობა, გაუთვისებიალებისკენ მიდრეკილი არ არის.

მკურნალობა

პაროდონტოზის მკურნალობაც კომპლექსურია და პაციენტის ინდივიდუალურ თავისებურებათა გათვალისწინებით ტარდება. მხოლოდ ამგვარად არის შესაძლებელი სასურველი შედეგის მიღება. ექიმის ამოცანაა პროცესის შეჩერება, კბილების შენარჩუნება და საღეჭი აპარატის ფუნქციური მდგომარეობის ნორმალიზება. ამისთვის გამოიყენება მედიკამენტები, ვიტამინოთერაპია, პორმონული თერაპია. მიმართავენ მეოთხედებს, რომლებიც ადგილობრივ სისხლმომოქცევას აუმჯობესებს: მასაჟსა და ფიზიოთერაპიას. იყენებენ ასევე დარსონვალიზაციასა და ლაზერულ თერაპიას. აუცილებელია კბილებიდან ქვების მოცილება, პირის ღრუს პროფესიული სანაცია, რადგან მიკროორგანიზმები მკურნალობის პროცესს ძლიერ აფერხებს. ტარდება ორთოპედიული ღონისძიებები, კბილების პროთეზირება. პაროდონტოზის მკურნალობის პარალელურად უნდა მიმდინარეობდეს ძირითადი ან თანმხლები დაავადების მკურნალობაც.

პაროდონტოზის დროული მკურნალობა კბილების შენარჩუნების საშუალებას იძლევა, დროულად დაწყებული კვალიფიციური მკურნალობისას პათოლოგიური პროცესის პროგრესირება რამდენიმე წლით ჩერდება, თუმცა აუცილებელია პროფილაქტიკა, რაც გულისხმობს წელიწადში ორჯერ სტომატოლოგთან პროფილაქტიკურ ვიზიტს. უყურადღებობის შემთხვევაში კი ღიძია კბილების ნაადრევ დანადგარის აღბათობა.

4. უსიამოვნო სუნი პირიდან ყელისა და ცხვირის დაავადებების დროს

მწვავე ან ქრონიკული ტონზილიტი ანუ ნუშურა ჯირკვლების ანთება ხშირად იწვევს ყელიდან უსიამოვნო სუნს. ამ დროს სუნის მიზეზი ნუშურა ჯირკვლების ლაკუნებში დაგროვილი ჩირქია. არასასიამოვნო სუნის შეგრძნება მწვავე ტონზილიტის დროს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სიმპტომია დაავადების ისეთ ნიშნებთან ერთად, როგორებიცაა ყელის ტკივილი, ყლაპვის გაძნელება, ტემპერატურის მომატება. ხშირად, როცა პაციენტი ბავშვია, შმობელი გრძნობს სპეციფიკურ ჩირქის სუნს და სწორედ ამის საფუძველზე ეჭვობს, რომ პატარას ჩირქოვანი ტონზილიტი აქვს. ქრონიკული ტონზილიტის შემთხვევაში კი არცთუ იშვიათად სუნი მუდმივად შეიგრძნობა, კბილების გახეხვის შედეგად ის არ მცირდება, საკვების მიღებამ შესაძლოა მცირე ხნით გააქროს, მაგრამ მალე ისევ აღდგება. ქრონიკული ტონზილიტის დროს არასასიამოვნო სუნთან ერთად პაციენტი ხშირად უჩივის ყელში უცხო სხეულის შეგრძნებას, სისუსტეს, მუხლების ტკივილს, თუმცა არც ისეთი შემთხვევებია იშვიათი, როდესაც უსიამოვნო სუნი პირიდან ერთადერთი ჩივილია. ზოგჯერ ის იმდენად შემაწუხებელია, რომ პაციენტები ნუშურა ჯირკვლების ამოკვეთას ამჯობინებენ.

ქრონიკული ტონზილიტის შემთხვევაში სუნს აქრობს ნუშურა ჯირკვლების ლაკუნების სანაცია ანუ გამორეცხვა ფიზიოლოგიური ხსნარით, რასაც ექიმი ატარებს, ფიზიოპროცედურები (ულტრამაღალი სიხშირის ელექტრული ველის ზემოქმედება, ლაზეროთერაპია), ჩვენებისამებრ ტარდება ანტიბიოტიკოთერაპია. თუმცა, სამწუხაროდ, უნდა ითქვას, რომ ქრონიკული ტონზილიტის დროს აღნიშნული კონსერვატიული ღონისძიებები მაღალი ეფექტურობით არ გამოირჩევა.

სუნი და ცხვირის ღრუს პათოლოგიები

ბავშვთა ასაკში ცხვირიდან უსიამოვნო სუნის მიზეზად შესძლოა უცხო სხეული იქცეს. პატარა ბავშვმა შესაძლოა ცხვირში ისე შეიტენოს პატარა ნივთი, რომ მშობელმა ვერ შეამჩნიოს, რამდენიმე დღის შემდეგ კი განვითარდეს ანთებითი მოვლენები და გაჩნდეს გამონადენი, რომელიც ძალე ჩირქოვან ხასიათს მიიღებს. სწორედ ჩირქოვანი გამონადენია უსიამოვნო სუნის მიზეზი.

საზოგადოდ, ცხვირში უცხო სხეულის არსებობის დადგენა ძნელი არ არის. როცა პაციენტს აქვს უსიამოვნო სუნი ცხვირიდან, გამონადენი კი მხოლოდ ცალი ნესტოდან აღინიშნება, ექიმი უპირველესად სწორედ უცხო სხეულის არსებობას ეჭვობს. დიაგნოზს ადასტურებს პაციენტის გასინჯვა. უცხო სხეულის მოცილებისა და ანთების უკუგანვითარების შემდეგ სუნიც ქრება. მშობლებს ეურჩევთ ნუ ეცდებიან უცხო სხეულის დამოუკიდებლად, ექიმის დაუხმარებლად მოცილებას, რადგან შესაძლოა, მცდელობა უცხო სხეულის ცხვირ-ხახისკენ გადანაცვლებითა და ასპირაციით (მოზრჩობით) დასრულდეს.

გარდა აღნიშნული მდგომარეობისა, ცხვირიდან უსიამოვნო სუნის მიზეზი შესაძლოა იყოს ცხვირის ღრუში მიმდინარე ნებისმიერი ჩირქოვანი პროცესი, ცხვირის ღრუს

დანამატი წიაღების ჩირქოვანი ანთება (მაგალითად, ჰაიმორიტი).

ცხვირიდან უსიამოვნო სუნის შესახებ საუბრისას ცალკე უნდა გამოვყოთ ოზენა — სურდო უსიამოვნო სუნით მას, როგორც უკვე ითქვა, ახასიათებს ცხვირის ღრუს ლორწოვანის ატროფიული პროცესი. პროცესი შეუქცევადია, მისი აღმოფხვრა შეუძლებელია. სიმპტომური მკურნალობისთვის იყენებენ ცხვირის ლორწოვანის დამატენიანებელ საშუალებებს. საბედნიეროდ, ეს დაჯადება ჩვენს ქვეყანაში ძალიან იშვიათია.

5. უსიამოვნო სუნი პირიდან თერაპიული პათოლოგიების დროს

სუნის მიზეზები

პირიდან უსიამოვნო სუნის მიზეზი უმეტესად (ასიდან 85-90 შემთხვევაში) თვით პირის ღრუა, კერძოდ, მიკროორგანიზმები, რომლებიც აქ ბინადრობენ. აღსანიშნავია, რომ პირის ღრუში მიკროორგანიზმების დაახლოებით 600 სახეობაა აღმოჩენილი და მათი უმრავლესობა ენის უკანა ზედაპირზე ბუდობს. ენის ეს ნაწილი შედარებით მშრალია და ცუდად იწმინდება, ამიტომ იდეალური გარემოა ანაერობული (უჰაერო, უჟანგბადო გარემოს მოყვარული) მიკროორგანიზმების ზრდისა და ცხოველქმედებისთვის. პირის ღრუში არსებული ბაქტერიების უმრავლესობას საკვებში არსებული ცილების დაშლისა და მათგან გოგირდის შემცველი ნოთიერებების — ამინმჟავების წარმოქმნის უნარი აქვს. პირის ღრუ, წესისამებრ, გრამდადებითი მიკროორგანიზმებით არის დასახლებული, მაგრამ განსაკუთრებულ პირობებში, როგორებიცაა ნერწყვის გამოყოფის შემცირება, ღრძილების დაავადება და პირის ღრუს არასაკმარისი ჰიგიენა, პირის ღრუს მიკროფლორის ბალანსი გრამუარყოფითი მიკროორგანიზმების სასარგებლოდ ირღვევა. სწორედ გრამუარყოფით ანაერობულ მიკროორგანიზმებთან არის ასოცირებული გოგირდის შემცველი ნოთიერებების წარ-

მოქმნა პირის ღრუში, რასაც საბოლოოდ უსიამოვნო სუნის წარმოქმნამდე მიყვარო, თუმცა სხვა ნივთიერებებიც, რომლებიც გოგირდს არ შეიცავს (კადავერინი, აცეტონი, აცეტალდეჰიდი), ასევე შეიძლება იქცეს უსიამოვნო სუნის მიზეზად.

პირიდან უსიამოვნო სუნის ინტენსივობა დღის განმავლობაში იცვლება და დამოკიდებულია პირის ღრუს სიმშრალის ხარისხზე, საკვების შემადგენლობაზე (ნიორი, ხახვი, ხორცი, თევზი და ყველი), თამბაქოსა და ალკოჰოლის მოხმარებაზე. დილით უსიამოვნო სუნი უფრო ინტენსიურია, ვინაიდან ღამით პირის ღრუ შრება. უსიამოვნო სუნი შესაძლოა გარდამავალი იყოს და შემცირდეს ან გაქრეს ჭამის, კბილების გამოხეხვის, პირის ღრუში სპეციალური საულების გამოვლების ან სანაციის შემდეგ.

არაშუალდები ხასიათის უსიამოვნო სუნი პირიდან

სიგარეტი და უსიამოვნო სუნი

ბევრ მწველს აქვს უსიამოვნო სუნი პირში. მართალია, მოწვეით განპირობებულ სუნზე მრავალი ფაქტორი ახდენს გავლენას, მაგრამ მთავარია ნიკოტინი, კუპრი და უსიამოვნო სუნის მქონე სხვა ნივთიერებები, რომლებსაც თამბაქოს კვამლი შეიცავს. ეს ნივთიერებები კბილებსა და პირის ღრუს რბილ ქსოვილებზე (ღრძილებზე, ლოყაზე, ენაზე) ილექება. მოწვეა აქვეითებს პირის ღრუს ქსოვილთა სიცოცხლისუნარიანობას. ამის გამო ნერწყვის მადუზინფიცირებული მოქმედებაც მცირდება, აღარ ხდება პირში არსებული ბაქტერიების „ჩარეცხვა“ და მათი ცხოველმოქმედების პროდუქტების უვნებელყოფა. გარდა ამისა, მწველებს ხშირად აქვთ ღრძილების პრობლემები, რაც თავისთავად პირიდან უსიამოვნო სუნის ხშირი მიზეზია.

საკვები და უსიამოვნო სუნი

ზოგიერთი საკვები ხშირად იწვევს პირიდან უსიამოვნო სუნს. ასეთებია, მაგალითად, ხაზვი, ნიორი, თევზი, ყველი. საკვების გადამუშავების შემდეგ ჩვენი ორგანიზმი მათ მოლეკულებს ითვისებს და სისხლის ნაკადში გადაისვრის. ზოგიერთი არასასიამოვნო სუნის მქონე მოლეკულა ხვდება ფილტვებში, საიდანაც ამოსუნთქვის დროს ჰაერს მოჰყვება. ასე რომ, საკვებთან დაკავშირებული უსიამოვნო სუნი ფილტვებიდან მოდის და არა კუჭიდან, როგორც ეს ბევრს ჰგონია. როგორც კი „მყრალი მოლეკულები“ დატოვებენ ორგანიზმს, სუნი თავისთავად ქრება. ამიტომ არის, რომ შესაძლოა, ადამიანმა ნიორის ან თევზის ჭამის შემდეგ კბილები საგულდაგულოდ გამოიხეოს, მაგრამ არასასიამოვნო სუნის წარმოშობას ხელი მაინც ვერ შეუშალოს. ერთადერთი გამოსავლია, ვერიდოთ ასეთი პროდუქტების მიღებას საქმიანი თუ პირადი შეხვედრის წინ.

ალკოჰოლი და უსიამოვნო სუნი

ნაბახუსევს ბევრს ამოსდის პირიდან უსიამოვნო სუნი. ამის მიზეზია, უწინარესად, სისხლში გადასული ალკოჰოლის მოლეკულები, რომლებიც ფილტვებში ხვდება და ამონასუნთქ ჰაერს ამოჰყვება. გარდა ამისა, ალკოჰოლი პირის ღრუს სიმშრალეს იწვევს და, შესაბამისად, ხელსაყრელ პირობებს ქმნის მიკროორგანიზმების აქტიური გამრავლებისთვის.

მშრალი პირი და უსიამოვნო სუნი

მაშინაც კი, როცა პირიდან სუნის პრობლემა არ არსებობს, დილით, ახალგაღვიძებულზე, ბევრი ამჩნევს, რომ პირიდან არასასიამოვნო სუნი ამოსდის. ეს იმის ბრალია, რომ ძილის დროს ორგანიზმი მცირე რაოდენობით გამოიმუშავებს ნერწყვს და დილაობით პირი გამომშრალია. ანალოგიურ

ეფექტს ამჩნევენ მასწავლებლები, ადვოკატები და სხვა პროფესიის ადამიანები, რომლებსაც დიდხანს შეუჩერებლად უწევთ ლაპარაკი, რადგან ესეც პირის სიმშრალეს იწვევს, თუმცა ეს პრობლემა ადვილად გვარდება — კათოდრაზე ყოველთვის დგას წყალი, მინერალური წყალი ან ჩაი.

ზოგიერთს პირის ქრონიკული სიმშრალე აწუხებს. ამ დაჟაღებას ქსეროსტომია ეწოდება და ნერწყვის გამომუშავების შემცირებით არის განპირობებული. ნერწყვი აქტიურად მონაწილეობს პირის ღრუს სანაციასა და იმ ნაწილაკების მოცილებაში, რომლებიც უსიამოვნო სუნს განაპირობებს. ჩვენ გამუდმებით ვყლაპავთ ნერწყვს და ყოველ გადაყლაპვაზე პირიდან ვაძევებთ მილიონობით ბაქტერიას, ასევე — საკვების ნარჩენებს, რომლებითაც ეს ბაქტერიები იკვებებიან. ალბათ იფიქრებთ, რომ ამ ფუნქციის შესრულება ნებისმიერ სითხეს შეუძლია და მართალიც იქნებით, მაგრამ უნდა ითქვას ისიც, რომ ნერწყვი, სხვა სითხეებისგან განსხვავებით, შეიცავს განსაკუთრებულ კომპონენტებს, რომლებიც ზოცავენ ბაქტერიებს და სპობენ მათი ცხოველქმედების პროდუქტებს.

პირის ღრუს სიმშრალის მიზეზად შეიძლება იქცეს:

✓ ზოგიერთი მედიკამენტი. მაგალითად, ასეთი გვერდითი ეფექტი აქვს ანტიბიოსტამინურ (ალერგიის საწინააღმდეგო), ანტიდეპრესიულ, სისხლის წნევის მარჯულირებელ პრეპარატებს, ასევე — დიურეტიკებს, ტრანკვილიზატორებს, ნარკოტიკულ საშუალებებს;

✓ ასაკის მატებასთან ერთად პირის სიმშრალემ შესაძლოა მოიმატოს. დროთა განმავლობაში სანერწყვე ჯირკვლები ისე ეფექტურად ვეღარ მუშაობს, იცვლება ნერწყვის შემადგენლობაც, რის შედეგადაც მისი გამწმენდი თვისებები სუსტდება;

✓ სიგარეტი და ალკოჰოლი, რაზეც ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ;

✓ პორმონული დარღვევები. არცთუ იშვიათად პირიდან არასასიამოვნო სუნი შეინიშნება მენსტრუაციამდელი სინდრომის დროს. ესტროგენების დონის მატება იწვევს პირის სიმშრალეს და იქმნება ხელსაყრელი პირობები მიკროორგანიზმების გამრავლებისთვის.

საგულისხმოა, რომ მათ, ვისაც დიდხანს აწუხებს პირის სიმშრალე, ადვილად ემართებათ ღრძილების დაავადებები, რაც, თავის მხრივ, პირის ღრუდან უსიამოვნო სუნის ყველაზე გაერცყელებული მიზეზია.

თუ პირის სიმშრალეს უჩივით, თქვენმა სტომატოლოგმა უნდა გამოგიწეროს ხელოვნური ნერწყვი, გირჩიოს უმაქრო სადეჰიუმინი ან მიღებული სითხის ოდენობის გაზრდა.

ქრონიკული ხასიათის უსიამოვნო სუნი პირიდან

პირიდან უსიამოვნო სუნი შესაძლოა ქრონიკულიც იყოს. ეს გაცილებით სერიოზული მდგომარეობაა და შემთხვევათა 25%-ში გვხვდება. სისტემური დაავადებები (შინაგანი ორგანოების პათოლოგიები) იშვიათად იწვევს პირიდან უსიამოვნო სუნს, თუმცა არსებობს დაავადებები, რომელთა დროსაც შესაძლოა პირიდან მეტად სპეციფიკური სუნი შეიგრძნოთ ესენია:

- ✓ რესპირატორული (სასუნთქი სისტემის) დაავადებები;
- ✓ კუჭის დაავადებები;
- ✓ ღვიძლის დაავადებები (ღვიძლის ფუნქციური უკმარისობა);
- ✓ თირკმელების ქრონიკული უკმარისობა;
- ✓ უკონტროლო შაქრიანი დიაბეტი (დიაბეტური კეტოაციდოზი).

ამგვარ მდგომარეობათა რიცხვს უნდა მოეკუთვნოთ შიმშილიც.

აღსანიშნავია, რომ მიტრალურ ნაკლოვნებას და მიოკარდიტს დეკომპენსაციის ფაზაში ასევე ახასიათებს პირიდან სპეციფიკური სუნი.

კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის პათოლოგიები და უსიამოვნო სუნი

კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის ნორმალური ფუნქციონირებას კუჭში არსებული საკვების დაშლის შედეგად წარმოქმნილი საკმაოდ მძაფრსუნიანი აირები იშვიათად ხვდება ამონასუნთქ ჰაერში და, შესაბამისად, ნორმის დროს პირიდან უსიამოვნო სუნი არ ამოდის. დაავადებები, რომლებსაც თან ახლავს დისპეფსიური მოვლენები, ხშირად პირიდან არასასიამოვნო სუნის თანხლებით მიმდინარეობს. ყველაზე ხშირად სუნი თან ახლავს ღებინებას, ბოყინს და გასტროენტეროგურ რეფლუქს (კუჭის შიგთავსის საყლაპავში ამოსროლას). კუჭის ზოგიერთ დაავადებას, რომელთა დროს კუჭში ამა თუ იმ მიზეზით ყოვნდება დაშლილი ან ნახევრად დაშლილი საკვები, თან ახლავს უსიამოვნო სუნი პირიდან. ამ შემთხვევაში საკვებში არსებული ცილების დაშლისას კადავერინისა და გოგირდის შემცველი პროდუქტები წარმოიქმნება, რაც იწვევს კიდევ უსიამოვნო სუნს. ეს მდგომარეობა წყლულოვანი დაავადებისა და საყლაპავის დიფერტიკულის დროს გვხვდება. პირიდან უსიამოვნო სუნის პარალელურად, აღნიშნული მდგომარეობები სხვა სიმპტომებსაც განაპირობებს, მათ შორის — ტკივილსა და დისკომფორტს კუჭის არეში, გულძმარვას, ბოყინს (ამ თემაზე დაწვრილებით მე-7 თავში ვისაუბრებთ).

სუნი და კუჭის წყენის მჟავიანობა

როდესაც გასტრიტი კუჭის წყენის მომატებული მჟავიანობით მიმდინარეობს, აუდმყოფს ხშირად აწუხებს გულძმარვა

და მჟაფე ბოყინი პირიდან საკვების სუნით, ენაზე კი მორუხო-მოთუთრო ნადები აქვს. ეს მოვლენები უკაუშირდება დიეტის დარღვევას: ცხიმოვანი, ნახშირწყლებით მდიდარი საკვების, ყაყის, ალკოჰოლის და სხვათა მიღებას.

შესაძლოა, გასტრიტი დაბალი მჟაფიანობით მიმდინარეობდეს. ამ დროს საკვები კუჭში დიდხანს რჩება (კუჭის წვენის ნაკლებობის გამო ვერ ხერხდება მისი მონელება) და პაციენტს პირიდან მყაყე (ლაყე კვერცხის) სუნი ამოსდის, პირში აქვს უსიამოვნო მწკლარტე ან ლითონისებური გემო, ენაზე — ნადები, აწუხებს გაძლიერებული ნერწყვდენა, ბოყინი, საკვების მიღების შემდეგ სიმძიმისა და კუჭის სისაყისის შგერძნება.

ღვიძლის სუნი

პირიდან ღვიძლის სუნი ამოდის ღვიძლის პათოლოგიების (ციროზი) უკვე შორს წასულ შემთხვევებში, კერძოდ, ღვიძლის ფუნქციური უკმარისობის დროს. ამ შემთხვევაში დიაგნოსტიკური თვალსაზრისით უფრო საგულისხმო სხვა სიმპტომებია.

სუნი და სასუნთქი სისტემის დაავადებები

ზედა სასუნთქი გზების დაავადებებისა და ალერგიული რინიტის დროს ცხვირიდან ლორწო რბილ სასასთან არსებული ხერელის გაყლით პირში ჩადის, რაც შესაძლოა პირიდან უსიამოვნო სუნის მიზეზად იქცეს.

რაც შეეხება ქვედა სასუნთქი გზების დაავადებებს (ფილტვების ქრონიკული დაავადებები, ფილტვის აბსცესი და ფილტვების განგრუნა), ხშირად იწვევს პირიდან უსიამოვნო სუნს.

ფილტვის აბსცესი შემოფარგლული ჩირქგროვანა, იგი ხშირად პნევმონიის შედეგად ვითარდება, თუმცა შესაძლოა,

მეზობელ ორგანოებში არსებული ჩირქოვანი კერებიდანაც გაურცელდეს ფილტვებში სისხლის ან ლიმფის მეშვეობით. მწვავე აბსცესს თავდაპირველად ახასიათებს სიცხე, ოფლიანობა, მშრალი ხველა, გვერდის ტკივილი. თუ ჩირქგროვა ბრონქებში გაიხსნა, ჩნდება სუნიანი, ჩირქიანი და უხვი ნახველი (სწორედ ეს განაპირობებს სუნს), რის შემდეგაც ავადმყოფის მდგომარეობა უმჯობესდება. რაც შეეხება ქრონიკულ აბსცესს, მას მუდმივად ახლავს თან სუნიანი, ჩირქიანი და ზოგჯერ სისხლნარევი ნახველი, შესაბამისად, სუნიც.

თუ ფილტვის ქსოვილის დაჩირქება დიფუზური ხასიათისაა, განგრენაზე საუბრობენ. მას განაპირობებს ორგანიზმის რეაქტიულობის დაქვეითება და ჩირქოვანი პროცესის შემოფარგვლის უუნარობა. ამ დროს გამოხატულია ძლიერი ინტოქსიკაცია და ავადმყოფი უხვად გამოყოფს მყრალ ნახველს.

პირიდან უსიამონო სუნი ფილტვების სიმსოვნურ დაავადებასა და ბრონქოექტაზიებსაც ახასიათებს.

შარდის სუნი პირიდან

პირიდან ურემიული სუნი თირკმელების ქრონიკული უკმარისობის დროს აღმოცენდება. თირკმელების ქრონიკულ უკმარისობას განსაზღვრულ ეტაპზე ერთვის კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის ცვლილებებიც. ასეთ ავადმყოფებს აწუხებთ ანორექსია (უმადობა), სლოკინი, გულისრევა და ღებინება. ამონასუნთქ ჰაერს ურემიული სუნი აქვს, რისი მიზეზიცაა ნერწყვში არსებული შარდოვანას დაშლა ამიაკის წარმოქმნით. ამჟებ მიზეზით ავადმყოფი პირში უსიამონო გემოს გრძნობს. გარდა ამისა, ამ დროს შესაძლოა სხვა ცვლილებებიც განვითარდეს, მაგალითად, ეროზიულ-წყლულოვანი გასტროენტეროკოლი-

ტი, რექტიული პანკრეატიტი და სხვა. ამაზე საუბარი შორს წაგვიყვანს. დაუძენთ მხოლოდ იმას, რომ ურემიული სუნი თირკმელების უკმარისობის საწყისი ეტაპისთვის დამახასიათებელი ნიშანი არ არის, ის დაავადების დამძიმებაზე მიუთითებს.

შაქრიანი დიაბეტი და უსამოვნო სუნი

შაქრიანი დიაბეტი ტიპი I ზოგჯერ მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესებით ვლინდება. თავს იჩენს ძლიერი სისუსტე, მუცლის ტკივილი, ღებინება, აცეტონის სუნი პირიდან. ეს დიაბეტური კეტოაციდოზია (ნახშირწყლოვანი ცვლის უკიდურესი დარღვევა). ამ დროს ირღვევა ქსოვილებში გლუკოზის უტილიზაცია. ღვიძლში დიდი რაოდენობით წარმოიქმნება კეტონური სხეულები (აცეტონი, აცეტიაცეტატი), გროვდება სისხლში და ფილტვების მეშვეობით გამოიყოფა. სწორედ ამ დროს ამოსდის პაციენტს პირიდან მოტეხო, ხილის სუნი. კეტონური სხეულების დაგროვების ერთ-ერთი მიზეზია ცილების გაძლიერებული დაშლა. თუ ის დროულად ვერ შევამჩნიეთ და პაციენტს სათანადო დახმარება არ გავუწიეთ, შესაძლოა სავალალო შედეგი მოვიღოთ.

უსამოვნო სუნი პირიდან დიეტის დროს

მას, ვინც ხშირად და ხანგრძლივად შიმშილობს, პირიდან აცეტონის სუნი ამოსდის, რადგან ამ დროსაც ხდება ცილების ინტენსიური დაშლა და კეტონური სხეულების დაგროვება. ამრიგად, დიეტის მოყვარულებმა უნდა გაითვალისწინონ, რომ შიმშილი მხოლოდ მოხდენილობით კი არა, პირიდან უსიამოვნო სუნითაც გვასაჩუქრებს.

ჭიები და უსიამოვნო სუნი

პირიდან უსიამოვნო სუნი მადის დაქვეითებასთან, ანალურ ქავილთან, კბილების ღრჭიალთან, მუცლის ტკოვილთან ერთად პელმინთოზის (ჭიებით ინფეზიის) დამაზასიათებელი ნიშანია. მეცნიერები ვარაუდობენ, რომ სუნის მიზეზია შიგთავსის ნაწლავში დაყოვნება პარაზიტების სიჭარბის გამო.

გრძნობთ თუ არა, რომ პირიდან უსიამოვნო სუნი ამოვდით?

ძნელი დასადგენია, ამოგვდის თუ არა პირიდან უსიამოვნო სუნი. უპირველესად, იმიტომ, რომ პირის ღრუ უკანა ნაწილში, რბილი სასის მიდამოში მდებარე ხერულით ცხვირს უკავშირდება. ცხვირი ფილტრავს სუნებს, რომლებიც პირის უკანა ნაწილში ჩნდება და, ამდენად, პირში გაჩენილი უსიამოვნო სუნის ფილტრაციაც შეუძლია. ეს ნიშნავს, რომ შესაძლოა, ადამიანს პირიდან უსიამოვნო სუნი ამოსდიოდეს, მაგრამ თავად ამას ვერ გრძნობდეს.

როგორ გავიგოთ, გვაქვს თუ არა პირში უსიამოვნო სუნი

ჰკითხეთ ახლობელს. თუ გეუხერხულებათ ეცადეთ თავად გაარკვიოთ მაგალითად, ენით აილოკოთ მაჯა, დაელოდოთ ნერწყვის შეშრობას და დაყნოსოთ როგორ სუნსაც იგრძნობთ, დაახლოებით ისეთი გექნებათ ენის წინა ნაწილზე. მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ პირიდან ასეთი სუნი ამოვდით ახლა იმის გარკვევა სცადეთ, როგორი სუნი გაქვთ ენის უკანა ნაწილზე: აიღეთ კოფი და ტარით აიფხიკეთ ენის უკანა მხარე; დააკვირდით კოფზე დარჩენილ ნივთიერებას — ჩვეულებრივ, ის სქელი და მოთეთროა; ახლა დაყნოსეთ როგორ სუნსაც იგრძნობთ, ზუსტად ისეთი ამოვდით პირიდან და გარშემო მყოფებიც სწორედ ამ სუნს გრძნობენ თქვენთან საუბრის დროს.

ვის მიუძღვრათ, თუ პირიდან უსიამოვნო სუნი ამოგვდის თუ დაპირველად უნდა ითქვას, რომ თუ არ ვუმკურნალებთ დაავადებას, რომელიც უსიამოვნო სუნის მიზეზია და მხოლოდ შედეგს, სუნს ვებრძოლებთ, პრობლემა ვერ მოგვარდება.

პირიდან უსიამოვნო სუნის შემთხვევაში მკურნალობა იწყება პირის ღრუს სრულყოფილი გამოკვლევით და ავადყოფობის ისტორიის დეტალური გამოკითხვით, ამიტომ ადამიანმა, უპირველ ყოვლისა, სტომატოლოგს უნდა მიმართოს, რათა გამორიცხოს პაროდონტოზი და/ან პირის ღრუს სხვა დაავადებები.

თუ ამ მხრივ ყველაფერი რიგზე გაქვთ, დააკვირდით ენას. სქელი თეთრი ან მოყვითალო ნადები იმაზე მიანიშნებს, რომ პირიდან უსიამოვნო სუნის მიზეზი საჭმლის მომნელებელი სისტემის არასწორი მუშაობაა. ამ შემთხვევაში კონსულტაცია გაიარეთ გასტროენტეროლოგთან. ის გამოგიკვლევთ, დაგინიშნავთ დიეტას და საჭიროების შემთხვევაში — სათანადო მკურნალობას. მაგალითად, დაქვეითებული მეფეიანობით მიმდინარე ქრონიკული გასტრიტის დროს რეკომენდებულია კუჭის წვენი და ფერმენტული პრეპარატების მიღება. განსხვავებულ მკურნალობას მოითხოვს საყლაპავის დიფერტიკულით, წყლულოვანი დაავადებით განპირობებული სუნი.

კუჭ-ნაწლავის დაავადებები ხშირად აირების გაძლიერებული წარმოქმნით მიმდინარეობს. ეს კიდევ უფრო ამძაფრებს პირიდან უსიამოვნო სუნს. დუდილის „დაშოშმინება“ შეუძლია სამკურნალო ბალახებს: კამას, ოხრახუმს, სალბს, ბარამბოს, ანისულს, პიტნას. მაგალითად, კარგი იქნება, თუ ასეთი პაციენტები დღეში 2-3-ჯერ გამოივლებენ პირში 3/4 ჭიქა პიტნის თბილი ნაყენს, დანარჩენს კი დალევენ.

როცა არასასიამოვნო სუნი საჭმლის მონელებასთანაა დაკავშირებული, კარგია გააქტიურებული ნახშირის მიღება დღეში 3-ჯერ, ჭამის შემდეგ.

გარდა ამისა, აუცილებელია:

✓ პირის ღრუს ჰიგიენისა და სანაციის გაძლიერება, რაც გულისხმობს კბილებისა და ენის გახეხვას დღეში, სულ მცირე, ორჯერ;

✓ რაციონის კორექცია, კერძოდ, ხახვის, ნიერის, წიწაკის, შებოლილი პროდუქტების, ყველის ზომიერი მოხმარება. რაციონი გაიმდიდრეთ მწვანილით, ხილითა და ბოსტნეულით მათში ბევრია უჯრედისი. განსაკუთრებით კარგია ვაშლი, სტაფილო და ნიახური. ისინი ხელს უწყობენ ნერწყვის სტიმულაციას, პირის ღრუს დასველებას და კბილებზე დარჩენილი საკვების მოცილებას. კენკრა, ციტრუსი, საზამთრო და C ვიტამინის შემცველი სხვა პროდუქტები პირის ღრუში ბაქტერიებისთვის არახელსაყრელ პირობებს ქმნიან;

✓ A, B₃, B₅, C, E, P ვიტამინების პროფილაქტიკური დოზის მიღება;

✓ ნიკოტინსა და ალკოჰოლზე უარის თქმა;

✓ ნერწყვის გამოყოფის სტიმულაცია ან ხელოვნური ნერწყვის მოხმარება. ნერწყვის წარმოქმნის სტიმულაციისთვის, გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი საშუალებებისა, რეკომენდებულია ვირისტერფას ნაყენი;

✓ ანტიბაქტერიული მკურნალობა — ქრონიკული ინფექციის კერების ლიკვიდაცია.

საღებჭი რეზინი ხელს უწყობს ნერწყვის გამოყოფას და მეტად მნიშვნელოვან როლს ასრულებს პირიდან უსიამოვნო სუნის პრობლემის მოგვარებაში, მაგრამ უნდა გვახსოვდეს, რომ მას სუნის მხოლოდ შენიღბვა შეუძლია და არა გაქრობა.

ფსევდოპალიტოზი

არის შემთხვევები, როცა ადამიანი შიშობს, რომ პირიდან უსიამოვნო სუნი ამოსდის, მაგრამ მისი შიში უსაფუძ-

ვლოა. აღნიშნული ფენომენი ფსევდოპალიტოზის სახელით არის ცნობილი. ხშირია ისეთი შემთხვევებიც, როცა ადამიანს მართლაც ამოსდის პირიდან ოდნავ შესამჩნევი სუნი, ამას ზედმეტად მტკონეულად აღიქვამს და გამუდმებით სტრესულ მდგომარეობაშია. აქ უკვე ფსიქოთერაპევტის ჩარევაა საჭირო.

6. უსიამოვნო სუნის ენდოკრინული მიზეზები

ყოველ ადამიანს სხეულის საკუთარი, სპეციფიკური სუნი აქვს, რომელსაც დაუბანლობასა და ჰიგიენის წესების დაუცველობასთან არაფერი აქვს საერთო.

სხეულის სუნს კანის ფორები, ოფლი და რამდენიმე სხვა ფაქტორი წარმოქმნის. გარდატეხის ასაკში ჰორმონული ბალანსის არევის გამო მრავალი მოზარდი უჩივის სხეულის უსიამოვნო სუნს. ამ პრობლემებს ერთნაირი სიხშირით აწყდებიან როგორც ვალები, ისე გოგონები.

უსიამოვნო სუნი თან ახლავს ენდოკრინული პროფილის ზოგიერთ მეტად სერიოზულ პათოლოგიასაც, რომლებიც დაუყონებლად სამედიცინო ჩარევას მოითხოვს. ქვემოთ იმაზე ვისაუბრებთ, როგორ ამოვიცნოთ ეს დაავადებები და როგორ მოვიქცეთ ასეთ დროს.

რატომ ძლიერდება გარდატეხის ასაკში სხეულის სუნი

ადამიანის ორგანიზმი გამუდმებით გამოყოფს ორი სახის ოფლს: ეზოკრინულს — გამჭვირვალე, უსუნო სეკრეტს და აპოკრინულს — მკვეთრსუნიან სეკრეტს. პირველი გამოიყოფა მთელ სხეულზე და მნიშვნელოვან როლს ასრულებს თერმორეგულაციაში. მეორე შედარებით რთული შემადგენლობის ნივთიერებაა და უმთავრესად იღლიისქვეშა ფოსოებსა და საზარდულის არეებში გამოიყოფა. არც ამ სეკრეტს აქვს სუნი,

მაგრამ გამოყოფისთანავე ურთიერთქმედებს ტანზე მობინადრე ბაქტერიებთან, რისი შედეგიც გახლავთ სხეულის დაბინძურების მანიშნებელი უსიამოვნო სუნი.

ამგვარი პროცესები ფიზიოლოგიურად მიმდინარეობს მოზარდის სხეულშიც, მაგრამ მათ აძლიერებს შინაგანი და გარეგანი ფაქტორები, კერძოდ, პუბერტატული ასაკისთვის დამახასიათებელი ნეიროენდოკრინული თავისებურებანი, რომლებიც ყველაზე მეტად გარდატეხის ასაკის დასაწყისში (გოგონებისთვის — 11-12 წლის, ვაჟებისთვის — 12-14 წლის ასაკში) იჩენს თავს და ამჟღავნებს ასაკის თანმხლები გარეგანი ფაქტორები.

რომელი ნეიროენდოკრინული პროცესები განაპირობებს მოზარდებთან სხეულის დამახასიათებელ სუნს?

გარდატეხის ასაკის დადგომისას თითქმის დასრულებულია თავის ტვინის ქერქის ფორმირება, როგორც ანატომიურად, ისე ფუნქციურადაც მთლიანად ჩამოყალიბებულია ჰიპოთალამუს-ჰიპოფიზის სისტემა. შედეგად ორგანიზმში გაძლიერებულად გამოიყოფა ფოლიკულმასტიმულირებელი, სომატოტროპული, ადენოკორტიკოტროპული, სასქესო და სხვა ჰორმონები. ამას ემატება ანდროგენების, ესტროგენების, გესტაგენების ჰორმონული დისბალანსი. ორგანიზმის ინტენსიური ზრდის პირობებში გაძლიერებულად მიმდინარეობს ნოთიერებათა ცვლის პროცესები, იმუნიტეტზე დამთრგუნველად მოქმედებს სისხლში პარათირეოიდული ჰორმონის, კორტიკოსტეროიდების, ტესტოსტერონისა და პროგესტერონის ღონის მატება. დასუსტებული იმუნიტეტის პირობებში ქვეითდება ორგანიზმის ადაპტაციური ძალები, ყველაფერი ერთად კი იწვევს ორგანიზმის რეაქტიულობის ცვლილებას, რეზისტენტობის დაქვეითებას და იმუნოდეფიციტს და ისიც მიკრობებისადმი მოწყვლადი ხდება. შედეგად ფიზიოლო-

გიურად გამოყოფილი აპოკრინული სეკრეტი ჩვეულებრივზე სწრაფად და ადვილად ბინძურდება სუნის წარმომქმნელი ბაქტერიებით.

რა იწვევს მოზარდ ასაკში აპოკრინული ჯირკვლების სეკრეტის გაძლიერებულ გამომუშავებას?

სქესობრივი მომწიფების დაახლოებით შუაში გაძლიერებული ჰორმონული ფონის გავლენით, კერძოდ, სისხლში ტესტოსტერონის დონის მატების გამო, რომელიც ასტიმულირებს საოფლე ჯირკვლების მუშაობას, აპოკრინული ჯირკვლების სეკრეტის გამომუშავება საზარდულის არესა და ილლიისქვეშა ფოსოებში პიკს აღწევს. წარმოიქმნება სქელი და უხვი მკვეთრსუნიანი სეკრეტი.

გაძლიერებული სეკრეციით მიმდინარეობს ოფლის გამოყოფა ტერფებზეც.

ამ მხროვ გარეგანი მიზეზებიდან აღსანიშნავია სპორტულ სექციაში ვარჯიშის შემდეგ არასათანადო ჰიგიენა.

ამ ასაკში მოზარდები ჭარბად იყენებენ დეზოდორანტებს. ეს უკანასკნელნი სპობენ ჩვეულ ფლორას, რის გამოც აქტიურდებიან პათოგენური ბაქტერიები, მათი ცხოველქმედების პროდუქტები კი ოფლს უსიამოვნო სუნს სძენს.

სხეულის უსიამოვნო სუნს პროოცირებას უწევს მედიკამენტებიც. ზოგიერთი ჯგუფის ბაქტერიები ოფლს თავისთავად უსიამოვნო სუნს არ აძლევს, მაგრამ ანტიბიოტიკების გამოყენების შემთხვევაში მათი გავლენით იცვლება და უსიამოვნო სუნის მქონე აირებს გამოყოფს.

ამ ასაკში მოზარდთა რაციონში ჭარბობს შაქარი და მისი შემცველი პროდუქტები, შაქარი სუნის წარმომქმნელ ბაქტერიებს არსებობისა და გამრავლებისთვის საუკეთესო პირობებს უქმნის, შესაბამისად, ძლიერდება სუნი, რომელსაც ისინი აძლევს ოფლს.

არსებობს პორმონები, რომლებსაც თავადვე აქვს სუნი. ასეთებია ქალის სასქესო პორმონები. ისინი, გარდა იმისა, რომ თავად გამოსცემენ სუნს, ბაქტერიების გამრავლებისთვისაც ხელსაყრელ გარემოს ქმნიან.

გარდატეხის ასაკში მომატებული აღგზნებადობის, გულ-სისხლძარღვთა სისტემის ფუნქციური ცვლილებებისა და სხვა ასაკობრივი პრობლემების აღმოსაფხვრელად მოზარდები ხშირად იღებენ სხვადასხვა მედიკამენტს, პირის სიმშრალეს კი ზოგიერთი პრეპარატიც განაპირობებს, მათ შორის — ანტიჰისტამინები, შეშუპების საწინააღმდეგო საშუალებები, ანტიდეპრესანტები, დამამშვიდებლები და წნევის დამწვევები. ისინი ამცირებენ ნერწყვის გამოყოფას, ხელს უწყობენ ანაერობულ ბაქტერიათა გამრავლებას და იწვევენ უსიამოვნო სუნს.

რჩევები მოზარდებს

ამ პერიოდში მოზარდებმა, უმჯობესია, გამოიყენონ საპონი ქიმიური დანამატების გარეშე. არ არის რეკომენდებული დეზოდორანტების ხშირი გამოყენება.

✓ დააკვირდით, ხომ არ უკავშირდება სხეულის უსიამოვნო სუნი რომელიმე საკვების, განსაკუთრებით — ხახვისა და ნორის, მიღებას.

✓ ნაწლავებში მობინადრე დაავადებების გამომწვევ ბაქტერიებსაც შეუძლიათ ოფლთან ერთად ტოქსინების გამოყოფა, ამიტომ მოზარდმა დიდი რაოდენობით უნდა მიიღოს რძე და რძემჟეა პროდუქტები.

✓ სხეულის უსიამოვნო სუნის გაძლიერებისას მიიღეთ თუთიის კვებითი დანამატი ან პრეპარატი, 30 მგ ძილის წინ.

✓ ატარეთ ნატურალური ქსოვილის ტანსაცმელი, რომელიც კარგად იწოვს ტენს და რაც შეიძლება ხშირად იცვალეთ.

✓ სეით რაც შეიძლება მეტი სითხე — დღეში არანაკლებ 1 ჭიქისა სიმაღლის ყოველ 30 სმ-ზე. თუ მოზარდი სპორტს მისდევს, სითხის ოდენობა უნდა გაიზარდოს.

✓ დაიცავით პირადი ჰიგიენა, ყოველდღე მიიღეთ შხაპი, რათა ენდოკრინულმა გარდაქმნებმა ოფლის აპოკრინული ჯირკვლების სადინართა დახშობა არ გამოიწვიოს.

✓ დეზოდორანტების გამოყენება ნებადართულია მხოლოდ შხაპის შემდეგ, ახალდაბნაილ კანზე.

✓ მშობლებმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციონ მოზარდის რაციონს, რომელიც დაბალანსებულად უნდა შეიცავდეს ცილებს, ცხიმებს, ნახშირწყლებს, ვიტამინებს და, რაც მთავარია, მინერალურ ნივთიერებებს, რომელთა გარუშეცხვებულმა ორგანიზმს უჭირს დაუადებების გამომწვევ ბაქტერიებთან გამკლავება.

**ენდოკრინული პათოლოგიები,
რომლებსაც თან სდევს სხეულიდან ან
პირიდან უსიამოვნო სუნნი**

შაქრიანი დიაბეტი

ამ მხროვ, უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია შაქრიანი დიაბეტი და მისთვის დამახასიათებელი აცეტონის სუნი.

შაქრიანი დიაბეტის დროს დარღვეულია ნახშირწყლების მონელება, რის გამოც ორგანიზმში დიდი რაოდენობით ხვდება კეტონური სხეულები. ეს სახელოდება აერთიანებს სამი ტიპის ნივთიერებას: აცეტონს, ბეტაოქსიმეფას, აცეტალდეჰიდს.

აცეტონის გამოვლენის პირველი მიზეზი ორგანიზმში ჰორმონ ინსულინის უკმარისობაა, რის გამოც სისხლში გლუკოზის დონე მაღალია, უჯრედები კი მის დეფიციტს განიცდიან. გლუკოზა ორგანიზმისთვის ენერგიის ძირითადი წყაროა, ამიტომ უჯრედები ენერგიის უკმარისობის გამო საკუ-

თარი ცხიშების დაშლას იწყებენ, რის შედეგადაც გამოიყოფა კეტონური სხეულები. ამრიგად, უჯრულებიდან კეტონური სხეულები სისხლში, შემდეგ კი შარდში ხვდება. ამ მოვლენას კეტონურიას უწოდებენ. ბუნებრივია, ორგანიზმი იწყებს მათ გამოყოფას თირკმელებისა და ფილტვების დახმარებით. ეს ელინდება შარდშიც და ამონასუნთქ ჰაერშიც, რაც აღვილი შესამჩნევია გარშემო მყოფთათვის.

ეს მეტად საგანგაშო სიგნალია და დაუყოვნებლოდ სამედიცინო ჩარევას მოითხოვს, რადგან აცეტონის სუნი ნიშნავს კეტოაციდოზს ანუ ორგანიზმის შინაგანი გარემოს დამჟავებას, რომელიც გვაუწყებს, რომ დიაბეტი არაკომპენსირებულია და მოსალოდნელია დიაბეტური ანუ კეტოაციდოზური კომა.

კეტოაციდოზურ კომას აცეტონის სუნთან ერთად ახასიათებს ძლიერი გადაღლა, სისუსტე, თავის ტკივილი, მადის დაქვეითება, მერე კი გაქრობა, საკვების ზიზღი, მუცლის ტკივილი, გულისრევის შეგრძნება, ღებინება, ღიარება, ხმაურიანი, ღრმა და გახშირებული სუნთქვა.

პირველი სამი სიმპტომის გამოვლენის შემთხვევაში შანსი, რომ კეტოაციდოზს დამოუკიდებლად გაუმკლავდებით, ჯერ კიდევ არსებობს, დანარჩენი სიმპტომების არსებობისას კი აუცილებელია პაციენტის დაუყოვნებლოდ გადაყვანა სპეციალიზებულ კლინიკაში.

აღსანიშნავია, რომ აცეტონის სუნი პირიდან ზოგჯერ ჯანმრთელ ადამიანსაც ამოსდის. ასეთი რამ მოსალოდნელია ხანგრძლივი შიმშილის შემდეგ, ოღონდ ამ შემთხვევაში კეტონური სხეულების გაჩენის მიზეზი არა ინსულინის, არამედ საკვების, უპირველეს ყოვლისა, ნახშირწყლების დეფიციტია. ამ დროს უჯრულები ტვინის ბრძანებით ღვიძლის სამარაგო შაქრის გამოყენებას იწყებენ. ეს შიმშილით სიკვდილისგან თავდაცვის პირველი ხაზია. შემდეგ იწყება კუნთებში დამარაგებული გლიკოგენის ამოწურვა, ბოლოს კი — უჯრულების

ცხიმისა, რასაც ზემოთ აღწერილი შედეგები მოსდევს. ამ მოვლენას მშვიერი კეტოაციდოზი ეწოდება.

წინამენსტრუალური სინდრომი

პირის სიმშრალე და პირის ღრუდან უსიამოვნო სუნის ზშირად თან ახლავს წინამენსტრუალურ სინდრომს. ესტროგენების დონის მატება აძლიერებს პირის ღრუს სიმშრალეს, ლორწოვანი გარსის უჯრედების შეწეებას და ანაერობული მიკრობების გამრავლებისთვის ხელსაყრელ პირობებს ქმნის.

ტრიმეთილამინურია

თევზის სუნი ახასიათებს ნივთიერებათა ცვლის დარღვევის იშვიათ ფორმას — ტრიმეთილამინურიას. ამ პათოლოგიას თევზის სუნის სინდრომსაც უწოდებენ. დაავადება შესაძლოა იყოს როგორც გენეტიკური, ისე შეძენილიც.

ჩვეულებრივ, საჭმლის მომნელებელი ფერმენტები ტრიმეთილამინს უსუნო ნივთიერებად გარდაქმნიან, ტრიმეთილამინურიის დროს კი ადამიანს ასეთი ფერმენტები არ გააჩნია, ამიტომ ორგანიზმში ტრიმეთილამინი უცვლელი რჩება, ამონასუნთქ ჰაერთან ერთად გამოიყოფა და ოფლსა და შარდს თევზის სუნს სძენს. ადამიანს სხეულზე გამუდმებით თევზის სუნი სდის, რაც მას სერიოზულ ფსიქოლოგიურ პრობლემებს უქმნის. სუნს განსაკუთრებით აძლიერებს კვერცხი, ზოგიერთი მარცვლეული და ქოლინებით მდიდარი საკვები.

7. უსიამოვნო სუნი გასტროენტეროლოგიური, სასუნთქი სისტემისა და ქირურგიული დაავადებების დროს

ჩამოვითვლით იმ ქირურგიულ თუ გასტროენტეროლოგიურ (კუჭ-ნაწლავის) დაავადებებს, რომელთა არსებობის დროსაც ადამიანს შესაძლოა უსიამოვნო სუნი ამოსდიოდეს პირის ღრუდან ან მის გამონაყოფსა თუ გამონადენს ჰქონდეს სპეციფიკური სუნი. ეს დაავადებებია: ანაერობული ინფექცია (იმ მიკროორგანიზმებით გამოწვეული დაავადება, რომლებიც უპაეროდ, უჟანგბადოდ ცოცხლობენ), ფილტვის აბსცესი (შემოფარგლული ჩირქვროვა) და განგრენა, ჭრილობის ჩირქოვანი ინფექცია, ელვისებური ანაერობული ინფექცია — აიროვანი განგრენა, ტეტანუსი, დისპეფსია (კუჭ-ნაწლავის ნორმალური მოქმედების მოშლა, საჭმლის მონელების დარღვევა), ქოლერა, ხახის დიფერტიკული (ღრუ ორგანოების ყრუ, ჯიბისებური დანამატი), საყლაპავის დიფერტიკული, რეფლუქსეზოფაგიტი, გასტრიტი, წყლულოვანი დაავადება, ქრონიკული ბრონქიტი, ბრონქოექტაზია, ტუბერკულოზი, ფილტვის ჩირქოვანი ანთებები. არსებობს კიდევ არაერთი „სუნიანი“ ქირურგიული დაავადება, მაგრამ ისინი შედარებით იშვიათია.

ახლა კი უფრო დაწვრილებით გავეცნოთ იმ სუნებს, რომლებიც ზემოთ ჩამოთვლილ დაავადებებს ახასიათებს.

კუჭ-ნაწლავის დაავადებების (დისპეფსია, გასტრიტი, წყლულოვანი დაავადება, საყლაპავისა და ხახის დიფერტიკული, რეფლუქსოზოფაგიტი და სხვა) დროს ხშირად შეინიშნება პირის ღრუდან უსიამოვნო სუნი, მაგრამ ის საბოლოო დიაგნოზის დასასმელად ძნელად თუ გამოდგება, რადგან პირის ღრუდან უსიამოვნო სუნი უმეტესად (ასიდან 85 შემთხვევაში) უშუალოდ პირის ღრუს დაავადებათა მანიშნებელია. და მაინც, პირის ღრუში უსიამოვნო სუნის არსებობა ექიმისთვის პაციენტის საფუძვლიანი გამოკვლევის სიგნალია, რადგან დანარჩენ 15%-ში პირის ღრუს უსიამოვნო სუნი საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოქმედების დარღვევაზე მიუთითებს.

პირის ღრუს უსიამოვნო სუნი არაპათოლოგიურიც შეიძლება იყოს და პათოლოგიურიც. პირველ შემთხვევაში სუნი დროდადრო ჩნდება და, წესისამებრ, რაიმე სიტუაციით, მაგალითად, ნიერის, ბოლოკის ჭამით, მოწვევით არის გამოწვეული. სხვათა შორის, პირიდან ნიერის სუნი შესაძლოა იგრძნობოდეს ფოსფორით ან დარიშხანით მოწამვლის დროსაც. მეორე შემთხვევაში უსიამოვნო სუნი დაავადებით არის განპირობებული და მდგრადია.

პირის ღრუდან უსიამოვნო სუნი ზოგჯერ ფსიქიატრიულ დაავადებასაც უკავშირდება. ყოველთვის, როცა კი უსიამოვნო სუნის მიზეზს ვერ ვადგენთ, აუცილებელია ფსიქიატრის კონსულტაცია ყნოსვითი პალუცინაციის გამოსარიცხავად.

პირის ღრუში უსიამოვნო სუნი, უპირველესად, ამ მიდამოს ჰიგიენური მდგომარეობის გაუარესებასთან არის დაკავშირებული. ჰიგიენის დაუცველობის შემთხვევაში პირის ღრუში გროვდება ბაქტერიების შემცველი ნადები. სწორედ ეს ბაქტერიები გამოიმუშავენ უსიამოვნო სუნის მქონე ნოთიერებებს. იმისთვის, რომ პირის ღრუდან უსიამოვნო სუნი მოვიშოროთ, რეკომენდებულია:

1. პირის ღრუს ანთებითი პროცესების სამკურნალოდ მთავარ საფუძვლად სტომატოლოგს და წელიწადში ორჯერ მაინც ჩაუტაროთ პროფილაქტიკური შემოწმება. საჭიროების შემთხვევაში გაუიაროთ სხვა სპეციალისტების, მაგალითად, ყბა-სახისა და ზოგადი ქირურგის, გასტროენტეროლოგის, კონსულტაცია.

2. ამოვიღოთ რაციონიდან ხახვი, ნიორი, პილპილი, სალიამი, ყველი. ტრაპეზიდან ტრაპეზამდე შუალედი დიდი არ უნდა იყოს.

3. თავი დაუნებოთ მოწვეას, მოვიღოთ ნაკლები ალკოჰოლი.

4. დღეში ორჯერ, დილა-სადამოს, გამოვიხუზოთ კბილები და კბილის ჯაგრისთ დავიმუშაოთ ენის ზედაპირი.

ხახის დიფერტიკული

ხახის დიფერტიკული იშვიათი დაავადებაა. ყველაზე ხშირად ახალშობილებთან გვხვდება. დაბადებიდან სულ მალე პატარას პირის ღრუსა და ხახაში ლორწოვანი გამონადენი უჩნდება, ძილის დროს ხერინავს, ხოლო ფილტვებში სველი ხიზინი აღენიშნება. დაგვიანებულ შემთხვევებში ლორწოვან გამონადენს, წესისამებრ, უსიამოვნო სუნი მოჰყვება. თუ მკურნალობა დაგვიანდა, ვითარდება საკმაოდ მძიმე გართულება — მედიასტინიტი.

საყლაპუის დიფერტიკული

ეს არცთუ იშვიათი დაავადებაა. მიზეზი შეიძლება იყოს საყლაპუეში წნევის მომატება, საყლაპუის კედლის ანთება და სხვა. შედეგი ყოველთვის ერთნაირია — საყლაპუის კედელში ჩნდება გამონაზარდი, რომელშიც საკვების ნარჩენები გროვდება. ეს უკანასკნელი დროთა განმავლობაში ლპობას იწყებს, რის შედეგადაც პირის ღრუში უსიამოვნო სუნი წარმოიშობა.

ბა. თუ ამ დაავადებას დროულად არ მივაქციეთ ყურადღება, ისეთი სერიოზული გართულება მოჰყვება, როგორიც არის დიფერტიკულიტი (დიფერტიკულის ანთება). ეს უკანასკნელი შესაძლოა კისრის ფლემონის, მედიასტინიტიის, სეფსისის მიზეზად იქცეს, ხოლო დიფერტიკულის შიგთავსის ასპირაციას (ჩასუნთქვის დროს სასუნთქ გზებში საჭმლის ნაწილაკების, სითხის მოხვედრა) ან რეზურგიტაციას (სითხეების, აირების უკუდენა) ქრონიკული ბრონქიტი, განმეორებითი პნევმონია ან ფილტვების აბსცესი მოსდევს. დიფერტიკულის მკურნალობის სტანდარტული მეთოდი ქირურგიული ოპერაციაა. მისი მოშორების შემდეგ პირის ღრუდან უსიამოვნო სუნის, წესისამებრ, ქრება.

რეფლუქსოზოფაგიტი, გასტრიტი, წყლულოვანი დაავადება, კუჭის კიბო, გაუვალობა

ამ დაავადებებს ხშირად სდევს თან პირის ღრუდან მომჟავო სუნის. ზოგჯერ პირის ღრუში მწარე გემოც ჩნდება, რომელსაც შესაძლოა სპეციფიკური მომწარო სუნიც დაერთოს. ყოველივე ეს ამ პათოლოგიების მწვავე ფორმებს ახასიათებს. მწვავე გასტრიტის ხშირ განმეორებას ქრონიკული გასტრიტის ჩამოყალიბება მოსდევს. გასტრიტი სხვადასხვა ფორმისაა. ერთ-ერთი ფორმაა ჰიპერტროფიული გასტრიტი. ამ დაავადების დროს კუჭი საკმაოდ დიდდება. შესაბამისად, მასში დიდი ოდენობით გროვდება საკვები, რომელიც დროულად ვერ გადამუშავდება, კუჭში ყოვნდება და ღპობას იწყებს. ამ პროცესის გამო პირის ღრუში შესაძლოა სიღამპლის სუნის გაჩნდეს. ეს საკმაოდ არასასიამოვნო სიმპტომია, რომელიც პროცესის შორსწასულობაზე მეტყველებს და სასწრაფო ჩარევის მოითხოვს. მსგავსი სუნის შესაძლოა წარმოიქმნას კუჭის ან თორმეტგოჯა ნაწლავის წყლულის დროსაც, თუ წყლულმა კუჭიდან თორმეტგოჯა ნაწლავში გადასვლის ადგილი და-

ზიანა. წესისამებრ, ამ პროცესს თან სდევს კუჭის სფინქტერის შევიწროება, საკვები დიდხანს ყოვნდება კუჭში და შედეგად ზემოთ აღწერილი პროცესები იჩენს თავს.

პირის ღრუში სიღამპლის ან, უფრო ხშირად, ლაყე კვერცხის სუნი (ან ბოყინი ლაყე კვერცხის სუნით) ჩნდება კუჭში სიმსოვნის არსებობის დროს. მართალია, ასეთი სუნი სადიაგნოზო ნიშნად ვერ ჩაითვლება (რადგან შესაძლოა მიღებული საკვებით იყოს გამოწვეული), მაგრამ თუ ის მუდმივია ან რამდენიმე ხნის განმავლობაში თავისთავად არ გაიარა, ჯობს, ექიმთან ვიზიტი არ გადადოთ.

უსიამოვნო სუნი, უფრო სწორად, განავლის სუნი პირის ღრუდან ზედა, წვრილ ნაწლავებში განვითარებულმა გაუვალობამაც შეიძლება გამოიწვიოს. ეს სიმპტომი, მართალია, იშვიათია, მაგრამ საგულისხმოა, რომ ასეთი სუნი გაუვალობის უკანასკნელ — ლეტალურ (სასიკედილო) სტადიას ახასიათებს.

სასუნთქი სისტემის დაავადებები

მწვავე ბრონქიტისთვის სუნიანი ნახველი დამახასიათებელი არ არის. სხვა საქმეა ქრონიკული ბრონქიტი. ამ დაავადების ზოგიერთი ფორმის (ჩირქოვანი ბრონქიტის) შემთხვევაში ბრონქებში დაგროვილი ლორწოვანი გამონადენი იშლება და ლპობას იწყებს. ამ დროს გამოყოფილი ნახველი მყრალ სუნს იძენს (იგივე სუნი ამოდის პირის ღრუდანაც), რაც ლორწოვან-ჩირქოვანი ბრონქიტის განვითარებას მოწმობს. ამასთანავე, ანთებითი პროცესი ბრონქების კედლის უფრო ღრმა შრეებზე გადადის. ნახველს ამ დროს მოყვითალო-მომწვანო ფერი აქვს. ზოგჯერ ჩირქოვანი წარმონაქმნი ბრონქში იხსნება და მაშინ ფილტვებიდან გამოყოფილ სპეციფიკურსუნიან ნახველს განგრუნული ბრონქის კედლების შავ-შავი, მყრალი ნაფლეუთებიც ემატება.

ფილტვის აბსცესი და ბრონქოექტაზია

ჩირქოვან ნახეულს (პირის ღრუშიც იგივე სუნია) ამ დაავადებების დროსაც თითქმის ისეთივე სუნი და ფერი აქვს, როგორიც ქრონიკული ბრონქიტის დროს. მათზე დაწერილებით აღარ შეეჩერდებით, თუმცა აღენიშნავთ, რომ კლებსიელათი გამოწვეული ფილტვების ანთების დროს გამონაყოფს ზოგჯერ მიმწვარი ხორცის სუნი დაჰკრავს.

ფილტვების განგრენა

ფილტვების განგრენა იშვიათია. ახასიათებს მძიმე მიმდინარეობა, ინტოქსიკაციის მკვეთრად გამოხატული ნიშნები. ჟანდმოვს შოკოლადისფერი, სიღამპლის სუნის მქონე ნახეული ამოაქვს. სუნი იმდენად სპეციფიკურია, რომ თუ ერთხელ მაინც გიგრძნიათ, სხვა სუნებისგან მისი გამოჩევა აღარასოდეს გაგიჭირდებათ ამ დაავადებას ფართო სპექტრის ანტიბიოტიკებით მკურნალობენ, ხოლო როცა წამლები შედეგს არ იძლევა, მიმართავენ ქირურგიულ ჩარევას.

ტუბერკულოზი

ამ დაავადების დროს სუნი პირის ღრუში ან სუნიანი ნახეული მხოლოდ იმ შემთხვევაში ჩნდება, როდესაც ძირითად დაავადებას ბაქტერიული ანთება ერთვის. ასეთ დროს არ შეიძლება ექიმთან ვიზიტის „სახვალიოდ“ გადადება, რადგან მდგომარეობა ზუსტი დიაგნოზის დასმას და მკურნალობის დაუყოვნებლო დაწყებას მოითხოვს.

**ჭრილობების ჩირქოვანი ინფექცია,
ანაერობული ინფექცია, განგრენა**

განგრენა

განგრენა სისხლით მომარაგების მოშლის ან ბაქტერიული ინფექციის გამო ქსოვილის სიკვდილი და დაშლაა. არსებობს

ორი სახის განგრენა: მშრალი და სველი. ცნობილია აიროვანი განგრენაც, რომლის მიზეზიც ბაქტერიული ინფექციის განსაკუთრებული სახეობაა.

მშრალი განგრენის დროს ერთგვარი სუნი შესაძლოა იგრძნობოდეს, თუმცა იშვიათად, სველი განგრენის დროს კი ბაქტერიების მიერ ქსოვილების დაშლას ამ უკანასკნელის ღპობა მოსდევს და სპეციფიკური სუნიც მაშინვე ჩნდება.

ანაერობული განგრენა საკმაოდ ხშირი იყო პირველი მსოფლიო ომის დროს, მეორე მსოფლიო ომში კი, როცა ჭრილობები პირველსავე საათებში მუშავდებოდა, ანაერობული განგრენის განვითარების ძალიან მცირე შანსი რჩებოდა. ანაერობულ განგრენას ისეთი ბაქტერიები იწვევს, რომლებიც მხოლოდ უჟანგბადო სივრცეში მოხვედრისას აქტიურდება. პაერი მათზე დამღუპველად მოქმედებს, ამიტომ ჭრილობის დროული დამუშავება და ღიად მკურნალობა ანაერობული განგრენის განვითარების ალბათობას მინიმუმამდე ამცირებს. თუ ამ სახის განგრენა მაინც განვითარდა, იმდენად მძიმე სუნის მქონე ჩირქოვანი გამონადენი წარმოიქმნება, რომ თუ ერთხელ მაინც გქონიათ მასთან შეხება, აღარასოდეს დაგაეწყდებათ.

ანაერობული განგრენები (ვთქვათ, კიდურებისა) დღეს თითქმის აღარ გვხვდება, თუმცა პროქტოლოგიაში არცთუ იშვიათია ანაერობული ინფექციები. ჩირქოვანი გამონადენის (კლოსტრიდიული ანაერობული ინფექცია) სუნი ამ დროსაც მეტად სპეციფიკურია.

მდგომარეობის სიმძიმიდან გამომდინარე, ანაერობული ინფექციების მკურნალობა საკმაოდ რთულია და მსგავსი შემთხვევები არცთუ იშვიათად ლეტალურად სრულდება.

ჭრილობების ჩირქოვანი ინფექცია

ეს საკმაოდ ვრცელი და მრავლისმომცველი თემაა, ამჯერად კი მოკლედ გეტყვით, რომ ბუნებაში უამრავი ისეთი ბაქ-

ტერია არსებობს, რომლებიც დამახასიათებელი სუნის მქონე (თუმცა კიდევ ერთხელ შეგახსენებთ, რომ სუნი სუბიექტური შეგრძნებაა) ჩირქოვან გამონადენს იწვევს. ზოგ გამონადენს დამპალი ხორცის სუნი აქვს, ზოგს — მყაყე, ზოგს — მჟაჟე კომბოსტოსი და სხვა.

ტეტანუსი

ამ მძიმე დაავადების შესახებ მკითხველმა ბევრი რამ იცის, ამიტომ მისი დაწერილებით აღწერისგან ამჯერად თავს შევიკავებთ გეტყვით მხოლოდ ერთს: ზოგიერთ სამედიცინო ნაშრომში მითითებულია, რომ ტეტანუსის შორს წასული ფორმის დროს (რაც დღეს იშვიათობას წარმოადგენს) იმ ოთახში, სადაც პაციენტი წევს, ზოგჯერ იგრძნობა, ასე ვთქვათ, თავლის სუნი.

დასასრულ, კიდევ ერთხელ გაუიუმორებთ მიუხედავად იმისა, რომ მხოლოდ სუნი რომელიმე დაავადების სადიაგნოზო კრიტერიუმად ვერ ჩაითვლება, არც მისი იგნორირება იქნება მართებული. ასე რომ, თუ პირის ღრუდან უსიამოვნო სუნს უჩივით ან თქვენს გამონაყოფს (შარდს, განაჟალს, ოფლს) ადრინდელთან შედარებით განსხვავებული სუნი აქვს, დროულად მიაკითხეთ ექიმს. ნებისმიერი, თუნდაც ყველაზე საშიში დაავადების დროული მკურნალობა გამოჯანმრთელების შანსს ერთიანად ზრდის.

8. სპეციფიკური სუნი როგორც სადიაგნოსტიკო კრიტერიუმი პედიატრიულ პრაქტიკაში

კლინიკურ-ლაბორატორიულ გამოკვლევებსა და ანამნეზთან ერთად ექიმს დიაგნოზის დასმაში არცთუ იშვიათად ჭმარება პატარა პაციენტის უშუალო გასინჯვისას ნაგრძნობი სპეციფიკური სუნი. ის შესაძლოა პატარას პირიდან ამოსდიოდეს, კანზე დაჰკრავდეს ან პამპერსის დათვალიერებისას გეცუთ ცხვირში.

პირიდან უსიამოვნო სუნი უზმოზე

თუ პატარას უზმოზე პირიდან უსიამოვნო სუნი ამოსდის, ღამით პირღიას სძინავს, ბალიშს ნერწყვით ასველებს და კბილებს აკრატუნებს, ეს ჭიების ბრალია.

ლამბლიები, ასკარიდები, მახვილები ყველაზე მეტად 2-დან 5 წლამდე ასაკის პატარებს ემტერებიან. ჭუჭყიანი ხელებიდან ორგანიზმში მოხვედრის შემდეგ ისინი ნაწლავებში იღებენ ბინას. პარაზიტებით გამოწვეული დაავადება შესაძლოა მწვავედ, ერთბაშად დაიწყოს ინფიცირებიდან 1-3 კვირის შემდეგ. ბავშვს აწუხებს გულისრევის შეგრძნება, უმადობა, პირღებინება, ტკივილი ჭიპის ირგვლივ, ძლიერდება აირობის წარმოქმნის პროცესი, რის გამოც პატარას მუცელი შებერილი აქვს. ლამბლიებით ინფაზიის შემთხვევაში დამა-

ხასიათებელია ბოყინი ღაყე კვერცხის სუნით ბავშვი დღეში რამდენიმეჯერ გადის კუჭში მოყვითალო-მომწვანო, ლორწოს შემცველი მასეებით.

რაც უფრო მცირე ასაკისაა ბავშვი, მით უფრო მძიმედ მიმდინარეობს დაავადება. ზემოთ ჩამოთვლილ კლინიკურ ნიშნებს ერთვის უმადობა, წონაში ჩამორჩენა, ფიზიკურ განვითარებაში ჩამორჩენა.

ამ მდგომარეობის მიზეზის პოვნა ყოველთვის არ არის ადვილი. ლაბორატორიული კვლევები არაფერს გვაძლევს, განაჯალში ჭიის კვერცხებისა და ცისტების აღმოჩენა ძნელია, ამიტომ დიაგნოზი ხშირად მხოლოდ აღნიშნული კლინიკური ნიშნების, მათ შორის — პირის ღრუში უსიამოვნო სუნის საფუძველზე დაისმის.

როდის ამოსდის ბავშვს პირიდან აცეტონის სუნი?

ყველა დაავადებას, რომლის დროსაც ხდება სითხის კარგვა, უპირატესად — პირღებინების გამო, პირიდან აცეტონის სუნი ახასიათებს. რაც უფრო მცირე ასაკისაა ბავშვი, მით უფრო ხშირად არის პირღებინება ორგანიზმში მიმდინარე პათოლოგიური პროცესის წამყვანი ნიშანი. სითხის კარგვა იწვევს ორგანიზმის გამოშრობას, ექსიკოზს. მისი მძიმე ფორმის მანიშნებელია აცეტონის სუნის არსებობა პირის ღრუში. ზოგჯერ სუნი ისეთი მძაფრია, რომ ჩაყნოსვაც არ არის საჭირო, შორიდანვე იგრძნობა. მისი შეგრძნების შემთხვევაში შშობელმა აუცილებლად უნდა მიმართოს ექიმს.

ასეთ დროს სასწრაფოდ უნდა შეჯავსოთ ორგანიზმის სითხის მარაგი. სასურველია, სითხე ელექტროლიტებით იყოს გამდიდრებული. ასეთია რეჰიდრონის, პუმანას ელექტროლიტების ხსნარები. სითხე პატარამ 10 წუთში ერთხელ უნდა მიიღოს კოვზით თუ დანაკლისის ასანაზღაურებლად ეს საკ-

მარისი არ აღმოჩნდა, ხდება წვეთოვანი გადასხმა ვენაში, საადმყოფოს პირობებში.

პირღებინება ნაწლავური და რესპირაციული ინფექციების, ჩვილებში პილოროსპაზმისა და პილოროსტენოზის დროს აღინიშნება. ორგანიზმის სითხით შვესების შემდეგ გაუწყლოების მიზეზთან ბრძოლაა საჭირო.

უსამოვნო სუნი ფენილკეტონურიის დროს

ფენილკეტონურია ცილების ფერმენტული სისტემის (ფენილალანინის ცვლის) თანდაყოლილი მოშლაა, რომელიც ცენტრალური ნერვული სისტემის დაზიანებით მიმდინარეობს. დაჟდება ვლინდება სხვადასხვა ასაკში, 6 კვირიდან, უმეტესად მაშინ, როდესაც შმობლები სისხლით ნათესავეები არიან. პირველ თვეებში დამახასიათებელი კლინიკური სურათი არ შეიძლება. ყველაზე ადრეული ნიშნებია აგზნებადობა, ღებინება, ჯგუჲა. თანდათან აშკარა ხდება ფსიქომოტორული სფეროს ჩამორჩენაც. პატარა გვიან ჯდება, გვიან იდგამს ფეხს, ენას, უგვიანდება კბილების ამოსვლა, ჩამორჩება სიმამლეში. ფენილკეტონურიით დაჟადებული ბავშვები ქერათმიანები და ლურჯთვლები არიან. მათი კანი პიგმენტს თითქმის არ შეიცავს და დაჰკრავს თავისებური, თავის სუნი. ფსიქიკური მოშლილობა გამოხატულია მსუბუქი ან ღრმა იმბეცილობითა და იდიოტიით.

მკურნალობის მთავარი კომპონენტია ფენილალანინით ღარიბი დიეტა. ის კუთლისმყოფელ გაულენას ახდენს ფსიქიკაზე, აუმჯობესებს კანის ფერს, ლაბორატორიულ და ბიოქიმიურ მაჩვენებლებს. რაციონიდან უნდა გამოირიცხოს ხორცი, ფქვილის პროდუქტები, რძე, კვერცხი, ნიგოზი, ყველი, თევზი, შოკოლადი, ლობიო, კარტოფილი. ნებადართულია სიმინდი, უცილო პური, შაქარი, მცენარეული ზეთი. საკვების საერთო კალორიულობა ნორმაზე 10-12%-ით მეტი უნდა იყოს. საკ-

ვების ხასიათი იცვლება ასაკის მიხედვით, ფენილალანინის რაოდენობის კონტროლის საფუძველზე. რაც უფრო ადრე დაიწყება მკურნალობა, მით უფრო უკეთესია ფიზიკური განვითარების მაჩვენებლები.

რამდენად მნიშვნელოვანი სადიაგნოსტიკო ნიშანია განავლის სუნი?

ნაწლავთა მოქმედება მძაფრსუნიანი, უხვი განავლოვანი მასებით ცელიაკიის მთავარი კლინიკური ნიშანია. ცელიაკია კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის ქრონიკული დაავადებაა, რომელიც სხვადასხვა ორგანოსა და სისტემას აზიანებს.

ცელიაკიის განვითარების ერთ-ერთი მიზეზია გლიადინის აუტანლობა. გლიადინი, რომელსაც ხორბალი შეიცავს, განაპირობებს პათოლოგიური მექანიზმების ჩართვას, რაც საბოლოოდ წერილი ნაწლავის ლორწოვანი გარსის დაზიანებას და მალაბსორბციის სინდრომის განვითარებას იწვევს.

დაავადება ვლინდება ადრეულ ასაკში, როცა ბავშვის რაციონში რთვენ მანანის ან პურის ფქვილის ფაფას. იწყება თანდათანობით, მადის დაქვეითებით, საერთო სისუსტით, ადინამიით, კუნთთა ატონიით, ნაწლავის ფუნქციის დარღვევით, რასაც ერთვის ანემია და მკვეთრი სიგამხდრე. ბავშვი გაღიზიანებული ან დათრგუნულია, კონტაქტში უხალისოდ შედის. როგორც აღვნიშნეთ, წამყვანი კლინიკური ნიშანია მძაფრსუნიანი, უხვი განავალი. ის მოთუთრო ფერისაა, ქაფიანი და მბრწყინავი.

მეორე კლასიკური ნიშანია მკვეთრი სიგამხდრის ფონზე ძალიან დიდი მუცელი, რომლის ზედაპირზე კარგად ჩანს ნაწლავთა მარყუქები. ვითარდება ფსევდოასციტი.

დიაგნოზს სვამენ დაავადებისთვის დამახასიათებელი კლინიკური სურათის, ანამნეზური და ლაბორატორიული მონაცემების საფუძველზე.

დიეტოთერაპია არც ერთი დაავადების მკურნალობისას არ იძლევა ისეთ შედეგს, როგორსაც ცელიაკიის დროს. გაჯანსაღებისთვის აუცილებელია, კვების რაციონიდან მთლიანად გამოირიცხოს მარცვლეული — ხორბალი, ჭვავი, ქერი. დიეტა დიდხანს, ზოგჯერ სქესობრივ მომწიფებამდეც კი გრძელდება. ცელიაკიით დაავადებული ბავშვები კარგად იტანენ სიმინდის ფქვილის ნაწარმს (მჭადს, ღომს, ფაფას), კარტოფილს, სოიის ფქვილს, ბრინჯს, ბოსტნეულს, რძის ნაწარმს, ხილს, თაფლს, კომბოსტოს.

დაავადების გამძაფრების პერიოდში განსაკუთრებით ფართოდ იყენებენ მაწონსა და კუფირს. სასურველია, ბავშვს დროდადრო მოუწყოთ ხილის დღე — მთელი დღის განმავლობაში ხილით ვკვებოთ განსაკუთრებით კარგია ვაშლი, ბანანი. ხილი შეიცავს ცელულოზას, რომელიც კარგად შეიწოვება, მოქმედებს აციდოზის წინააღმდეგ, აწესრიგებს ნაწლავთა პერისტალტიკას.

რაციონს თანდათან ამდიდრებენ მოხდილი ხაჭოთი, რძით, ქათმისა და საქონლის ხორცით, კარტოფილის პიურეთი და ბოსტნეულით (სტაფილო, ყვავილოვანი კომბოსტო). მცენარეული ცხიმი უფრო უკეთ შეიწოვება, ვიდრე ცხოველური.

დიეტოთერაპიის ფონზე პირველთვე კვირის დასასრულს შეინიშნება ემოციური მდგომარეობის, მადის გაუმჯობესება, მეტეორიზმი და დისპეფსიური მოვლენები ქრება, აუადმყოფი იმატებს წონას.

დისბაქტერიოზი

მიკრობები ახალშობილის ორგანიზმში დაბადებისთანავე იწყებენ დასახლებას. სასარგებლო მიკროორგანიზმები მსხვილ ნაწლავში ბინადრობენ. მათი უმრავლესობა (95-98%) გახლავთ ბიფიდობაქტერიები და მათი დამხმარე ლაქტობაცილები, ნორმალური ნაწლავური ჩხირები, ანაერობული ბა-

ქტერიები და ენტეროკოკები (ფეკალური სტრუპტოკოკები). სწორედ ისინი ქმარებიან ორგანიზმს ცხოველქმედებისა და იმუნური პროცესების ჯანსაღად წარმართვაში.

როდესაც მიზეზთა გამო ამ მიკროორგანიზმების თანაფარდობა ირღვევა, ვითარდება დისბაქტერიოზი.

დისბაქტერიოზს აქვს დამახასიათებელი კლინიკური სურათი — ბავშვი აგზნებულია, ერღვევა ძილი, ხშირად ტირის, ჭამამდე და ჭამის შემდეგაც აღენიშნება ხშირი და უხვი ამოქაფება, მუცელი შებერილი აქვს, უჭირს აირებისგან გათავისუფლება. აირებს აქვს დამახასიათებელი მძაფრი სუნი. გახშირებულია ნაწლავთა მოქმედება. განავალი ბაცი ფერისაა, მძაფრ-, მომჟავოსუნიათი, შეიცავს მოუნელებელ საკვებს, ლორწოს. არსებობს შეკრულობით მიმდინარე დისბაქტერიოზიც. ამ დროს პატარას დამოუკიდებლად დეფეკაცია უჭირს. მძიმე შემთხვევებში ბავშვი წონას ვერ იმატებს, ზოგჯერ იკლებს კიდეც.

ნუ დაელოდებით გართულებებს, დისბაქტერიოზის პირველი ნიშნების შემჩნევისთანავე მიიყვანეთ პატარა ექიმთან და დაიწყეთ მკურნალობა. გასათვალისწინებელია ბავშვის ასაკი, კვების ხასიათი და სხვა.

რაციონის კორექციასთან ერთად საჭიროა ბიოლოგიური პრეპარატების — პრობიოტიკების გამოყენება.

მკურნალობა კომპლექსური და ხანგრძლივია და ითვლისწინებს იმ მიზეზების დადგენასა და აღმოფხვრას, რომლებმაც ნორმალური მიკროფლორის დარღვევა გამოიწვია.

9. ოფლის სუნი

ყველამ, ვინც კი საზოგადოებრივი ტრანსპორტით სარგებლობს, იცის, რა არის სხეულიდან წამოსული არომატი. შესაძლოა, ცხოველთა სამყაროში ასეთი სუნი ერთგვარ უპირატესობადაც კი ითვლებოდეს, მაგრამ იმავეს ვერ ვიტყვით ცოილიზებულ სამყაროზე — აქ უსიამოვნო სუნს „შანელი №5-ითაც“ კი ვერ ჩაუახშობთ.

სხეულის სუნი ზოგჯერ იმდენად ინტენსიურია, რომ ადამიანი ეჭვობს, აუდ ხომ არ ვარო. სინამდვილეში კი დამნაშავე მემკვიდრეობითი ფაქტორი ან არასათანადო ჰიგიენაა. მათი უმრავლესობა, ვისაც სხეულის მკვეთრი სუნი აქვს, ან დაბადებიდანვეა დაჯილდოებული აქტიური აპოკრინული ჯირკვლებით, ან ჯერონად არ უვლის სხეულს. ამ შემთხვევაში კანზე იბუდებენ ბაქტერიები, რომლებიც ოფლს უსიამოვნო სუნს აძლევენ.

ოფლის სუნმა შეიძლება გააღიზიანოს არა მარტო ოჯახის წევრები და მეგობრები, არამედ პიროვნების თვითშეფასებასაც მიაყენოს დარტყმა.

ცოტა რამ ისტორიიდან

ოფლის სუნს ადამიანი უძველესი დროიდან ებრძოდა. მაგალითად, რომაელები ილლიის ქვეშ არომატული ბალახით

სავსე სპეციალურ თოფრაკებს ითავსებდნენ. პირველი მადე-
ზოდორირებული საშუალება ჩვეულებრივი სოდა გახლდათ —
ის ანეიტრალდება ბაქტერიების სიცოცხლისთვის აუცილე-
ბელ მჟავე გარემოს. შემდეგ ალუმინის მარილების შემცველი
პასტების გამოყენება დაიწყო, ხოლო ტერფებსა და ხელის-
გულებს ჭიანჭველას მჟავას ხსნარით ან მუხის ქერქის ნახარ-
შით იმუშავებდნენ. მხოლოდ XIX საუკუნის მიწურულს და
XX საუკუნის დასაწყისში მოახერხეს მეცნიერებმა პირველი
დეზოდორანტებისა და ანტიპერსპირანტების ფორმულების
შემუშავება, თანამედროვე დეზოდორანტები კი გასული საუკუ-
ნის 50-იან წლებში გაჩნდა.

უნდა ვიცოდეთ, რომ ოფლი სასიცოცხლოდ აუცილე-
ბელია. მისი გამოყოფა არეგულირებს ნოთიერებათა ცვლას,
წყალმარილოვან ბალანსს, გამოაქვს ორგანიზმიდან ნოთიერე-
ბათა ცვლის საშიში, ტოქსიკური პროდუქტები, მონაწილეობს
თერმორეგულაციაში. მძიმე ფიზიკური დატვირთვისას და სი-
ცხეში ოფლია ერთადერთი საშუალება, რომელიც ორგანიზმს
გადახურებისგან იცავს.

ძუძუსთაების, ჭიპის ირგვლო, ილიებსა და სასქე-
სო ორგანოების მიდამოში მდებარეობს განსაკუთრებული
ჯირკვლები — სუნის ჯირკვლები. სწორედ ისინი აფრქვე-
ვენ ჩვენთვის ქვეცნობიერ დონეზე აღსაქმელ არომატს —
სხეულის სუნს. როცა ადამიანი უგუნებოდ არის, ეს სუნი
უსიამოვნოა (ეს ცხოველებისგან მემკვიდრეობით მიღებული
თავდაცვითი, შემაშინებელი ფუნქციაა), როცა კარგ გუნე-
ბაზეა — პირიქით.

როდის უნდა მივმართოთ ექიმს?

✓ როდესაც სუნი, მიუხედავად აქტიური ჰიგიენური ღო-
ნისძიებებისა, არ ქრება და მას ირგვლო მყოფებიც შეიგრძ-
ნობენ;

✓ როდესაც სუნი იმდენად ძლიერია, რომ თავადაც ვერბნობთ;

✓ თუ ოფლს დაჰკრავს მოტკბო ან ხილის არომატის მსგავსი სუნი;

✓ თუ ბავშვს სქესობრივ სიმწიფემდე არ მიუღწევია, მაგრამ სუნიანი ოფლი აქვს.

ხშირია ტერფებისა და ილლიების ჰიპერპიდროზი, რაც ადგილობრივი თბორეგულაციის დარღვევის შედეგს წარმოადგენს. მისი მიზეზი შეიძლება იყოს:

✓ მოუხერხებელი, უხარისხო, ხელოვნური მასალისგან შეკერილი ფეხსაცმელი;

✓ ბრტყელტერფიანობა;

✓ მჭიდრო და მკეროვი ქსოვილის ტანსაცმელი, რომელიც ჰაერს ცუდად ატარებს;

✓ გარემოს ტემპერატურისა და ტენიანობის მომატება;

✓ თრომბოფლებიტი;

✓ ინსულტის შემდგომი მდგომარეობა.

გაძლიერებულ ოფლდენას ხშირად სდევს თან სუნი, უმეტესად — ახალგაზრდა მამაკაცებთან. ახალგაზრდა ქალებთან სუნიანი ოფლი ზოგჯერ მენსტრუალური ციკლის დარღვევებს უკავშირდება.

მიჩნეულია, რომ ოფლის სუნს ოფლის შემადგენლობაში შემავალი რამდენიმე ამინომჟეა (ლეიცინი, თიროზინი), ცხიმოვანი მჟავები, ბაქტერიები, ოფლის დაშლის პროდუქტები განაპირობებს.

ილლიის ჭარბი ოფლიანობა უმეტესად მემკვიდრეობით არის გამოწვეული და ორთვე სქესის ადამიანებთან გვხვდება, თუმცა უმეტესად ახალგაზრდა მამაკაცებს აწუხებთ, ხანდაზმულებს — იშვიათად, ხოლო ბავშვებს საერთოდ არ აღენიშნებათ ჭარბი ოფლიანობა საოფლე ჯირკვლების მომატებულ აქტივობას უკავშირდება. თითოეულ ილლიისქვეშა

ფოსოში დაახლოებით 25 ათასი ასეთი ჯირკვალაა განლაგებული.

ემოციურად მეტად მძიმეა ხელისგულებისა და ტერფების მომატებული ოფლიანობა — აკროპიდროზი. ხელისგულების ოფლიანობისას ყოველთვის მკაფიოდ არის გამოხატული ემოციური და ასაკობრივი ფაქტორები. აკროპიდროზის განვითარებას ხელს უწყობს ნევროზი, ალკოჰოლიზმი, პოლინეიროპათია.

ჰიპერპიდროზი ხელს უწყობს კანის, განსაკუთრებით — ტერფის, სოკოვანი დაავადებების განვითარებას.

სხეულის სუნთან ბრძოლის უმთავრესი კომპონენტებია აპოკრინული ჯირკვლების სეკრეციის შესუსტება, ოფლის თანმხლებ ბაქტერიათა რაოდენობის შემცირება და მკურნალობის ალმოდებელი.

ჭარბი ოფლიანობის მკურნალობა რთული პროცესია და იშვიათად მთავრდება სრული განკურნებით.

მთავარია ჰიპერპიდროზის მიზეზის გამოვლენა და აღმოფხვრა. ზოგადი მკურნალობა ითვლისწინებს დამამშვიდებელი საშუალებების (ვალერიანის, ბარამბოს პრეპარატების) მიღებას. იყენებენ იმ საშუალებებს, რომლებიც ატროპინს და პაპავერინს შეიცავს. ემოციურ ნიადაგზე განვითარებული ჰიპერპიდროზის დროს ინიშნება ტრანკვილიზატორებიც. იყენებენ ასევე კალციუმის პრეპარატებს, A, E, B₁, B₁₂ ვიტამინებს, საღებავ ნაყენს.

ზომიერი ჰიპერპიდროზის შემთხვევაში, ჩვეულებრივ ინიშნება გარეგანი, ადგილობრივი თერაპია.

ადგილობრივი საშუალებები იყოფა დეზოდორანტებად და ანტიპერსპირანტებად. პირველი ჯგუფი აფერხებს ოფლის დაშლას და პარფიუმერიული დანამატების საშუალებით ნიღბავს სუნს, მეორე კი თრგუნავს საოფლე ჯირკვლების ფუნქციას.

დეზოდორანტები შეიცავს ანტიმიკრობულ კომპონენტებს, პარფიუმერიულ დანამატებსა და დამხმარე ნივთიერებებს, რომლებიც ზოგჯერ დერმატიტის განვითარებას იწვევს, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ადამიანი ალერგიისადმი მიდრეკილი.

თუ ტანი გიოფლიანდებათ:

✓ ყოველდღე იბანეთ გამოიყენეთ ანტიბაქტერიული საპონი.

✓ ეცადეთ, დღის განმავლობაში ილლიისქვეშა და ნაოჭების მიდამოები ნაჭრით ან ქაღალდის ხელსახოცით გაისუფთაოთ. ამ გზით მოიშორებთ მკვდარ ქსოვილებს და ბაქტერიებს, რომლებიც სუნის წარმოშობაში მთავარ როლს ასრულებენ.

✓ გამოიყენეთ დეზოდორანტები.

✓ გამოიყენეთ საშუალებები, რომლებიც აქვეითებს ოფლის სეკრეციას.

✓ გამოგადგებათ ტალკი, საჭმელი სოდა, საბავშვო ტალკი, კარტოფილის ფქვილი — თუ მათ პრობლემურ ადგილებზე მიიფრქვევთ, სისველეს შთანთქავენ და სუნს ჩაახშობენ.

✓ ეცადეთ, ჩაიცვათ ნატურალური ქსოვილის ტანსაცმელი (განსაკუთრებით — საცვლები). გარეცხეთ ისეთი საშუალებებით, რომლებიც სუნს სპობს. აუცილებლობის შემთხვევაში ქვედა საცვალი გამოიცვალეთ უშუალოდ შინიდან გასვლის წინ.

✓ აუცილებლად მოიშორეთ თმა ილლიისქვეშა ფოსოდან — სწორედ მასზე გროვდება ოფლი და ბაქტერიებისათვის ხელსაყრელ გარემოს ქმნის.

✓ ერიდეთ ცხარე და ტკბილ საკვებს. ნორიანი და კვლიავიანი საკვების მიღების შემდეგ ოფლს მკვეთრი სუნი ეძლევა. ზოგჯერ ეს ეფექტი საკვების მიღებიდან 24 საათის განმავლობაშიც კი გრძელდება.

თუ ფეხები გიოფლიანდებათ:

✓ ყოველდღე იბანეთ თბილი წყლით.

✓ ატარეთ სუფთა, ნატურალური ქსოვილის წინდები. გამოიცვალეთ ყოველდღიურად.

✓ ტერფებზე წაისვით კრემი, რომელიც შეიცავს მკვებ და მადეზოდორირებელ ნივთიერებებს, მაგალითად, გლიცერინს.

✓ მოათავსეთ წინდაში რამდენიმე ჩაის ფოთოლი. ჩადეთ ფეხსაცმელში და 1-2 დღე დატოვეთ ფეხსაცმლიდან უსიამოვნო სუნი გაქრება.

✓ ეფექტიანია ფეხის სპეციალური დეზოდორანტიც, მაგრამ არაერთარ შემთხვევაში არ ისხურთ იგი თითებს შორის.

✓ ეცადეთ, ფეხები ყოველთვის ნატურალური ქსოვილის ტილოთი გაიმშრალეთ.

✓ გადაივლეთ ფეხებზე მუქი ჩაის ნაყენი. ჩაიში შემავალი ტანინები ამცირებს ოფლის გამოყოფას.

10. ანოსმია

სხვა ინდოიდუალურ თავისებურებებთან ერთად ადამიანები ერთმანეთისგან სურნელთა შფერძნების უნართაც განსხვავდებიან. ზოგიერთი მძაფრად შეიგრძნობს სუნს, მაშინ როცა სხვები ვერაფერს ამჩნევენ, ზოგიერთს კი სუნის აღქმის უნარი საერთოდ არ გააჩნია. სერიოზულ პრობლემებს ქმნის უსიამოვნო სუნის შფერძნება.

ყნოსვა ორგანიზმის ერთ-ერთი უმთავრესი ფუნქციაა, რომელიც არა მარტო სუნის აღქმას, არამედ გემოს შფერძნებასაც განაპირობებს. ყნოსვის ორგანო ცხვირის ზედა სართულზე მდებარეობს და უკავშირდება მგრძნობიარე უჯრედებს, რომლებსაც პირდაპირი კონტაქტი აქვს ტვინის ქერქთან.

არსებობს ყნოსვის დარღვევის შემდეგი ფორმები:

- ✓ სრული ანოსმია — ყნოსვის სრული უქონლობა;
- ✓ ნაწილობრივი ანოსმია — მხოლოდ ზოგიერთი სუნის გარჩევის უნარი;
- ✓ სპეციფიკური ანოსმია — განსაზღვრული სუნის აღქმის უუნარობა;
- ✓ სრული ჰიპოსმია — ყოველგვარი სუნის აღქმის დაქვეითება;
- ✓ ნაწილობრივი ჰიპოსმია — განსაზღვრული სუნების მიმართ მგრძნობელობის დაქვეითება;

✓ დიზოსმია — სუნის აღქმის გაუკუღმართება: როცა ირგელოვ სასიამოვნო სურნელი დგას, ადამიანი უსიამოვნო სუნს შეიგრძნობს ან, პირიქით, გრძნობს არარსებულ სასიამოვნო სურნელს;

✓ სრული ჰიპეროსმია — ყოველგვარი სურნელის მიმართ მომატებული მგრძნობელობა;

✓ ნაწილობრივი ჰიპეროსმია — ზოგიერთი სურნელის მიმართ მომატებული მგრძნობელობა;

✓ აგნოზია — აუდმოყოფი ვერ გადმოსცემს, როგორ სუნს გრძნობს, მაშინაც კი, როდესაც ყნოსვის ფუნქცია შენარჩუნებული აქვს.

ყნოსვა ქვეითდება, როდესაც:

✓ გაძნელებულია ყნოსვის ნეიროეპითელიუმთან (სუნის აღქმელ უჯრედებთან) ყნოსვადი მოლეკულების მისვლა;

✓ დაზიანებულია უბანი, სადაც ყნოსვის რეცეპტორებია განლაგებული;

✓ ტვინში მდებარე ყნოსვის ცენტრია დაზიანებული.

ანოსმია, ისევე როგორც ჰიპოსმია, თანდაყოლილიც შეიძლება იყოს და შეძენილიც.

თანდაყოლილი ანოსმიის მიზეზი ყნოსვის გზების განუვითარებლობა ან უქონლობაა. ის, როგორც წესი, განვითარების სხვა მანკებს ერწყმის. ყველაზე ხშირად თანდაყოლილი ანოსმია სახის (განსაკუთრებით — ცხვირის) ძვლების თანდაყოლილი ანომალიის დროს გვხვდება.

შეძენილი ანოსმია ცენტრალური (ნეიროსენსორული) ან პერიფერიული წარმოშობისაა.

ცენტრალური ანოსმია (ზოგჯერ მას ტვინისმიერს ან ტვინშიგას უწოდებენ) ტვინში მდებარე ყნოსვის ცენტრის დაზიანების შედეგია. დაზიანება სიმსივნის, გაფანტული ენცეფალომიელიტის, ტვინის სისხლშიმოქცევის დარღვევის, ათეროსკლეროზის, ქალა-ფუძის ტრავმის დროს, გადატანი-

ლი მენინგიტის შემდეგ და ზოგიერთ სხვა შემთხვევაში ხდება.

პერიფერიული ანოსმია სამი სახისაა: ფუნქციური, რესპირატორული და ესენციური.

ფუნქციური ანოსმია (პაციენტს რაიმე სერიოზული ქრონიკული დაავადება არ აქვს), წესისამებრ, გარდამავალი (დროებითი) ხასიათისაა და ნევროზის ან ისტერიკის დროს (ზოგჯერ — გაურკვეველი მიზეზითაც) იჩენს თავს.

რესპირატორული ანოსმია მაშინ ვითარდება, როდესაც ნესტოებიდან შემავალი ჰაერი და მასთან ერთად შემავალი ყნოსვადი ნოთიერებები ვერ აღწევს ცხვირის ღრუს იმ ნაწილს, სადაც ყნოსვის ანალიზატორის პერიფერიული სგმენტი მდებარეობს. მიზეზი შეიძლება იყოს ცხვირის ლორწოვანის შეშუპება, მწვავე რესპირატორული ვირუსული ინფექცია, ბაქტერიული რინიტი, სინუსიტი, ალერგიული რინიტი და სხვა.

ზოგჯერ რესპირატორული ანოსმია ცხვირის ღრუს დაზიანებასთან — ცხვირის ძვირის გამრუდებასთან, ცხვირის ღრუსა და ცხვირ-ხახაში მიმდინარე სიმსოვნურ პროცესთან (მათ შორის — პოლიპთან), ადენოიდებთან, ცხვირის ნიჟარების ჰიპერტროფიასთან ასოცირდება. ყნოსვის დაქვეითებას ცხვირის ლორწოვანი გარსის სეკრეციის დარღვევაც იწვევს. ამ დროს ყნოსვის აღმქმელი წამწამები სეკრეტით არის დაფარული.

ესენციური ანოსმია უშუალოდ ყნოსვის ანალიზატორის პერიფერიული ნაწილის დაზიანების შედეგია. მისი მიზეზი შეიძლება იყოს ანთება, რომელიც ცხვირის ლორწოვანი გარსიდან იმ უბნებამდე ვრცელდება, სადაც ყნოსვის რეცეპტორებია განლაგებული, ცხვირ-ხახის ტრავმა (მაგალითად, ქირურგიული ჩარევა), ცხვირ-ხახის თერმული და ქიმიური დამწვრობა, სიმსოვნური წარმონაქმნის (მაგალითად, პოლიპის) ხანგრძლივი ზეწოლა ამ უბნებზე, ყნოსვის რეცეპტორების ტოქსიკური

დაზიანება, რომელსაც მოწამულა ან ინფექციური დაავადება იწვევს.

დიაგნოსტიკა

დაავადების მიზეზის შესახებ ძირითად ინფორმაციას აუდ-მყოფი იძლევა, მაგრამ მისი სუბიექტური ჩვილების დასა-დასტურებლად, ყნოსვის დაკარგვის მიზეზის დასადგენად და მკურნალობის სწორი წარმართვისთვის ობიექტური გამოკ-ვლევაა აუცილებელი. უპირველეს ყოვლისა, უნდა დადგინდეს ყნოსვის დარღვევის ხარისხი. ამისთვის ტარდება სინჯი მკვე-თრი სუნების გამოყენებით აუდმყოფმა შეთავაზებული სუნის იდენტიფიკაცია უნდა მოახდინოს და რამდენიმე საგარაუდო პასუხიდან სწორი ამოიცნოს. ყნოსვის დაზიანების მიზეზი ბავშვებსა და მოზარდებთან უმთავრესად ქალა-ტვინის ტრა-ვმაა, ხოლო მოზრდილებთან — ვირუსული ინფექცია. თავსა თუ ცხვირში რაიმე წარმონაქმნისა და ტრავმული დაზიანე-ბის აღმოსაჩენად აუცილებელია რენტგენული და კომპიუ-ტერულ-ტომოგრაფიული კვლევების ჩატარება.

მკურნალობა

ყნოსვის დაქვეითება და დაკარგვა ხშირად შექცევადია. მიზეზის კვალობაზე, ანოსმიამ, შესაძლოა, თავისთავადაც გაიაროს, მაგრამ უმეტესად ექიმის ჩაურევლად ყნოსვის აღ-დგენა შეუძლებელია, მით უმეტეს — ნევროლოგიური ხასია-თის ანოსმიის დროს. დიდი მნიშვნელობა აქვს მკურნალობის დროულ დაწყებას. როდესაც ყნოსვის დაკარგვა დიდხანს, წლობით გრძელდება, რეცეპტორი შესაძლოა მოკვდეს, მისი აღდგენა კი შეუძლებელია.

რესპირატორული ანოსმიისა და პიპოსმიის მკურნალობა მეტწილად ეფექტურია. ძირითადი დაავადებისგან განკურნე-ბის შემდეგ ყნოსვის ფუნქცია აღდგება. ალერგიისა და ვირუ-

სის შემთხვევაში მკურნალობა სასუნთქი გზების გახსნისკენ არის მიმართული. ამისთვის ცხვირის სპეციალურ წვეთებსა და სასხურებლებს იყენებენ. მიმართავენ ინჰალაციასაც. ზოგჯერ ჯადმყოფს ანტიბიოტიკებს, ანტიჰისტამინურ პრეპარატებსა და კორტიკოსტეროიდებს აძლევენ. ცხვირის ძგიდის გამრუდება, პოლიპები და აღენოიდები ოპერაციულ ჩარევას მოითხოვს. ნეიროსენსორული (ცენტრალური) ხასიათის ანოსმია ძნელი განსაკურნებელია.

პროფილაქტიკა

გაციების შემდეგ ყნოსვის შეგრძნება შესაძლოა ერთი-ორი დღით დაიკარგოს. ასეთი ანოსმია უმეტესად რამდენიმე დღეში თავისთავად გაოვლის. გამოჯანსაღებისთვის აუცილებელია სიმშვიდე და სრულფასოვანი ძილი. სახიფათოა გაციების ფეხზე გადატანა — ნებაზე მიშვებულმა გრიპმა შესაძლოა ნეიროსენსორული ხასიათის ანოსმია გამოიწვიოს, რომელიც ხშირად შეუქცევადია.

✓ თუ ანოსმიას ან ჰიპოსმიას სურდოს (გაციებას, ალერგიას) უკავშირებთ, სასარგებლოა ზოგადგამაჯანსაღებელი ვარჯიში, ცხელი აბაზანა. ეს ოფლის მოღენაში დაგეხმარებათ, სასუნთქი გზები გაგებსნებათ და ყნოსვის შეგრძნება გაგიუმჯობესდებათ.

✓ აუცილებლად მიმართეთ ექიმს, რათა გაარკვიოთ ყნოსვის დაქვეითება ზედა სასუნთქი გზების ინფექციით ხომ არ არის გამოწვეული. ამ შემთხვევაში ანთების საწინააღმდეგო მკურნალობა დაგჭირდებათ.

✓ თუ ყნოსვის პრობლემებმა მცენარეთა ყვავილობის პერიოდში იჩინა თავი, აუცილებლად ეჩვენეთ ექიმს. ასეთ დროს, ჩვეულებრივ, შედეგია ანტიჰისტამინური პრეპარატებით მკურნალობა. თუ ყნოსვის დაქვეითება დიდხანს გაგრძელდა, შესაძლოა, ცხვირში შესასხურებელი სტეროიდები ან ისეთი

პრეპარატები დაგჭირდეთ, რომლებიც ცხვირის ლორწოვანი გარსის შეშუპებას ხსნის.

✓ ამოიკვეთეთ პოლიპები. ადრეულ სტადიაზე სტეროიდული პრეპარატებით მკურნალობა შედეგიანია. პოლიპების მკურნალობა ანტიბიოტიკებით, ცხვირის ლორწოვანი ქსოვილის სისხლსავსეობისა და შეშუპების შესამცირებელი, ანტი-ჰისტამინური პრეპარატებითაც შეიძლება. თუ პოლიპი დიდია, აუცილებელია ქირურგიული ჩარევა.

✓ ყნოსვის ფუნქციას თამბაქოს წვეც არღვევს. თუ სიგარეტზე უარს იტყვით, ყნოსვა თავისთავად აღდგება.

✓ თუ სამუშაოზე ქიმიური ნოთიერებების ან მტერის შესუნთქვა გიწევთ, აიფარეთ ფილტრიანი ნიღაბი.

✓ შესაყნოსი ნარკოტიკები (კოკაინი, პერონი) წლების განმავლობაში არა მხოლოდ ყნოსვის რეცეპტორებს, არამედ ცხვირის მთელ ლორწოვანს ანადგურებს.

✓ პრეპარატებმა, რომლებსაც ფარისებრი ჯირკვლის ფუნქციის მოშლისას იყენებენ, შესაძლოა, ყნოსვის დაქვეითება გამოიწვიოს.

✓ სიმსივნეების უმეტესობა, რომლებიც ყნოსვის დაქვეითებას იწვევს, კეთილთვისებიანია. მათი ხასიათის კვალობაზე, შეიძლება კომბინირებული მკურნალობის (ქირურგიული ოპერაციის, სხივური ან ქიმიოთერაპიის) ჩატარება. მკურნალობა უმეტესად შედეგიანია.

კიდევ ერთი საყურადღებო რჩევა ცხვირის წვეთების მოყვარულებს:

ექიმები გვირჩევენ, ყნოსვის დაკარგვის თავიდან ასაცილებლად ვერიდოთ განსაზღვრული სახის მედიკამენტების ბოროტად გამოყენებას. ეს მედიკამენტებია ცხვირის წვეთების ან სპრეის სახით არსებული სისხლძარღვთა შემავიწროებელი საშუალებები, რომლებსაც მედიცინაში დეკონგესტანტებს უწოდებენ. დეკონგესტანტები გამოიყენება სიმპტომური თერა-

პიისთვის ცხვირის ღრუს ლორწოვანის ანთებითი შეშუპებით გამოწვეული სუნთქვის გაძნელების დროს, მკურნალობის ეს სახე კი გულისხმობს, რომ ვმკურნალობთ არა დაავადებას, არამედ მის სიმპტომს, რომელიც დისკომფორტს უქმნის პაციენტს. დეკონგესტანტების გამოყენება მხოლოდ რამდენიმე დღის განმავლობაში შეიძლება და ისიც — განსაზღვრული დოზით ამ პერიოდში ცხვირით სუნთქვის გაძნელების გამომწვევი მწვავე დაავადება თუ ქრონიკულის გამწვავება უკუვითარდება, სუნთქვაც უმჯობესდება და მედიკამენტის გამოყენების აუცილებლობაც ქრება, მაგრამ სუნთქვის გასაადვილებლად ბევრი ამ პრეპარატებს გაცილებით ხშირად, მეტხანს და რეკომენდებულზე დიდი დოზით იღებს. ამას მოსდევს ცხვირის ლორწოვანის სისხლძარღვთა ხანგრძლივი შევიწროება, შედეგად კი ირღვევა ცხვირის ლორწოვანის კვება ანუ ტროფიკა, ატროფირდება ლორწოვანი, რასაც ანოსმიამდე მოყვართ. გარდა ამისა, ხანგრძლივი გამოყენებისას პრეპარატების ეფექტი საგრძნობლად მცირდება და ბოლოს სრულიად ქრება, მათი მოქმედების დროის ამოწურვის შემდეგ კი ცხვირის ლორწოვანის სისხლძარღვები პირვანდელზე ძლიერად ფართოვდება, სუნთქვა ძნელდება, ყნოსვა იკარგება.

ასე რომ, დეკონგესტანტები უნდა გამოვიყენოთ მხოლოდ ჩვენებისამებრ (მაგალითად, აღნიშნული პრეპარატები ხშირად ინიშნება რესპირატორული ინფექციებისას მწვავე ოტიტის (ყურის ანთების) ან სინუსიტის (წიაღების ანთების) პროფილაქტიკის მიზნით, ექიმის დანიშნულებითა და სათანადო დოზით).

11. ნაბიფი სურნელის მღეიფი

პარფუმერიას ისეთივე ზანგრძლივი ისტორია აქვს, როგორიც კაცობრიობას. არ არსებობს ქალი, რომელსაც სუნამო არ უყვარდეს. უბრალოდ, არიან ქალები, რომლებმაც ჯერ კიდევ ვერ მიაგნეს თავიანთ არომატს.

ტკბილი და ცივი სურნელი

პარფუმერიაში გამოყოფენ ტკბილ და ცივ სუნამოებს, თუმცა, როგორც არაერთხელ აღენიშნეთ, სურნელს ყველა თავისებურად შეიგრძნობს.

ტკბილ სუნამოებში ჭარბობს ვანილის, ჟასმინის, ვარდის, იასამნის სურნელი, ცივ სუნამოებში — უმეტესად ციტრუსებისა: ლიმონისა, თუთრი ინდისისა, ნაზსურნელიანი ყავილეებისა.

პარფუმერიული პროდუქციის სახეობები

პირველია დეზოდორანტი, რომელშიც სუნამოს შემცველობა მცირეა. დეზოდორანტი სხეულისაც არსებობს და თმისაც, რადგან, მოგეხსენებათ, თმა ადვილად იკრავს სუნს, ჭუჭყს. დეზოდორანტი შეიძლება იყოს მყარიც და თხევადიც — ბურთულიანი ან აეროზოლი პულვერიზატორით უფრო მეტად კონცენტრირებულია ტუალეტის წყალი — Eau de Toilette, რომელშიც სუნამოს შემცველობა ნაკლებია, წყლისა —

მეტი. შემდეგ მოდის Eau de Parfum, რომელშიც სუნამოს შემცველობა 10%-ით ნაკლებია, ვიდრე სრულფასოვან Parfum-ში. დაბოლოს, ყველაზე ძვირიანი პროდუქტია Parfum, რომელშიც სურნელოვანი ინგრედიენტი ყველაზე მეტია და, შესაბამისად, უფრო მდგრადიც არის. სუნამოს ფლაკონის მოცულობაა 7-7,5, 15, იშვიათად 30 მლ. ამაზე დიდ ჭურჭელში სუნამოს არ ასხამენ.

თითქმის ყველა პარფიუმერიულ ბრენდს აქვს ქალის სუნამოების ხაზი, მამაკაცის სუნამო კი იშვიათია. მამაკაცებისთვის უფრო მეტად ტუალეტის წყალს და გაპარსვის შემდეგ სახმარ ლოსიონს უშვებენ. პროდუქციას სახელწოდებით „ოდეკოლონი“ დღეს თითქმის ვერ ნახავთ.

განსხვავება მამაკაცისა და ქალის სუნამოებს შორის

ქალის სუნამოებში ეთერზეთები უფრო მეტია, ხოლო სურნელი უფრო ტკბილია, მამაკაცის სუნამოებში კი სპირტის შემცველობაა მეტი და სურნელიც უფრო მძაფრია. ბოლო ხანს ქალები უფრო და უფრო მეტად ეტანებიან მამაკაცის სუნამოებს, რაც შესაძლოა იმის გამოძახილი იყოს, რომ ბევრმა ქალმა იტვირთა მამაკაცის ფუნქციები. მამაკაცებს კი, პირიქით, ტკბილი სუნამოები მოსწონთ.

როგორ და სად დავისხათ სუნამო

სუნამო ისე უნდა დავისხათ, რომ ოდნავ შესამჩნევი შლეიფი დასდევდეს, თქვენც გსიამოვნებდეთ და სხვაც არ შეაწუხოთ. არსებობს ასეთი გამოთქმა: ქალს სუნამო ისე უნდა ესხას, რომ ყველა გრძნობდეს — ის აქ არ არის, მაგრამ იყო. ცნობილია, რომ სუნამო უნდა დავისხათ პულსაციის ადგილას: მაჯებზე, იდაყვისა და ფეხის სახრულ ზედაპირებზე, კისერზე.

დეზოდორანტი და სუნამო უნდა ვიპყუროთ აუცილებლად დაბანულ სხეულზე და არა ჩვენი უსიამოვნო „არომატის“ და-

საფარაუდ — ამ შემთხვევაში სუნები ერთმანეთში აირყვა და საცალალო შედეგს მივიღებთ. თუ სუნამოს შეძენის საშუალება არ გვაქვს, ჯობია, ხშირად დაუიბანოთ და უბრალოდ სისუფთავის სუნი გქონდეს.

კიდევ ერთი საინტერესო რჩევა: ჯობს, რა სუნამოსაც ყიდულობთ, იმავე ან მსგავსი სურნელის დეზოდორი შეიძინოთ, რომ სურნელები ერთმანეთში არ აირიოს.

როგორ შევიძინოთ სურნელოვანი სითხე

გაითვალისწინეთ, რომ ადამიანის ცხვირი სამ სურნელზე მეტს ვეღარ აღიქვამს, ამიტომ ერთ ჯერზე სამზე მეტი სუნამოს გასინჯვას აზრი ეკარგება. სუნამო უნდა გაისინჯოს სუფთა სხეულზე, რადგან ადამიანის სხეულს თავისი სპეციფიკური სურნელი აქვს, რომელიც სუნამოსთან შერევისას სხვადასხვა ეფექტს იძლევა. ამიტომ არის, რომ ზოგჯერ სუნამო მოგეწონება, გეყიდი და უკმაყოფილონი დაერჩენილვართ, რადგან სხვა სურნელი მიგვიღია.

სუნამო, რომელიც გაღიზიანებთ, თქვენი არ არის. ხშირად უთქვამთ, სუნამო 1-2-ჯერ დავისხი და მის სუნს ვეღარ ვგრძნობო. სწორედ ის არის თქვენი სუნამო, რომლის სურნელსაც ვეღარ გრძნობთ, რადგან ის იდეალურად ეხამება თქვენს ბუნებრივ სუნს.

სუნამოს შერჩევისას იხელმძღვანელეთ საკუთარი ინტუიციით, შეიძინეთ მხოლოდ ის, რაც მოგწონთ მხოლოდ ასე მოგანიჭებთ პარფიუმი სიხარულს და გაჩუქებთ სასიამოვნო წუთებს.

12. სასარგებლო და სასიამოვნო სუნები

სურნელს ადამიანის მხოლოდ დამშვიდება ან აღფრთოვანება კი არა, განკურნებაც შეუძლია. ჩინელებმა ჩვენს წელთაღრიცხვამდე ორი ათასი წლით ადრე იცოდნენ, რომ ზოგიერთი მცენარის ეთერზეთს სამკურნალო ეფექტი აქვს. გულ-სისხლძარღვთა სისტემის ფიზიოლოგიურ პროცესებზე ქაფურის ხსნარების ზეგავლენა დღეს საყოველთაოდ არის ცნობილი. ცნობილია ისიც, რომ პიტნის კვერუკები (პიტნის ეთერზეთით გაჟღენთილი შაქრის ნატეხები) გულიწრვის შეგრძნებას ახშობს. პიტნის ზეთი, რომლის მთავარი კომპონენტი მენტოლია, ზედა სასუნთქი გზების კატარული პროცესების (ლორწოვანი გარსის ანთების) ერთ-ერთი საუკეთესო წამალია, ნიშადური — ანისურას (ვაშლის ერთ-ერთი ჯიშის) წვეთები — კი ბრონქიტის დროს მშრალ ხველას ხსნის.

ძველად სამეფო კარის მოცეკვაეებს თმასა და ტანსაცმელზე ეთერზეთებით (აქროლადი სურნელოვანი ნივთიერებებით) საესე ბურთულები ჰქონდათ მიმაგრებული. ცეკვისას ბურთულები ირხეოდა, ნივთიერებები ქროლდებოდა და თავბრუდამხვევი სურნელით კიდევ უფრო აჯადოებდა მაყურებელს. ძველ ეგვიპტეში სანთლებს, საცხებს, მალამოებს, აბებს მცენარეული და ცხოველური წარმოშობის სურნელოვანი ნივთიერებებისაგან ამზადებდნენ. ხახვის, ნიორის, ყურძნის, საზამთროს, ანისურას, კელიაუისა და პიტნის გამოყენების

ტრადიცია სწორედ იქიდან მოდის. მცენარეთა სამკურნალო ზემოქმედებასა და სასარგებლო თვისებებს ძველი ბერძნებიც კარგად იცნობდნენ. სწორედ მათ აღმოაჩინეს, რომ მცენარეული ეთერზეთები ადამიანის ორგანიზმზე სხვადასხვაგვარ გავლენას ახდენს — აგრილებს, ალაგზნებს, აძინებს, აღუნებს...

სასარგებლო სუნები

✓ ფორთოხლის სურნელი ადამიანს ათბობს და შვებას ჰგერის.

✓ რუჰანი მხნეობას მატებს და შაკიკისაგან ათუისუფლებს.

✓ ვერბენა და ნემსიწვერა დაძაბულობას ხსნის, დეპრესიას აქარებს.

✓ კედრის სურნელი შიშს აქარწყლებს.

✓ ლიმონი ამალღებს განწყობას, ხსნის დაღლილობასა და მოუსვენრობას.

✓ ბეჭქონდარა წმენდს ჰაერს.

✓ ვკალიპტი ასუფთავებს ცხვირ-ხახას და ამცირებს ემოციურ დატვირთვას.

✓ რუჰანის, სალბის, ჯაუზისა და პაჩულის სურნელი საუკეთესოა სურდოს დროს.

✓ თუ სამსახურში ან პირად ცხოვრებაში პრობლემები გაქვთ, კატაბალახას ნუ დაქაფებით. არც ვალიდოლის გამოყენებას გირჩევთ. ნაცვლად ამისა, ჯობს, გარემო ჟანსმინის არომატით აავსოთ. ამ ყვავილის სურნელი ხსნის ემოციურ დაძაბულობას და ადამიანს კარგ განწყობაზე აყენებს.

✓ პიტნის სურნელი ხსნის გონებრივ დაღლილობას, გვათუისუფლებს დამთრგუნველი ფიქრებისაგან. კარგია მისი დაყნოსვა მძიმე სამუშაო დღის შემდეგ.

✓ ფიჭვის ტყეში ადამიანი მსუბუქად და მშვიდად გრძნობს თავს, რადგან ფიჭვის სურნელი განწმენდისა და გაძლიერების ეფექტს ახდენს.

იცით თუ არა, რომ...

✓ სასტუმრო ოთახში, სასურველია, ბეჭონდარას ან სან-დალოზის სურნელი ტრიალებდეს;

✓ საწოლ ოთახში — ჟასმინისა;

✓ საბავშვო ოთახისთვის რეკომენდებულია რუჰანის, კედრის, ფიჭვის ან ფორთოხლის სურნელი;

✓ ოფისში კი უმჯობესია ბეჭონდარას, ჟასმინის ან ვერბენას სუნის იდგეს.

კატაბალახას სურნელი თურმე გამაახალგაზრდავებელ ეფექტს ახდენს. სასურველია კატაბალახას სპირტიანი ნაყენის გამოყენება სხვა მცენარეუბის გარეშე. ეს სურნელი ძილის წინ უნდა შეისუნთქოთ თითოეული ნესტოთი ერთი-ორჯერ. დოზირება ინდივიდუალურია. პირველ დღეებში ღრმა შესუნთქვას ერიდეთ თუ მეორე დღით თავის ტკივილით გაიღვიძეთ, ე.ი. დოზა გადაჭარბებული აღმოჩნდა. კატაბალახას სურნელის გაგლენას პირველივე თვეს შეამჩნევთ — ის ორგანიზმს აძლიერებს, დასუსტებული ადამიანები ძალთა განსაკუთრებულ მოზღვაებას გრძნობენ, სამი თვის განმავლობაში ამ პროცედურის ჩატარება კი თვითშეგრძნებას საგრძნობლად აუმჯობესებს: იწყება თმის გამუქება, ძილი ღრმა და მშვიდი ხდება, წნევა ქვეითდება, თვალის ბროლის შემღვრევის პროცესი ნელდება, ტკივილები გულის არეში ქრება.

ბრიტანელმა სოციოლოგებმა ფართომასშტაბიანი გამოკითხვით დაადგინეს, რომელი სურნელი მიაჩნიათ ყველაზე მომზიბლელად და სასიამოვნოდ ინგლისელებს.

აღმოჩნდა, რომ ბრიტანელთა საყვარელი სურნელია ნორჩი, ახალამობიბინებული, ხასხასა ბალახის სურნელი (გამოკითხულთა 20%). 4300 რესპონდენტიდან ყოველი მე-6 აღნიშნავს, რომ ყველაზე მეტად ყვავილთა სურნელი მოსწონს. მესამე ადგილზეა წიმიის სუნის (11%).

მეცნიერთა გაოცება გამოიწვია იმ ფაქტმა, რომ გამოკითხულთა 10% უპირატესობას ნიჭრის სურნელს ანიჭებს. ახალგაზომცხვარი პურის სურნელს 6%-მა დაუჭირა მხარი, გარეცხილი თუთრეულის სუნი კი 4%-ს ზიბლავს. გარდა ჩამოთვლილი სუნებისა, ბრიტანელებს თურმე ზღვის, ბეკონის, შოკოლადის, თევზთან ერთად შემწვარი ტრადიციული ბრიტანული კარტოფილის სურნელი მოსწონთ.

მეცნიერები ამტკიცებენ, რომ თუ თქვენი საძინებელი ყვავილთა სურნელით იქნება გაჟღენთილი, ტკბილად და მშვიდად დაგეძინებათ გერმანელმა მეკლჯერებმა დაადგინეს, რომ ადამიანი, რომელიც ძილის დროს ვარდის სურნელს შეისუნთქავს, მხოლოდ დადებით ემოციებს განიცდის. საკვლევ პირთა მეორე ჯგუფს ძილის დროს ლაყე კვერცხის სუნს ასუნთქებდნენ. შედეგი სრულიად საპირისპირო აღმოჩნდა — ეს ადამიანები კოშმარულ სიზმრებს ზედადნენ და მეორე დღეს ცუდი განწყობით ეღვიძებოდნენ.

13. ფერომონები

ფერომონები ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებებია, რომლებსაც ნებისმიერი ცოცხალი ორგანიზმის სპეციალური უჯრედები და ენდოკრინული ჯირკვლები გამოიმუშავენ. მათ შედარებით მცირე მოლეკულური მასა აქვთ და ჰაერში უმნიშვნელო კონცენტრაციით მოზვედრის შემთხვევაშიც კი მაღალ აქტიურობას ამჟღავნებენ.

ფერომონების ქიმიური შემადგენლობა საკმაოდ მრავალფეროვანია. ცნობილია შიშისა და განგაშის, სქესობრივი სიმწიფის, ქცევის, სიხარულის, სიყვარულისა და ვნების ფერომონები. ყველა მათგანი მფრინავი არომატია, ადვილად გამოიყოფა ჰაერში და მალევე იშლება.

იაკობსის ორგანო

ფერომონების მოქმედება მთლიანად ადამიანის ვომერონაზალურ ორგანოზეა დამოკიდებული. ეს ორგანო მე-18 საუკუნის დასაწყისში აღმოაჩინა პოლანდიელმა ექიმმა იაკობსმა ცხვირში დაჭრილი ჯარისკაცის მკურნალობის დროს. მანამდე მიაჩნდათ, რომ ვომერონაზალური ორგანო მხოლოდ ემბრიონს ჰქონდა და დაბადებისთანავე ქრებოდა. სულ რამდენიმე წლის წინ კი ამერიკელმა ფიზიოლოგებმა ეს ორგანო ხელახლა აღმოაჩინეს. იგი ყველას აქვს. ეს ორგანო ნესტოში არსებული პატარა, 1 მმ დიამეტრის ჩაღრმავებაა, რომელიც

ორი ასანთის ღერისოდენა მილით გრძელდება. ჩაღრმავებაც და მილის კედლებიც დაფარულია რეცეპტორებით, რომლებიც სიგნალს ყნოსვის ცენტრის გვერდის აულით, პირდაპირ თავის ტვინს უგზავნიან.

სწორედ იაკობსის ორგანოს დამსახურებაა, რომ ფერომონები ასე მოქმედებს ადამიანზე და ბოლომდე გაუცნობიერებელ ემოციებს იწვევს.

იაკობსის ორგანო სპეციფიკურად არის მორგებული ფერომონებს და შეუძლია, ამ ნივთიერების მილიგრამის მემილიარდედიც კი შეიგრძნოს.

სადღეისოდ ადამიანის 30-მდე ფერომონია ამოცნობილი. მათი უმრავლესობა ცხვირის ნესტოების კანში, კისრის, შორისისა და საზარდულის არეში გამოიყოფა.

ამოცნობილია ის ფერომონებიც, რომლებიც არჯულებს ურთიერთობებს ახლო ნათესაებს შორის. მაგალითად, დის, დედის ფერომონები მამაკაცის სექსუალურ აქტივობას თრგუნავს. არსებობს მეძუძური დედის ფერომონი, რომელსაც ახალშობილი ყველაზე უკეთ შეიგრძნობს და ხვდება, სად წევს დედიკო.

ცნობილია ფერომონები, რომლებიც ამშვიდებს ადამიანს, აქვეითებს არტერიულ წნევას და აწესრიგებს გულისცემას.

სასქესო ფერომონები — ატრაქტანტები

მეცნიერთათვის განსაკუთრებით საინტერესოა სასქესო ფერომონები — ატრაქტანტები: ანდროსტერონი და კოპულინი.

ანდროსტერონი მამაკაცის საოფლე ჯირკვალში წარმოიქმნება, კოპულინი კი ქალის ვაგინალური ჯირკვლების სეკრეტი. საპირისპირო სქესის ყურადღების მიპყრობაში ადამიანს სწორედ ეს ორი ფერომონი ეხმარება.

მამაკაცთა 10 პროცენტი ოფლთან ერთად გამოყოფს განსაკუთრებულ ფერომონებს, რომლებიც მათ ქალებისათვის გა-

ცილებით მიშნიდველებს ზღის. მათი კანი და თმა განსაკუთრებული სახის ანდროსტერონს შეიცავს, რომელიც ჰაერში მოხვედრის შემდეგ ქალს დაახლოების უჩინარ მოწოდებას უგზავნის, ქალები კი ამ მოწოდებას ისე ემორჩილებიან, თუადაც ვერ ხვდებიან, რატომ ამჯობინეს ესა თუ ის მამაკაცი სხვებს. უბრალოდ, გრძნობენ, რომ სწორედ მისი გაცნობის, მასთან დაახლოების სურვილი აქვთ.

მამაკაცის სასქესო ფერომონები ასტიმულირებენ მღერობითი სასქესო ჰორმონების სინთეზს და ზრდიან შვილოსნობის ვადას.

ქალების ვაგინალური ჯირკვლების სეკრეტსაც პირობითად შეიძლება „მოძიახლოდი“ ვუწოდოთ, რადგან, ანდროსტერონის მსგავსად, საპირისპირო სქესს გაუცნობიერებელ სიმპათიას აღუძრავს. სასურველი ქალის სურნელი აუმაჯობებს მამაკაცის განწყობას და მას სტრესსა და პრობლემებთან ბრძოლაში ეხმარება.

თუად ანტარქტანტებს სუნი არ აქვთ, მაგრამ იაკობსის ორგანოზე მოქმედების შემდეგ სწორედ ისინი წყვეტენ, ვინ სჭირდება ადამიანს და ვინ — არა. რა თქმა უნდა, მხედველობა და სმენა აუცილებელია, მაგრამ ერთი ნახვით შეყვარებაში მთავარ როლს სწორედ ფერომონები ასრულებენ, ასე რომ, უფრო უპრიანი იქნებოდა, მისთვის ერთი დაყნოსვით შეყვარება დაგვეჩვენა...

ქალები ფერომონებს უკეთ გრძნობენ

აღმოჩნდა, რომ ქალები ფერომონებისადმი გაცილებით მგრძნობიარენი ყოფილან. ანატომიურადაც იაკობსის ორგანო მამაკაცებზე ოდნავ დიდი აქვთ ფიზიოლოგები დარწმუნებული არიან, რომ ქალისთვის საკმარისია, 15 წამი ეცეკვოს მამაკაცს, რათა მიხვდეს, სექსუალურად რამდენად საინტერესოა იგი.

სუსტი სქესის წარმომადგენლებს ფერომონების ამოცნობის უნარი 1000-ჯერ მეტად აქვთ განვითარებული და განსაკუთრებით ძლიერ მგრძნობელობას ამჟღავნებენ ძვირად ღირებულ პარფიუმერიაში გამოყენებული არომატების მიმართ.

საინტერესოა ისიც, რომ ჩასაფრებული პოლიციელი ქალები ბოროტმოქმედის მოახლოებას კოლფა მამაკაცებზე გაცილებით ადრე გრძნობენ.

14. ქალის სურნალი

მეცნიერებმა დიდი ხანია შეამჩნიეს, რომ ქალის როგორც ფიზიკური, ისე ფსიქიკური მდგომარეობა ბევრად არის დამოკიდებული მენსტრუალურ ციკლზე.

მენსტრუალური ციკლი ქალის ორგანიზმში მიმდინარე ციკლური ცვლილებებია, რომლებიც განსაზღვრული შუალედებით მეორდება. მენსტრუალურ ციკლთან დაკავშირებული ცვლილებები რეპროდუქციულ პროცესებს — კვერცხუჯრედის მომწიფებას, მის განაყოფიერებას, საშვილოსნოს კედელში ჩანასახის ჩანერგვას ან გაუნაყოფიერებელი კვერცხუჯრედის კვდომას და ორგანიზმიდან გამოძევებას ასახავს.

ქალის მენსტრუალურ ციკლში მკვლევარები გამოყოფენ ორ ფაზას: ფოლიკულურს (მენსტრუაციიდან ოვულაციამდე) და ლუთეინურს (ოვულაციიდან მენსტრუაციამდე). ცალკე უნდა გამოიყოს თავად მენსტრუაციისა და ოვულაციის პერიოდები, რომლებსაც რამდენიმე თავისებურება ახასიათებს.

დიდი ხანია დამტკიცებულია, რომ ქალის ყნოსვა მენსტრუალური ციკლის ფაზაზეა დამოკიდებული. ოვულაციის პერიოდში სუნები (პირველ რიგში — სექსუალური) განსაკუთრებით მძაფრად აღიქმება. მეცნიერები ამას ხსნიან როგორც ბუნების ერთ-ერთ ფენდს, რომლის მიზანია, სექსუალური აგზნების პიკი დაამთხვიოს პერიოდს, როდესაც ბავშვის ჩასახვის ალბათობა განსაკუთრებით მაღალია.

ჰორმონული პრეპარატების მიღება თრგუნავს ქალის ყნოსვით ფუნქციას — ქალი სურნელს მენსტრუალური ციკლის ფაზისგან დამოუკიდებლად, ერთნაირად ცუდად აღიქვამს.

ჰორმონული ცვლილებები მენსტრუალური ციკლის დროს გავლენას ახდენს ქალის სქესობრივ აქტივობაზე. ამასთანავე, დადგენილია, რომ დაორსულების მაღალი ალბათობის (ოვულაციის) პერიოდში ქალი გარემოში ავრცელებს განსაკუთრებულ ნიშნებს — იცვამს უფრო მოხდენილად, კანი უნაზდება, მკერდი ეჭიმება. მეცნიერებმა გადაწყვიტეს გაერკვიათ, აისახება თუ არა ციკლური ცვლილებები ქალის სხეულის ბუნებრივ სურნელზე. ექსპერიმენტში მონაწილე მამაკაცებს ქალების ღამის პერანგები დააყნოსინეს. შედეგებმა აჩვენა, რომ ოვულაციის პერიოდში ქალებს განსაკუთრებით სექსუალური სურნელი ასდით.

საბედო სურნელით

გავრცელებულია შეხედულება, რომ მამაკაცები საცოლედ დედოფლური გარეგნობისა და სილამაზის ქალს ეძებენ, რათა მათი რჩეულის წინაშე ყველამ ქედი მოიხაროს. აღმოჩნდა, რომ ის, ვინც ასე ფიქრობს, ცდება. სანკტპეტერბურგელ მეცნიერებს მიაჩნიათ, რომ დაოჯახებისას მამაკაცის მიზანი ჯანსაღი და ჭკვიანი შთამომავლობის ყოლაა, ამიტომ ქალის სილამაზეზე ფსონის დადება სარისკოა. და საერთოდ, ცხოვრების თანამგზავრის ძიება საჭიროა, არც მეტი, არც ნაკლები... სურნელით მეცნიერთა აზრით, მამაკაცები უნდა უფროთხოდნენ ქალებს, რომლებიც ფერომონებიან სუნამოებს იყენებენ. მათ შესაძლოა პქონდეთ არაჯანსაღი გენოტიპი, მაგრამ პარფიუმერიის მეშვეობით მამაკაცის ყურადღება მიიქციონ, შედეგად კი არაჯანსაღი შთამომავლობა ან უშვილობა მივიდეთ.

ფაქტია, რომ შეყვარებული მამაკაცი მხოლოდ ქალის წელისა და თუბების თანაფარდობაზე რეაგირებს, სხვა დეტალებს მისი გონება, უბრალოდ, ვეღარ სწედება, ამიტომ მეცნიერები მამაკაცს სთავაზობენ ალგორითმს, რომლის მიხედვითაც ის ადვილად აირჩევს ცხოვრების თანამგზავს: მან თავდაპირველად საყვარელი ქალის სილუეტი უნდა შეისწავლოს, მერე კი მისი სურნელი.

თუ საოცნებო ქალის ფიგურაც მოგწონთ და სუნიც, მაშასადამე, შეგიძლიათ შთამომავლობაზე იფიქროთო, ირწმუნებიან მეცნიერები.

ორსულთა აზიარებანი

„ვიბანდი, ერეცხუდი და შეუჩერებლო ვენოსაუდი. სახლში საპონი მედო ყველგან, პერიოდულად ხელში ვიღებდი და მის სურნელს ვისუნთქავდი. ამ წუთებში ეიფორიაში ვყარდებოდი. შემოდლო, 6%-იანი საპონი 10%-იანისგან გამერჩია“ (ორსულის დღიურიდან).

ორსულობისას სუნებისადმი დამოკიდებულება იცვლება. ამ დროს ხშირად შეინიშნება მიდრეკილება ქიმიური და ტექნიკური სუნებისადმი: ზოგიერთი ორსული გიჟდება სარეცხი ფხვნილის, საპნის, წებოს სუნზე, ზოგიერთი სიამოვნებით ყნოსავს ახალ პოლიეთილენის პაკეტებს, ზოგს მეტროსა და აუტოსალონის სუნი უყვარს, ზოგიერთი კი ბენგალური შუშხუნების სუნზე ოცნებობს. სამაგიეროდ, ვერ იტანენ ჩვეულ, მათ შორის — საკუთარ და მეუღლის სუნებს. ეს იმ პორმონული ძვრებით არის გამოწვეული, რომლებიც ორსულის ორგანიზმში მიმდინარეობს.

გაცემს თუ არა სურნელი ასაკს?

სამყაროს მშვენიერი ნახევარი გაჩენის დღიდან შეძლები-სამებრ მაღავს ასაკს. დღეს ახალგაზრდობის გახანგრძლივე-

ბა შესაძლებელია პლასტიკური ოპერაციებით და დაბერების საწინააღმდეგო კრემებით, მაგრამ ეს შესაძლოა საკმარისი არ აღმოჩნდეს. კვლევამ აჩვენა, რომ ქალის ასაკს მისი სურნელი გასცემს.

იაპონელ მეცნიერთა დასკვნის თანახმად, რაც უფრო ასაკოვანია ქალი, მის ორგანიზმში მით უფრო მეტი ქიმიური ნივთიერება — ნონენალი გამოიყოფა.

ნონენალები კანში ცხიმოვანი მუკების დაშლისას წარმოიქმნება და სპეციფიკური უსიამოვნო სუნი აქვს. სწორედ მათ შეიძლება გასცენ ქალის ასაკი. 40 წელს გადაცილებული ქალის ორგანიზმში ნონენალების ოდენობა 20-30 წლის ასაკის მაჩვენებელს ორჯერ აღემატება.

კიდევ ერთი საინტერესო რამ აღმოაჩინა ამერიკული უნოვერსიტეტის — რატჯერსის მეცნიერთა ჯგუფმა: თურმე მამაკაცებს შეუძლიათ, სუნის მიხედვით ქვეცნობიერად განსაზღვრონ ქალის ასაკი.

ექსპერიმენტში 20-დან 60 წლამდე ასაკის მამაკაცები მონაწილეობდნენ. მათ შესთავაზეს განესაზღვრათ, როგორი სურნელი მიესადაგება ამა თუ იმ ასაკის ქალს. არომატებს შორის იყო ვანილის, ლავანდის, ვარდის, ხილის (ვაშლი) და ბოსტნეულის (ბროკოლი) სურნელი.

თითქმის ყველა მამაკაცმა ვარდის სურნელი ხანდაზმულ ქალს მიუსადაგა, ხილის არომატი კი — ახალგაზრდას.

სხვათა შორის, რამდენიმე წლის წინ აღმოჩნდა, რომ გრეიპფრუტის სუნს შეუძლია, მშვენიერი სქესის წარმომადგენელი მამაკაცის თვალში რამდენიმე წლით გაახალგაზრდაოს.

15. არომატის გავლენა ფსიქიკაზე

სუნის შფრძნება საკმაოდ სუბიექტურია, იმ გაგებით, რომ ის განიცდება არა როგორც ჩვენგან დამოუკიდებელი ობიექტი (როგორც, მაგალითად, ფერი), არამედ როგორც ჩვენში (ჩვენს ორგანიზმში) შემოტანილი რამ და ამიტომ განიცდება ემოციურად.

არსებობს უსიამოვნო, აუტანელი სუნი, რომელმაც შესაძლოა ზიზღი, გულისრევაც კი გამოიწვიოს. ასეთ სუნს ადამიანი ინდიფერენტულად ვერ განიცდის. არსებობს სასიამოვნო, სიამოვნების განცდის გამომწვევი სუნი (სუნამოს, ზოგიერთი ყვავილის სურნელი).

ალბათ სუნის ამ სუბიექტურ ელფერთან არის დაკავშირებული ის გარემოება, რომ სუნის აღმნიშვნელი სახელები, ფერისა და გემოს აღმნიშვნელისგან განსხვავებით, არც ერთ ენაში არ არსებობს. სუნს იმ საგნების მიხედვით აღნიშნავენ, რომელსაც ეს სუნი ასდის: თოვის სუნი, ნაუთის სუნი და ა.შ.

სუნის მიმართ ადამიანს ძლიერი ადაპტაციის უნარი აქვს. ერთი და იმავე სუნის ხანგრძლივი მოქმედების შედეგად მის მიმართ მგრძნობელობა სუსტდება, ზოგჯერ დროებით ქრება კიდევ — ამ სუნს ვეღარ ვგრძნობთ.

რამდენიმე სუნის ერთდროული ზემოქმედებისას მოსალოდნელია როგორც სუნთა შერევა, ისე ერთი სუნის მიერ მეორის ჩახშობა. სუნთა შერევა, ფერთა შერევის მსგავსად, ორ-

გვარ ეფექტს იძლევა: ზოგ შემთხვევაში ადამიანი ახალ სუნს შეიგრძნობს, რომელიც მისი კომპონენტების სუნისგან განსხვავდება, ზოგ შემთხვევაში კი ხდება სუნთა ნეიტრალიზაცია — ნაერთში კომპონენტების სუნი ქრება.

სუნი, არომატი ადამიანის ფსიქიკაზეც ახდენს გავლენას. მაგალითად, სურნელოვან ეთერზეთს სულ რამდენიმე წუთში შეუძლია სვედის გაფანტვა, ძალ-ღონის აღდგენა და რომანტიკული განწყობის შექმნა, ხოლო უსიამოვნო სუნს — განწყობილების გაფუჭება, ძალის გამოცლა ან აგრესიის გამოჩვენება.

დღესასწაულის ატმოსფერო

მძიმე დღე გქონდათ? ებრძოლეთ დაღლილობას და აპათიას მასტიმულირებელი არომატებით მაგალითად, დარიჩინის სურნელი ტვინის მოქმედებას ასტიმულირებს, ხოლო ლიმონი და ფორთოხალი გვახალისებს.

გალიზიანებთ ყოველდღიური ერთფეროვნება? არომათერაპიის სეანსი გალიზიანების თავიდან აცილებაში დაგეხმარებათ. საამისოდ 200 მლ ცხელ წყალში უნდა გაეზაოთ 1 ჩაის კოვზი წიწვოვანი ექსტრაქტი, ჩაეასხათ ლითონის ან თიხის ჭურჭელში, დაუმატოთ 1 წვეთი დარიჩინისა და 3 წვეთი მანდარინის ზეთი. ოთახი მხნეობის მომგვრელი არომატით აოცდება.

სასიამოვნო ასოციაციები

ყნოსვა მჭიდროდ უკავშირდება მქხსიერებას და განცდილ ემოციებს. მაგალითად, საკმარისია წარმოიდგინოთ ზღვა ან აყვავებული ბაღი, რომ ცნობიერებაში მაშინვე შემოიჭრება ზღვისა და ყვავილების სურნელი. ამ თვისების წყალობით შეგიძლიათ, სასიამოვნო ასოციაციებით შეიქმნათ არომატული კომპოზიცია დასვენებისა და რელაქსაციისთვის.

16. ხუთი მითი უსიამოვნო სუნის შესახებ

**პირველი: აღამიანი ადვილად ამჩნევს, როდესაც პირში
სუნი უჩნდება**

ბევრს სჯერა, რომ შეუძლებელია, გამოეპაროს საკუთარი სუნი, თუ ცხვირ-პირს ხელისგულებით დაიფარავს და პეშეში ჩასუნთქავს. სამწუხაროდ, ასე არ არის. ჩვენ ვერ ვიგრძნობთ საკუთარ სუნს, იმიტომ, რომ ვერ ვხედავთ მას. თანაც უსიამოვნო სუნი საუბრის დაწყებამდე იშვიათად შეიგრძნობა. საქმე ის არის, რომ იგი ენის ძირში წარმოიშობა და წინ მხოლოდ მაშინ გადმოდის, როდესაც ლაპარაკს დავიწყებთ.

როგორ გავიგოთ, გვაქვს თუ არა სუნი პირში? საუკეთესო გზაა, ვკითხოთ მეგობარს, რომელიც სიმართლეს არ დაგვიმალავს, მაგრამ თუ ეს ხერხი ხელს არ გაძლევთ, აიღეთ ბამბის ბურთულა (ან დოლბანდის ნაჭერი), გაიწმინდეთ ენის ძირი (ოღონდ ისე, რომ არ გამოიწვიოთ ღებინების რეფლექსი) და ბურთულა დაეცნოთ თუ უსიამოვნო სუნი იგრძნობთ, დაიწყეთ ენის სახეხის გამოყენება. ეს მარტოვი მოწყობილობა მარტო ჯანსაღ სუნთქვას კი არ დაგიბრუნებთ, არამედ გემოვნებით შერძინებებსაც გაგიუმჯობესებთ.

პირის ღრუში უსიამოვნო სუნის უფრო ზუსტი შეფასება შეიძლება სტომატოლოგისგან მოვიღოთ. სპეციალისტი საამისოდ იყენებს მოწყობილობა ჰალიმეტრს. მისი მოქმედების

პრინციპი მარტოია: პაციენტი ჩაბერავს მილში, რომელიც პალიმეტრთან არის შეერთებული, აპარატი კი განსაზღვრავს გოგირდის ნაერთების შემცველობას, რომელიც ამონასუნთქ ჰაერს უსიამოვნო სუნს აძლევს.

მეორე: პირის ღრუში უსიამოვნო სუნი კუჭისა და საჭმლის მომწელებელი სისტემის პრობლემების შედეგია

ზოგიერთი საეციალისტი ამ მოსაზრებას არ ეთანხმება და ირწმუნება, რომ უსიამოვნო სუნი უმეტესად პირის ღრუს ცუდი ჰიგიენის შედეგია.

მესამე: პირის ღრუს ჰიგიენა უსიამოვნო სუნს აქრობს

სამწუხაროდ, ბევრი არასწორად იხეხავს კბილებს, თანაც ამ პროცედურას მხოლოდ 30-45 წამს უთმობს. რა გასაკვირია, რომ კბილების ზედაპირის ნაწილი — დაახლოებით 40 პროცენტი — გაუწმენდავი რჩება. მასზე დაგროვილი ბაქტერიები მრავლდებიან და გოგირდოვან ნოთიერებებს გამოყოფენ.

სტომატოლოგები გვირჩევენ, ყოველი ჭამის შემდეგ საკვების ნარჩენები კბილის ძაფით მოვიცილოთ შეარჩიეთ ისეთი ძაფი, რომელიც ადვილად სრიალებს კბილებს შორის და არ იჭედება.

თუმცა უსიამოვნო სუნის პრობლემას ისიც შეიძლება შეეჯახოს, ვინც დიდხანს და გულმოდგინედ იხეხავს კბილებს. ამის მიზეზი ისევ და ისევ ბაქტერიებია, რომლებიც ენის ლორწოვანი შრის ქვეშ სახლობენ. გამოსავალი ერთია — ენის გაწმენდა.

მეოთხე: საელები ეფექტური საშუალებაა უსიამოვნო სუნის გასაქრობად

ბევრს დღემდე სჯერა, რომ არომატული საელები პანაცეაა. სამწუხაროდ, ასეთ საშუალებათა უმრავლესობა სუნს

მხოლოდ 1-2 საათით ახშობს. მეტიც — სტანდარტულმა საელებმა შესაძლოა პირის ღრუში სუნის წარმოქმნას ხელიც კი შეუწყოს. საქმე ის არის, რომ ასეთი საშუალებები შეიცავს სპირტს, რომელიც პირის ღრუს აშრობს, ბაქტერიები კი, რომლებიც გოგირდოვან ნოთიერებებს გამოიმუშავენ, მშრალ გარემოში გაცილებით უკეთ გრძნობენ თავს. უმჯობესია, გამოიყენოთ ახალი თაობის საელები, რომელიც ქლორის დიოქსიდზეა დამზადებული.

მეზუთე: პირიდან სუნის გასაქრობად საკვები არჩევითად უნდა მივირთვათ

პირის ღრუში სუნს ზოგიერთი საკვები მართლაც აჩენს. კერძოდ, პროდუქტი, რომელიც დიდი ოდენობით შეიცავს გოგირდს: ხახვი, კომბოსტო, ნიორი და სხვა. მათი შეჭმისას გოგირდოვანი კომპონენტები სისხლში ხვდება და მთელ ორგანიზმში, მათ შორის ფილტვებშიც მიმოიფანტება, ამიტომ ამოსუნთქვის დროს შესაძლოა პირიდან უსიამოვნო სუნი ამოვიდეს. მაგრამ როდესაც სუნი ქრონიკულია, საკვებს ვერ დავაბრალებთ — მიზეზი პირის ღრუში მობინადრე ბაქტერიების ცხოველმყოფელობაა. ამ შემთხვევაში საჭიროა არა რაციონის გადახედვა, არამედ ბაქტერიებთან ბრძოლა და პირის ღრუს ჯეროვანი ჰიგიენა.

17. ტოქსიოზი

ყოველდღიურ საუბარში ტოქსიკომანებს მათ ვუწოდებთ ვინც ზოგიერთი ნოტიერების შესუნთქვის გზით ცდილობს ეიფორიის განცდას, მედიცინაში კი ტოქსიკომანები არიან ისინიც, ვინც ინჰალანტების შესუნთქვასთან ერთად ფსიქოტროპულ, საძილე და დამამშვიდებელი პრეპარატების მიმართაც ამჟღავნებენ ავადმყოფურ ლტოლვას.

ტოქსიკომანია საკმაოდ გავრცელებული მოვლენაა მოზარდებს შორის. მფრინავ ორგანულ ნაერთებს შეიცავს მრავალი საყოფაცხოვრებო ქიმიური საშუალება, რომლებიც თავისუფლად იყიდება. დადგენილია, რომ მოზარდთა 7-10%-ს ერთხელ მაინც აქვს შესუნთქული ესა თუ ის ინჰალანტი.

საინჰალაციო ნოტიერებების ბოროტად გამოყენების პირველი შემთხვევები მე-19 საუკუნის ბოლოს აღწერეს. ეს მედიცინის მუშაკების მიერ სანარკოზო ეთერის ორთქლის შესუნთქვა გახლდათ მე-20 საუკუნის შუა ხანებში აშშ-ში, ევროპაში, შემდეგ კი ჩვენი ქვეყანაშიც მოზარდები სულ უფრო და უფრო ხშირად შეისუნთქებდნენ სხვადასხვა აიროვან ნოტიერებას: ბენზინის ორთქლს, ზოგიერთი სახის წებოს, გამხსნელებსა და მქაღუთა კრემებს.

ინჰალანტის შესუნთქვით გამოწვეული ინტოქსიკაცია

შესუნთქული ინჰალანტი სისხლის ნაკადში ძალზე სწრაფად ხვდება, პირდაპირ მოქმედებს თავისა და ზურგის ტვინზე,

პერიფერიულ ნერვულ სისტემაზე. დროთა განმავლობაში ტოქსიკომანების ტვინში საკმაოდ სერიოზული ცვლილებები ვითარდება, პატარავდება ტვინის ქერქი და ტვინის ზოგიერთი უბანი.

ორგანიზმში მოხვედრილი ინჰალანტები განსაკუთრებით ცხიმოვან ქსოვილთან „მგობრობენ“ და ვინაიდან ეს უკანასკნელი ყველა ორგანოშია, ტოქსიკომანიაც ყველა ორგანოს აზიანებს. ყველაზე მეტად ზიანდება ტვინის ცხიმოვანი ქსოვილი, რომელიც ტვინს იცავს და ნერვთა შორის კავშირს აუქმობესებს, ამიტომ ტოქსიკომანები ნელ-ნელა კარგავენ აზროვნების, მეხსიერების, კუნთების კოორდინირებულად მოძრაობის უნარს და სხვა ვეგეტაციურ ფუნქციებს.

ტოქსიკური ნაერთების შესუნთქვა იწვევს მწვავე ინტოქსიკაციას, რომელიც 4 თანმიმდევრულ ფაზად ვითარდება.

I ფაზა იწყება ინჰალანტის 2-3 შესუნთქვის შემდეგ. ვითარდება თავბრუხვევა, თავის ტკივილი, ჩნდება შერბნება, თითქოს წრეში ტრიალებ. გულისცემა ძლიერდება, მხედველობა ორმაგდება. სუბიექტი ითენთება და კოორდინაცია ერღვევა. თავს იჩენს სიმპტომები, რომლებიც მოსალოდნელ საფრთხეზე მიაწინებს. ხშირად მოზარდები უსიამოვნო შერბნებათა სიმრავლის გამო სწორედ ამ ფაზაში წყვეტენ ჩასუნთქვას.

II ფაზა, ეოფორია, მე-4-5 ჩასუნთქვაზე იწყება. ყველა წინა სიმპტომი ქრება და მათ ენაცვლება ხალისიანი განწყობა, სიმსუბუქე და ტალღისმიერი თავბრუხვევა.

III ფაზა, თრობა, იწყება მე-7-8 ჩასუნთქვაზე. ამ დროს ცნობიერება იბინდება. ხშირია გონების დაკარგვა. ტალღისებურ ეოფორიას უწონადობის განცდა ცვლის. ირღვევა დროისა და სივრცის, საგნების, ბგერების აღქმა. სუბიექტები არაადეკატურობის გამო სწორედ ამ ფაზაში სწრაფად სიცოცხლისთვის საშიშ ქმედებებს. ეს ფაზა 15-20 წუთს გრძელდება.

IV ფსიქოზური ფაზა — თავს იჩენს სმენითი და მხედველობითი ჰალუცინაციები, დეჰნის შიში. ყოფილა შემთხვევები,

როცა „მდგურისგან“ თავის დასაღწევად მოზარდები ფანჯრიდან, სახურაუიდან, ხიდიდან გადამხტარან. ეს ფაზა გრძელდება 20-25 წუთს.

თრობის სრული სურათი დაახლოებით 45-60 წუთს გასტანს.

მოწამელის ნარჩენი შედეგები 1-3 დღე გრძელდება და მიღებულ დოზასა და ინჰალანტის სახეობაზე დამოკიდებული.

დამოკიდებულების ფორმირება

დამოკიდებულების ფორმირებაზე მეტყველებს შემდეგი ნიშნები:

✓ მოზარდი უკვე კომპანიისგან დამოუკიდებლად, მარტო ისუნთქავს ინჰალანტებს;

✓ იზრდება გამოყენებული ნოთიერების ოდენობა — ადრე თუ ნახევარი ტუბი წებო ჰყოფნიდა, ახლა ერთიც აღარ კმარა;

✓ დღეში ზედიზედ იტარებს რამდენიმე ინჰალაციას;

✓ აგრესიას ამჟღავნებს მათ მიმართ, ვინც ამას უშლის.

ტოქსიკომანიის გართულებები

ტოქსიკომანიისას გამოყენებული ინჰალანტები აღიზიანებენ ცხვირს, ცხვირ-ხახას, საყლაპავს, ტრაქეას, ფილტვებს, ამიტომ ტოქსიკომანებს გაძნელებული, ხმაურიანი სუნთქვა აქვთ, ხშირად ახველებენ, უვითარდებათ მწვავე პნევმონია ფილტვის ქსოვილის ქიმიური დაზიანების გამო. გართულებანი თავს იჩენს ასევე კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის მხრივ: ღებინება, გულისრევა, მუცლის ტკივილი, გაძლიერებული ნერწყვდენა... მოსალოდნელია ტოქსიკური ნეფროპათიის (თირკმელების დაზიანება) და ტოქსიკური ჰეპატიტის (ღვიძლის დაზიანება) განვითარებაც. დოზის ძლიერი გადაჭარბებისას ვითარდება ორგანიზმის პრაქტიკულად ყველა სისტემის მწვავე მოშლილობა. ცნს-ის პათოლოგიები გონების

დაბინდვიდან კომამდე პროგრესირებს. შესაძლოა განვითარდეს ძლიერი კრუნჩხვა. ასეთ დროს დროული სამედიცინო დახმარების გარეშე ადამიანი შესაძლოა დაიღუპოს გულისა და სუნთქვის გაჩერების გამო.

როგორ დაეხმაროთ ტოქსიკომანს

✓ თუ ახალი დაწყებული აქვს, საკმარისია მისი იზოლირება იმ კომპანიისგან, რომელიც ამისკენ უბიძგებს. თუ უკვე დამოკიდებულებაა ჩამოყალიბებული, აუცილებელია სტაციონარული მკურნალობა — სპეციალისტები ჩაუტარებენ დეზინტოქსიკაციის კურსს და სპეციალური მეთოდებით დათრგუნავენ ინპალანტებისადმი პათოლოგიურ ლტოლვას.

✓ აუცილებელია ფსიქოლოგის დახმარება.

✓ სასურველია, ტოქსიკომანმა ზედმიწევნით იცოდეს, რა ნეგატიური შედეგი მოსდევს ინპალანტების შესუნთქვას.

✓ ყველაზე ეფექტიანია ახალი ინტერესებისა და გატაცების გაჩენა, რომლებიც მასში დადებით ემოციებს აღძრავს და თვითრეალიზაციის საშუალებას მისცემს.

18. ეს საინტერესოა

დიაგნოსტიკა ამონასუნთქის სუნით

გლაზგოს უნივერსიტეტში ვეტერინარებს სადიაგნოზო კვლევის უჩვეულო მეთოდს — ამონასუნთქი ჰაერის ანალიზს სთავაზობენ. საქმე ის არის, რომ ამონასუნთქი შეიცავს ათასობით ქიმიურ ნივთიერებას, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელია, ცხოველს ესა თუ ის დაავადება დაუდგინოთ.

დღესდღეობით ცხოველებს სადიაგნოზოდ უტარებენ სისხლისა და სხვა ქსოვილების ანალიზებს, რაც ვეტერინარიული კლინიკების პაციენტებს ძლიერ სტრესს აყენებს.

თანამედროვე მოწყობილობები — მასსპექტრომეტრები, აირული ქრომატოგრაფები და სხვა — სწრაფად განსაზღვრავს ამონასუნთქი ჰაერის შემადგენლობას, რის საფუძველზეც ექიმს დიაგნოზის დასმა შეუძლია.

საცდელი გამოკვლევის დროს მკვლელებმა ძაღლებს კუჭის დაავადება დაუდგინეს, ხოლო ცხენებს — ბრონქების დაავადება, რომელიც ძალიან ჰგავდა ადამიანის ასთმას.

რით გამოვიხეხოთ კბილები

ბრიტანეთის მოსახლეობის 60%-ს მიაჩნია, რომ კბილებს შორის მოხვედრილი საკვების მოსაცილებლად ხელში მოხვედრილი ნებისმიერი საგნის — მაკრატლის, სახრახნისის, საჭურავი ნემსის, დანის — გამოყენება შეიძლება. ასეთი აღმოჩენა

იმ გამოკითხვის შედეგი, რომელიც სტომატოლოგიურმა ორგანიზაციამ British Dental Health Foundation-მა ჩაატარა.

გამოკითხვამ აჩვენა, რომ რესპონდენტების 23% ამჯობინებს, კბილებს შორის გაჩხერილ საკვებს საერთოდ არ ახლოს ხელი, რითაც ზრდის ღრძილების ანთებისა და პირის ღრუში უსიამოვნო სუნის გაჩენის ალბათობას.

იმ საგნებს შორის, რომლებსაც გამოკითხულები პირის ღრუს გასაწმენდად იყენებენ, აღმოჩნდა სარჭი, ქანჩი, ფრჩხილების ქლიბი, საყურე, ფანქარი, ჩანგალი და მაგნიტური ბარათები.

გამოკითხვის შედეგების კომენტირებისას სტომატოლოგებმა საგანგებოდ აღნიშნეს, რომ კბილების გასაწმენდად მხოლოდ სპეციალური ძაფი უნდა იქნეს გამოყენებული, ხოლო კბილების გაწმენდა უნდა მოხდეს განსაკუთრებული სიფრთხილით, რათა ღრძილები არ დაზიანდეს.

აქვს თუ არა კიბოს სუნი?

ამერიკელმა მეცნიერებმა კანის სიმსოვნის ყველაზე გავრცელებული ფორმის — ბაზალურუჯრედოვანი კარცინომის — სუნი განსაზღვრეს და საზოგადოებას ამცნეს, რომ ამ აღმოჩენის წყალობით „ელექტრული ცხვირი“ მომავალში იოლად ამოიცნობს კანის აუთვისებიანი სიმსოვნის სხვადასხვა სახესხვაობას.

კანი გამოიმუშავებს აიროვან ორგანულ ნოვთიერებებს, რომელთა უმრავლესობას სპეციფიკური სუნი აქვს. ფილადელფიის ქიმიური კვლევის ცენტრის მეცნიერებმა გამოთქვეს მოსაზრება, რომ სიმსოვნის სუნი ჯანსაღი კანის სუნისგან განსხვავდება და ამ თეორიის დასაბუთებლად კვლევები ჩაატარეს. მათ აიღეს ჰაერის ნიმუშები ბაზალურუჯრედოვანი კარცინომის კანიდან და ჯანმრთელი ადამიანების კანის იმავე უბნიდან, მერე კი აირული ქრომატოგრაფიის საშუალებით შეისწავლეს ნიმუშების ქიმიური შემადგენლობა.

მეცნიერებს განზრახული აქვთ, განაგრძონ ჰაერის ნიშ-
შების კვლევა კანის კიბოს სხვადასხვა ტიპისა და სახეობის,
მათ შორის — მელანომის შესასწავლად და შექმნან დანად-
გარი, რომელიც სუნს „ამოიცინობს“ და ექიმს კანის კიბოს
ადრეულ დიაგნოსტიკაში დაეხმარება.

სპეციალისტების აზრით, ახალი მეთოდის საინტერესო
და პერსპექტიულია, მაგრამ შესაძლოა, მკვლევრები რამდენ-
იმე სირთულეს შეეჯახონ. უწინარეს ყოვლისა, იმიტომ, რომ
კანის სხვადასხვა უბანს სხვადასხვა სუნი აქვს. განსაზღვრუ-
ლი როლი შეიძლება შეასრულოს ადამიანის ასაკმაც.

ჯაგრისი თუ ჩხირები?

კბილის საწმენდი ხის ჩხირები, რომლებსაც აფრიკის
მრავალი ტომი იყენებს, ფუნქციით ბევრად არ ჩამოუვარდება
კბილის ჯაგრისს. აბორიგენებს, რომლებიც პიგიენის ტრადი-
ციულ მეთოდებს მიმართავენ, გაცილებით იშვიათად აწუხებთ
სტომატოლოგიური დაავადებები.

მეცნიერები აკვირდებოდნენ ნამიბიის ორი ათას მკვიდრს,
რომელთა ნახევარი რეგულარულად იყენებდა ხის ადგილო-
ბრივი ჯიშებისგან დამზადებულ კბილის საწმენდ ჩხირებს. აღ-
მოჩნდა, რომ ამ უკანასკნელთ გაცილებით იშვიათად ჰქონდათ
პირის ღრუში უსიამოვნო სუნი, კარიესი და ღრძილების დაა-
ვდება. მკვლევრებს მიაჩნიათ, რომ ეფექტი იმ ანტიბაქტერიუ-
ლი და სოკოს საწინააღმდეგო ნივთიერებების დამსახურებაა,
რომლებსაც ხეები შეიცავს.